

Stenografični zapisnik

petnajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 9. aprila 1892.

Nazoči: Prvosednik: deželni glavar Oton Detela. —
Vladni zastopnik: c. kr. deželni predsednik baron
Andrej Winkler. — Vsi članovi razun: ekszellenca
knezoškof dr. Jakob Missia, dr. Adolf Schaffer. —
Zapisnikar: deželni tajnik Josip Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika XIV. deželno-zborske seje dné 8. aprila 1892. l.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu deželnega odbora:
§ 8. B: Šolstvo;
§ 9.: Ustanove;
§ 10.: Osobne stvari;
§ 11.: Različne stvari.
4. Volitev deželnega odbornika iz vsega deželnega zbora.
5. Priloga 70. Poročilo finančnega odseka o proračunu deželnega zaklada za leto 1892. (k prilogi 33.).
6. Ustno poročilo finančnega odseka gledé dovolitve najetja posojila za deželno stolno mesto Ljubljana (k prilogi 71.).
7. Ustno poročilo finančnega odseka gledé preskrbljevanja krajev v ozemlju Pivke z vodo (k prilogi 65.).
8. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji podobčine Begne in Selsček za podporo za napravo vodovoda.
9. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji posestnikov v Orehku, da se namesto vodovoda napravijo trije vodnjaki.
10. Ustno poročilo upravnega odseka o resoluciji gospoda deželnega poslanca dr. Tavčarja, da se deželni zbor kranjski leta 1892. še jedenkrat skliče.

Seja se začne ob 10. uri 30 minut dopoldne.

Stenographischer Bericht

der fünfzehnten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 9. April 1892.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela.
— Vertreter der k. k. Regierung: Landespräsident Andreas
Baron Winkler. — Sämmtliche Mitglieder, mit Aus-
nahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jakob Missia,
Dr. Adolf Schaffer. — Schriftführer: Landessecretär
Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolles der XIV. Landtagsitzung vom 8. April 1892.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Mündlicher Bericht des Rechnungsberichts-Ausschusses über den
Rechnungsbericht des Landesauschusses:
§ 8 B: Unterrichtsweisen;
§ 9: Stiftungen;
§ 10: Personalien;
§ 11: Verschiedenes.
4. Wahl eines Landesauschusses-Mitglieds aus dem ganzen Landtage.
5. Beilage 70. Bericht des Finanzausschusses über den Voranschlag
des Landesfondes für das Jahr 1892 (zur Beilage 33).
6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Bewilli-
gung zur Aufnahme eines Anlehens für die Landeshauptstadt
Laibach (zur Beilage 71).
7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses inbetreff der Wasser-
versorgung der Ortschaften im Postgebiete (zur Beilage 65).
8. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition der
Untergemeinde Begne und Selsček um Subvention für die An-
lage der Wasserleitung.
9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition
der Besitzer von Orehk um Herstellung von drei Brunnen statt
der Wasserleitung.
10. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Resolu-
tion des Herrn Landtagsabgeordneten Dr. Tavčar, betreffend die
nochmalige Einberufung des Landtages von Krain im Jahre 1892.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 30 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Potrujem sklepčnost visoke zbornice in odvarjam sejo. Gospoda zapisnikarja naprosim, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika XIV. deželno-zborske seje dné 8. aprila 1892. l.

1. Lesung des Protokolls der XIV. Landtags-Sitzung vom 8. April 1892.

Tajnik Pfeifer:

(bere zapisnik XIV. seje v nemškem jeziku — liest das Protokoll der XIV. Sitzung in deutscher Sprache).

Deželni glavar:

Želi kdo kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

Gospod poslanec Kersnik se je oglasil za besedo k zapisniku.

Poslanec Kersnik:

Izprosil sem si besedo k zapisniku. Včeraj je pri obravnavi o točki 13. — namreč o napravi nove okrajne ceste med Sodražico in Hribom ter ob opustitvi obstoječe iz Retij skozi Mali Log in Goro držeče, pri Žigmaricah z Ribniško-Bloško deželno cesto se stikajoče okrajne ceste — gospod poročevalec manjšine upravnega odseka stavil predlog pod točko 4., kakor se je sedaj prečital v zapisniku. Točka 4. obsega naročilo deželnemu odboru, da zakona ne predloži prej v Najvišjo sankcijo, dokler mu ne bode cestni odbor zanesljivo izkazal, da mu je mogoče, ostalo potreščino pokriti.

Ta točka včeraj ni prišla na glasovanje. Prosim torej prečastitega gospoda deželnega glavarja, da potrebno ukrene, da se to popravi.

Deželni glavar:

Konstatujem, da je gospod poročevalec manjšine upravnega odseka včeraj res stavil ta predlog in da sem ga jaz tudi prečital. Ker je pa mogel priti na glasovanje šele potem, ko se je sprejel načrt zakona, pozabila sva nanj jaz in gospod poročevalec vsled živahne razprave, katera se je unela pri tej točki. Predlagam torej, ker je bil zakon včeraj sprejet in se je le prezrlo glasovanje o 4. predlogu odsekove manjšine, da se glasuje o njem danes.

Predlog se glasi:

«4. Deželnemu odboru pa se naroča, da zakona ne predloži prej v najvišjo sankcijo, dokler mu ne bode cestni odbor zanesljivo izkazal, da mu je mogoče, ostalo potreščino pokriti.»

Želi kdo besede k temu predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Prosim torej gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in torej stvar popravljena.

Želi še kdo besede k zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim častite gospode, ki potrdé zapisnik zadnje seje, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Zapisnik je potrjen in prestopimo na dnevni red, k točki 3., to je:

3. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu deželnega odbora: § 8. B: Šolstvo.

3. Mündlicher Bericht des Rechenschaftsberichts-ausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landes-ausschusses: § 8 B: Unterrichtswesen.

Poročevalec Klein:

Visoki zbor! Poročati mi je v imenu odseka za letno poročilo, in sicer o § 8., črka B.

Deželni odbor podaja nam poročilo o obrtnem pouku, in sicer o prispevku za c. kr. strokovno šolo za umetno vezenje, potem o raznih podporah učencem ljubljanskih strokovnih šol in o cesar Fran Josipovi ustanovi, dalje o obrtnih nadaljevalnih šolah.

Vsled tega, da je ljubljanska obrtna nadaljevalna šola prenapolnena, kakor je iz poročila višje realke za 1891. l. razvidno, je odsek mnenja, da bi dobro bilo, oddelek teh učencev iz te šole odločiti ter jih tukajšni c. kr. obrtni šoli v pouk izročiti, posebno učence lesnega obrta, ti so: mizarji, strugarji, tesarji, kateri bi se poleg navadnega pouka tudi lahko praktično v lesnem obrtu vežbali.

Ker imamo učno knjigo za krojaški obrt, bi se tudi učenci tega obrta odkazali c. kr. obrtni strokovni šoli v pouk.

Dalje nam deželni odbor poroča o zastopniku deželnega odbora za obrtno nadaljevalno šolo v Metliki, kakor tudi o podporah za pouk v deškem ročnem delu.

Isto tako poroča nam deželni odbor o izdatnih raznih podporah za obrtni pouk izven Ljubljane.

V marginalni št. 36. se dalje nahaja poročilo o podpori glede pouka v krojaškem obrtu.

Pri tej priliki hočem še omeniti, da je tukajšni krojaški mojster Matija Kunc z velicimi žrtvami ustanovil strokovno učilišče za krojaški obrt. Izdelal je po dveletnem trudopolnem delu slovensko in nemško knjigo za svojo stroko in s tem delom spravil na dan v slovenščini prvo učno knjigo za rokodelstvo.

Preskrbel pa je gospod Kunc ne samo knjigo za svojo stroko, marveč tudi otvoril strokovno učilišče za krojaški obrt in sicer v strokah moškega in ženskega krojaštva, kakeršnega doslej nimajo niti druge večje dežele izven Dunaja.

Iz povedanega se razvidi, da je knjiga popolnoma dobro uravnana za šolski pouk v dotičnem obrtu, torej bi kazalo, vpeljati pouk v tej stroki na tukajšni c. kr. obrtni šoli; primerno bi bilo, da bi se ustanovil tečaj nekaj tednov.

V marginalni št. 37. poroča deželni odbor o nadzorstvu za obrtno nadaljevalne šole, pri tej točki nima odsek ničesar omeniti.

Ker ni misliti, da bi kmalu dobili popolno obrtno šolo, na kateri bi se mogli zidarski učenci vežbati, ter se ne dá tajiti posebno pomanjkanje izurjenih zidarjev v naši domovini, je odsek mnenja, da bi se ustanovile podpore za zidarske učence.

Ti učenci naj bi se tukajšnim zidarskim mojstrom v pouk in nadzorstvo izročili, da bi vendar s časoma dobro izurjene domače zidarje imeli, in da bi nam tujci ne odnašali ogromno svoto denarja iz dežele.

Odsek dalje še vedno pogreša popolnitev tukajšne obrtne šole s posebnim tečajem za pletarstvo in vrbarstvo.

Pletarski izdelki našega domačega obrta niso toli popolni, kakor bi morali biti gledé na zahteve današnjega časa.

Vse boljše pletarsko blago se do malega uvaža v kranjsko deželo iz drugih kronovin. Ubožnejše naše ljudstvo bi se z izdelki te vrste lahko zdatno zboljšalo svoj zaslužek.

Tudi vrbarstvo bi se prav dobro obneslo, ker imamo zato dokaj ugodnega zemljišča, kjer bi se mogle saditi vrbe; veščaki trdijo, da dajo vrbní nasadi boljšega dobička nego žitno polje. Odsek za letno poročilo stavi nastopno resolucijo:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«I. § 8. črka B «Obrtni pouk» se vzame na znanje.

II. Deželnemu odboru se naroča, uvaževati in v prihodnjem zasedanju poročati:

a) Bi li ne kazalo, da se učenci, oziroma vsaj en del učencev nadaljevalne obrtne šole na c. kr. veliki realki v Ljubljani odkáže v pouk c. kr. strokovni šoli.

b) Ali bi bilo priporočati, da se na tukajšni c. kr. strokovni obrtni šoli tekom leta o primernem času ustanovi tečaj za krojaško obrt.

c) Ali bi bilo potrebno in mogoče, da se v povzdigo domačega zidarskega obrta ustanové podpore za zidarske učence in v koliki meri?

d) Kako bi se popolnila obrtna strokovna šola s posebnim tečajem za pletarstvo in vrbarstvo.»

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik se je oglasil k besedi.

C. kr. deželni predsednik baron Winkler:

Visoki zbor! Hotel sem samo gledé nadzorstva za obrtno nadaljevalne šole omeniti, da je dopis deželnega odbora o dotični resoluciji visokega deželnega zbora došel deželni vladi dné 25. februvarija tekočega leta. Vlada je ta dopis predložila visokemu ministerstvu. Dosihmal sta dva profesorja nadzorovala obrtne

nadaljevalne šole. Jeden teh dveh zna tudi slovenski jezik, drugi pa ne. Obrtne nadaljevalne šole v Postojni, Škofji Loki, Krškem, Kranji, Trziči, Radoljci in Kamniku nadzorujeta oba profesorja, obrtno nadaljevalno šolo v Kočevji pa samo tisti, ki ni vešč slovenskemu jeziku. Poslovanje teh profesorjev jenja koncem tekočega leta in mislim, da se ustreže torej želji visokega deželnega zbora s tem, da se nastavita kot nadzornika dva moža, katera bodeta sposobna opravljati svojo službo gledé slovenskih obrtnih nadaljevalnih šol. Dosedaj, kakor mislim, ni bilo v tej zadevi nobenih napak. Težko pa je najti, zlasti gledé risanja, takega strokovnjaka, ki bi bil popolnoma sposoben, nadzorovati v tem oziru obrtno nadaljevalne šole. Kakor pa rečem, nadejati se je, da visoko ministerstvo ustreže razodeti želji visokega deželnega zbora.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet fids.)

Če ne, želi gospod poročevalec govoriti?

Poročevalec Klein:

Ne.

Deželni glavar:

Ako ne, prosim gospode, ki pritrdé prvemu odsekovemu predlogu, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prosim gospode, ki pritrdé drugemu odsekovemu predlogu, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Oba predloga sta sprejeta. Prosim gospoda poročevalca, da poroča o §§ 9. in 10.

§ 9. Ustanove.

§ 9. Stiftungen.

§ 10. Osobne stvari.

§ 10. Personalien.

Poročevalec Stegnar:

Visoka zbornica! Nahajam se v jako prijetnem položaji, da morem prav na kratko poročati o §§ 9. in 10. letnega poročila.

§ 9. obravnava ustanove, § 10. pa osobne stvari. Odsek za letno poročilo je tudi ta dva paragrafa nadrobno pregledal, kakor vse druge in njima o njih drugega nasvetovati, nego da se oba paragrafa vzameta na znanje, kajti dotične stvari, katere so obsežene v posameznih točkah, niso take, da bi mogel odsek za letno poročilo staviti kakih predlogov. Vse kar morem storiti, je le to, da nasvetujem v imenu odseka za letno poročilo:

«Visoka zbornica naj blagovoli poročilo deželnega odbora v § 9. «Ustanove» in v § 10. «Osobne reči» letnega poročila vzeti na znanje.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki pritrđé temu predlogu, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prosim gospoda poročevalca, da poroča o § 11.

§ 11. Različne stvari.

§ 11. Berjchiedenes.

Poročevalec Ogorelc:

Visoki deželni zbor! Kot članu odseka za letno poročilo mi je čast poročati o paragrafu enajstem, kateri obsega poročilo deželnega odbora o «različnih rečeh».

Zadnji paragraf letnega poročila obsega 12 marginalnih števil.

1.) Zastran nadalje še vedno potrebnega obstanka okrajnih blagajnic se je deželni odbor obrnil na višje mesto in doseglo se je že tudi dovoljenje za leto 1892. Torej odpade za letos sklep o dotičnem naročilu deželnemu odboru.

2.) Gasilno-stražni zaklad je dobil leta 1890 po požarnih zavarovalnicah 5378 gld. 96 kr., katere so zavarovanci pri svojih premijah vplačevali; z imovino pričetkom leta znašal je ta zaklad 12.973 gld. 64¼ kr.

Izplačalo se je gasilnim društvom za dve leti 5470 gld. V letu 1891 so vplačale zavarovalnice v zaklad za leto 1890 doneskov 5611 gld. 99 kr.

Za isto in prejšnje leto se je pa razdelilo vsega skupaj 7230 gld. To, da morajo zavarovanci 2% pri svojih letnih premijah doplačevati za gasilno-stražni zaklad, utegne nagibe za ustanovitev deželne zavarovalne banke za jeden prav važen faktor pomnožiti, kajti v intencijah dotičnega zakona z dne 20. decembra 1884. l. gotovo ni, da morajo stranke plačevati za zavarovalni zaklad predpisane doneske.

3.) Prošnjo Elizé Polc pl. Ruttersheim, da bi se izbrisale nekatere služnosti, vknjižene na korist deželnega dvorca, je deželni odbor iz tehtnih razlogov odklonil in servitutna pravica ostane nepremenjena.

4., 5., 6. Kar je visoka zbornica sklenila glede na deželno nadsodišče in pravno akademijo v Ljubljani, gledé slovenskega uradovanja pri c. kr. uradih in gledé na preustrojitev objektivnega postopanja v tiskovnih zadevah, to je deželni odbor prijavil c. kr. deželnemu predsedstvu s prošnjo za izposlovanje ugodne rešitve.

O uspehih teh prošenj ni še nikakih vesti.

Ker pa je večina odseka za letno poročilo teh misli, da visoka zbornica poklada na dotične sklepe v XV. seji dne 25. novembra 1890. l. pod točko 8. in v XII. seji dne 20. novembra 1890. l. pod točko 9. veliko važnost, torej se je odseku umestno zdelo, da se prošnja za ugodno rešitev ponovi, čemur naj visoka zbornica blagovoli pritrđiti.

Torej odsek za letno poročilo stavi naslednjo resolucijo:

Visoki deželni zbor naj sklène:

«Ponavlja se prošnja do visoke c. kr. vlade, naj državnemu zboru nasvetuje:

a) da se napravi v Ljubljani deželno nadsodišče za slovensko Štajersko, slovensko Koroško, Kranjsko, Goriško s Trstom in za Istro z laškim senatom;

b) da se napravi v Ljubljani pravna akademija, oziroma juridična fakulteta s slovenskim učnim jezikom.»

Deželni glavar:

K besedi se je oglašil gospod poslanec Svetec.

Poslanec Svetec:

Častita gospôda! Usojam si na kratko podpirati ta odsek za letno poročilo prinešeni predlog. Jaz sicer vem, da sedaj zastran nadsodišča nimamo upanja, da bi se nam ta prošnja tako hitro mogla uslišati, vsaj ne, dokler ne pride nova organizacija, katera bode gotovo potrebna tedaj, kadar se vpelje ustni in javni civilni postopek. Kar se tiče nadsodišča, moremo torej potrpeti. Kar se pa tiče pravne akademije, oziroma juridične fakultete, to našo prošnjo pa vlada že sedaj lahko usliši. Da je v tem oziru nujna potreba, to smo dokazovali že predlansko leto in meni ostaje le, na kratko omeniti znameniti odgovor našega ministerskega predsednika Taffeja, ki ga je dal deputaciji koroških Slovencev, proseči, da bi se po slovenskih okrajih na Koroškem postavili uradniki, ki bi bili večji slovenskega jezika. On je odgovoril: «Rad Vam ustrežem, ali dajte mi takih uradnikov». On je s tem izrekel, da vlada nima potrebnega števila slovenščine zmožnih pravnikov. Čuditi se mora človek, da vlada od ljudstva zahteva uradnikov, češ, ona naj jih dá, ko bi vender vlada v prvi vrsti morala za to skrbeti. Ona ima moč v rokah, pa tudi dolžnost skrbeti, da dobi vsak narod potrebno število uradnikov, večjih narodnega jezika, kar je tembolj potrebno, ker je vsem narodom slovesno zagotovljena tudi enakopravnost v javnih uradih. Da se pa takih uradnikov pridobi, za to so, kakor je samo po sebi razumljivo, prvi pogoj potrebne šole in ravno v tem oziru smo mi Slovenci še jako na slabem. Posebno se pogreša pravna šola, v kateri bi si mogel pridobiti mladi kandidat potrebno vednost domačega jezika za slovensko uradovanje. Posebno torej pogrešamo potrebnega zavoda za juriste. Moja gospôda! Znano je, da smo v tem oziru dosedaj popolnoma na suhem. Mi smo imeli, kakor je znano, prvi poskus že 1849. leta in se je pozneje tudi še na Graški univerzi poskušalo napraviti paralelna predavanja v slovenskem jeziku. To je sedaj zaspalo, če ravno se mora naglašati, da potreba od dne do dne raste, kajti, da mora narodna ravnopravnost resnica postati, o tem dvomi le tisti, kdor časovnih razmer ne pozna. To gibanje postaje od dne do dne močnejše in mislim, da je ni več moči na svetu, ki bi ta tok mogla ustaviti. Moja gospôda! To je jeden tistih pogojev, ki se neobhodno mora spolniti, ako sa hoče doseči mir in spravo med avstrijskimi narodi, in ravno

dogodki na Češkem so nas poučili, da je narodna ravnopravnost v vsaki stvari *conditio sine qua non*.

Pa ne le v tem oziru, kar se tiče miru med avstrijskimi narodi, je treba skrbeti za uradnike izobražene v narodnem jeziku, tudi dobra uprava zahteva to neobhodno.

Moja gospôda! Le pomislite na velik razloček, ki je med uradovanjem jednega, ki je dobro vešč narodnega jezika, in med drugim uradnikom, ki tega jezika ni vešč. Kdor je imel priliko opazovati uradovanje med narodom, mi bode gotovo pritrdil, da je res, kar bodem povedal. Če zna uradnik dobro ljudski jezik, kako lahko, kako gladko je obravnavati, kako lahko pouči on narod o vsaki reči, in ljudstvo, kakošno zaupanje ima do njega. Lahko je takemu uradniku koristiti narodu v najobilnejši meri. Ako pa uradnik ne zna jezika, usmiljenja vreden je tak uradnik, kolikokrat se trudi in trudi, ljudem kaj razložiti, ali zastonj, ker ne zna jezika; nazadnje postane nejevoljen, da ga ne razumejo, začne jih zmerjati in psovati, da so »tepci« ali »uporniki«, pa ne prevede, da je on kriv, ne pa ljudje, ker on ljudem stvari ne zna povedati tako, da bi ga razumeli. In nasledki, kako žalostni so večkrat, kako napačno se obravnava in sodi, in skušnja uči, da zaradi te nevednosti uradnikov zastran narodnega jezika pridejo večkrat celo kazenske obravnave. To pa je mogoče odstraniti le na ta način, da se našim juristom dá prilika, že v šoli dobro izuriti se v narodnem jeziku.

Zastran tega bi se obrnil s prijazno besedo zlasti tudi do zastopnikov na oni (desni — rechten) strani. Tudi volilci teh zastopnikov našega visokega deželnega zbora imajo sinove, ki so ali ki bodo še uradniki in gotovo želijo Vaši volilci, častiti gospodje, da njih sinovi ostanejo v rojstnem kraju in da so dobri uradniki. Ali pogoj za obstanek v deželi in pogoj, da so dobri uradniki, je ravno dobro znanje narodnega jezika.

Zato se nadejam, da bodo tudi gospodje od one (desne — rechten) strani to resolucijo, katero stavi odsek za letno poročilo, podpirali in da bode tako soglasno sprejeta. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Dobro! dobro!«)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Torej prestopimo na glasovanje in prosim gospode poslance, ki se strinjajo z resolucijo odseka za letno poročilo, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Resolucija je sprejeta. Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Ogorelc:

7. Udeležbo pri napravi in uporabi državnega telefona za potrebo deželnih uradov in zavodov je deželni odbor zavisno storil od pristojbin, katere naj bi vlada za polovico znižala.

8. Za leto 1891. in 1892. je c. kr. deželna vlada določila z pritrjenjem deželnega odbora na 9 kr. za vsakega pripravega konja in in za vsaki kilometer.

9. Deželni odbor je nameraval vpeljati iz troškovnih ozirov skupni odgon prisiljencev na progi Ljubljana-Kamnik. Misel pa se je opustila, ker je malo odgoncev iz onih krajev, in ker ni kazalo, napravljati odgonske postaje v Domžalah.

Odgon se posamič zveršuje deloma po železnici, deloma peš.

10. Stari blanketi zemljiško-odveznih obligacij so se pri deželni blagajnici vsled odredbe deželnega odbora komisijonelno sežgali.

Nekaj se jih je pa hranilo za muzej.

11., 12. Končno podaje poročilo še računski sklep in proračun o samostojni deželni nakladi na porabo žganih pijač. Tu prislonjeni tabilarični izkaz dohodkov in stroškov ter drugih iz računov izvirajočih podatkov je prav jasen in poučljiv, tako da ne preostaja drugega, kakor izraziti soglasno mnenje odseka za letno poročilo v nasvetu:

Visoka zbornica naj sklene:

«Vsebina vsega § 11. vzame se na znanje.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki se strinjajo z predlogom odsekovim, da se vsebina vsega § 11. vzame na znanje, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prestopimo sedaj k 4. točki dnevnega reda, to je:

4. Volitev deželnega odbornika iz vsega deželnega zbora.

4. Wahl eines Landesauschussbeisitzers aus dem ganzen Landtage.

Deželni glavar:

V namen te volitve dovoljujem si sejo pretrgati za četrto ure.

(Seja se prekine ob 11. uri 15 minut dopoldne ter se nadaljuje ob 11. uri 30 minut. — Die Sitzung wird um 11 Uhr 15 Minuten vormittags unterbrochen und um 11 Uhr 30 Minuten wieder aufgenommen.)

Deželni glavar:

Predno prestopimo k volitvi, dovoljujem si prečitati dotični § 12. deželnega reda. Glasi se: (Bere: — Sieht:)

«§ 12. Enega prisednika v deželni odbor volijo poslanci za veliko posestvo (§ 3. I), enega poslanci za mesta, trge in trgovsko zbornico (§ 3. II), enega poslanca za kmetske občine (§ 3. III), ter enega vsi zbrani deželni poslanci izmed sebe.

Vsaka taka volitev se godi z nadpolovično večino glasovalcev.

Če ni nadpolovične večine, kadar se voli prvič in drugič, naj nastopi ožja volitev med tistima dvema, katera sta imela največ glasov, ko se je drugič volilo.

Kadar je enoliko glasov, razsodi žreb.

§ 12. Ein Landesausschussbeisitzer wird durch die von der Wählerclasse des großen Grundbesitzes (§ 3, I) gewählten Abgeordneten, einer durch die von der Wählerclasse der Städte und Märkte und der Handels- und Gewerbekammer (§ 3, II) gewählten Abgeordneten, einer durch die von der Wählerclasse der Landgemeinden (§ 3, III) gewählten Abgeordneten und einer von der Landesversammlung aus der Mitte des Landtages gewählt.

Jede solche Wahl geschieht durch absolute Mehrheit der Stimmenden.

Kommt bei der ersten und zweiten Wahlhandlung keine absolute Mehrheit zu Stande, so ist die engere Wahl zwischen jenen beiden Personen vorzunehmen, welche bei der zweiten Wahlhandlung die meisten Stimmen erhalten haben.

Bei Stimmengleichheit entscheidet das Loß.

Prosim častite gospode poslance naj v vrsti, kakor bodem poklical imena, blagovolijo oddati listke.

(Kliče imena deželnih poslancev, ki oddado potem svoje glasovnice. — Ruft die Namen der Landtagsabgeordneten auf, welche dann ihre Stimmzettel abgeben.)

Prosil bodem častita gospoda poslanca Sveteca in barona Apfaltrerna, da bodeta pri skrutiniji prevzela revizijo.

(Po kočanem skrutiniji. — Nach geendetem Scrutinium.)

Oddanih je bilo 35 glasovnic. Odsotna sta bila gospoda: ekszellenca knezoškof dr. Jakob Missia in dr. Schaffer.

Gospod poslanec dr. Papež dobil je 21, gospod poslanec vitez dr. Bleiweis 10 glasov, gospod poslanec Žitnik 2 glasa in gospod poslanec dr. Tavčar 1 glas; jedna glasovnica je bila prazna.

Konstatiram, da je izvoljen gospod poslanec dr. Papež deželnim odbornikom z absolutno večino glasov. Uprašam ga, ali sprejme izvolitev?

Poslanec dr. Papež:

Sprejemem izvolitev. Zahvaljujem se pristrčno za izkazano čast in zaupanje in obljubim, da bodem storil ne samo, kar mi velewa novi stan, marveč tudi to, kar morem.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik se je oglasil k besedi.

C. kr. deželni predsednik baron Winkler:

Visoki deželni zbor! V šesti seji vis. deželnega zbora 18. marnja t. l. so gospodje deželni poslanci dr. Ivan Tavčar in družniki stavili v interpelaciji do c. kr. deželne vlade sledeča uprašanja:

1.) je li res, da predsedstvo c. kr. deželnemu sodišču v Ljubljani ni intimovalo pravosodnjega ministerstva ukaza z dne 10. januvarija 1889., št. 21.599, iz leta 1888. podrejenim okrajnim sodiščem?

2.) je li res, da se je pri sodiščih, kjer se izdajajo slovenska rešila, v nasprotji z omenjenim pravosodnje-ministerskim ukazom napravilo sodnjih pečatov z nemškimi napisi?

In če je vse to res,

3.) hoče li c. kr. deželna vlada o ti renitenci podložnega urada obvestiti c. kr. pravosodnje ministerstvo, da si leto pridobi v prihodnje svojim ukazom veljavo pri predsedstvu c. kr. deželnega sodišča v Ljubljani.

Včas mi je, na to vsled razpisa visokega c. kr. pravosodnjega ministerstva z dne 5. t. m., štev. 6363, odgovoriti tako:

S pravosodnjega ministerstva razpisom z dne 10. januvarija 1889. l., št. 21.599 iz l. 1888., je bilo naročeno deželnega nadsodišča predsedstvu v Gradcu, naj skrbi za to, da se pri tistih sodiščih, ki izdajajo rešila strankam tudi v slovenskem jeziku, kadar bi bilo treba omisliti nove uradne pečate, napravijo ti v obeh jezikih.

Prepuščeno je bilo torej deželnega nadsodišča predsedstvu, dalje ukreniti potrebno, kako naj nižja oblastva izvrše to naročilo. Ni pa niti pravosodnje ministerstvo, niti deželnega nadsodišča predsedstvo naročilo predsedstvom deželnih ali okrožnih sodišč, in torej tudi ne onemu deželnega sodišča v Ljubljani, da nznarijo vsebino omenjenega razpisa podrejenim okrajnim sodiščem, zlasti ker okrajna sodišča pri omišljevanji novih sodnjih pečatov ne smejo ravnati samostalno, marveč se morajo v ti zadevi obrniti do pristojnih predsedstev.

Gledé na deželnega sodišča predsedstvo v Ljubljani pa je visoko pravosodnje ministerstvo razvidelo iz predloženih mu pozvedovalnih spisov, da je to predsedstvo popolnoma pravilno, namenu navedenega ministerskega razpisa po vsem primerno in ugodno naročilo vsem okrajnim sodiščem okrožja Ljubljanskega, kako jim je izvrševati ta razpis.

Vsled tega so se pri mnogih okrajnih sodiščih imenovanega okrožja zares v zmislu večkrat omenjenega ministerskega razpisa že omislili uradni pečati z napisi v nemškem in slovenskem jeziku, nasproti pa se ni od tega časa še za nobeno okrajno sodišče sodnjega okrožja Ljubljanskega dovolil uradni pečat z jedino nemškim napisom.

Deželni glavar:

Ako ni predloga, da se naj o tem odgovoru na interpelacijo otvori debata?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

prestopimo na dnevni red in sicer k 5. točki, to je:

5. Priloga 70. Poročilo finančnega odseka o proračunu deželnega zaklada za leto 1892. (k prilogi 33.).

5. Beilage 70. Bericht des Finanzausschusses über den Vorschlag des Landesschatzes für das Jahr 1892 (zur Beilage 33).

Poročevalec Šuklje:

Visoki zbor! Priloga 70. je razdeljena, jaz se sklicujem na številke, s katerimi finančni odsek razjasnjuje proračun deželnega zaklada in na budgetarno oceno tega proračuna, glede katerega tudi ni bilo slišati ugovora. Predno pa stavim formalni predlog, da sklene visoki zbor prehod v nadrobno razpravo, bodi mi dovoljeno, razjasniti neko uprašanje, o katerem sodim, da je v organični zvezi z deželnim gospodarstvom sploh.

Častiti gospodje tovariši, jaz bi rad popravil neko dosti razširjeno, pa napačno mnenje. To mnenje, katero je dostikrat slišati po deželi in ki se večkrat tudi pojavlja v tej visoki zbornici, se glasi, da kmet plača in gospôda ali mesta trosijo. To mnenje je jako razširjeno, pravim, in ni še dolgo, ko smo čuli iz ust nekega poslanca, zastopnika kmetjskih občin vipavskih, v tem zboru ono krilato besedo o «krvavih kmetjskih žuljih», s katerimi se delajo potratne zgradbe à la muzej in deželno gledališče. (Poslanec Kersnik: — Abgeordneter Herrnh: «Čujte!»)

Jaz sodim, da bi bilo umestno, vender enkrat z budgetarnega stališča, upirajoč se na proračun deželnega zaklada, preiskati stvar in dognati, koliko je tako imenovanih kmetjskih žuljev v našem budgetu in koliko trosi dežela za kmetjske potrebe.

Meni se vidi, če doženem ta račun, da bo de mogoče, enkrat za vselej odstraniti neko fikcijo, ki bega pošteno naše ljudstvo.

Gospôda moja, na prvi pogled bi bila stvar dokaj verjetna, da zares večina dohodkov našega deželnega gospodarstva izvira iz takozvanih kmetjskih žuljev, kajti dežela je eminentno poljedelska, to razvidite jasno iz statističnih podatkov o prebivalstvu. Na Češkem na pr. pride na 100 ljudij še ne 45 ljudij, ki se pečajo s poljedelstvom, na Kranjskem pa jih pride 75, in kar se tiče numeričnega razmerja med meščanstvom in prebivalstvom na deželi, je dežela kranjska v najbolj neugodnem razmerju nasproti vsem drugim deželam avstrijskega cesarstva. Ali številke našega proračuna pa vender kažejo, da je finančno razmerje glede prispevkov po vsem drugo.

Koliko pokrijemo v deželi naši s prikladami in davščinami? Mi imamo iz priklad vsega skupaj 741.785 gld. pri deželnem zakladu in tukaj, gospôda moja, treba pritegniti onih 153.690 gld., ki jih imamo pri normalno-šolskem zakladu, in torej vidimo, da znaša celo pokritje, ki izvira iz priklad in davščin 895.475 gld. Tu nastane uprašanje, koliko bomo postavili na račun tistih kmetjskih žuljev, o katerih se čuje tako pogosto.

Gospôda moja, sprva izločim onih 175.000 gld., ki smo jih preliminarili kot dohodek iz priklade na žgane opojne tekočine in mislim, da popolnoma opravičeno. Vedno rastoče število ravno te pozicije kaže žalibog, da raste na Kranjskem krvava žeja, ampak

krvavih žuljev tukaj pač ni slutiti. (Dobro-klici med somišljeniki. — Dobro-Rufe unter den Gefinnungsgenossen.) Izločil bi tudi onih 40% užitinske doklade, ki znaša okolo 136.000 gld., in sicer iz več razlogov.

Kar se tiče v prvi vrsti užitnine od mesa, nam je znano, da tisti quantum zadačenega mesa, kar ga užije kmet, je minimalen. Pri vinu je stvar drugačna, ali tu ni mogoče konstatirati tudi ne približno, koliko zadačenega vina užije gosposki človek in koliko kmet. Ugovarjati bi se tudi dalo, da vino ne pripada med potrebna živila, da bi bilo mogoče govoriti o žuljih; vender priznavam, da bi se dalo ugovarjati tej argumentaciji, in zato bodem pač izpustil tisti delež, katerega ima kmetjsko prebivalstvo pri užitnini na vino in katerega ni mogoče eruirati, bodem pa zato pri drugem računu tako široko in ugodno računil za kmetjsko prebivalstvo, da se bode precej stvar poravnala.

Jaz vidim — in mislim, gospôda moja, da je stvar utemeljena — pravo breme, občutno breme, katero res hudo tlači kmetjsko prebivalstvo, pri prikladah na direktni davek, in tukaj si jih hočem konstruirati tako, da iz prej označenega razloga ves grunt in hišnorazredni davek prisodim kmetjskemu prebivalstvu. drugo pa, hišno-najemninski, pridobninski in dohodarski davek, stavim na račun meščanstva. Gospoda moja! Nihče ne more ugovarjati, da ta račun ni ugoden za kmetjske davkoplačevalce, če se gruntnemu davku vračuna vse, kar plača veleposestvo, ravno tako pri hišno-razrednem davku, in če vsa mesta in trge vzamete v pošte, ki ne spadajo pod hišno-najemninski davek in zopet prispevek onih gruntnih posestnikov, ki imajo svoja zemljišča, pa ne pripadajo kmetjskemu stanu. Torej se ne dá ugovarjati, da tak račun ni oziren. Če si pa ogledate tukaj številke, potem vidite, da pobira država letos gruntne in hišno-razrednega davka 777.659 gld., ne po letnem poročilu, ampak po izkazu, katerega imamo v proračunu deželnega zaklada. 38%, namreč 28% za deželni zaklad in 10% za normalno-šolski zaklad, znaša 295.511 gld., in gospôda moja, to mislim, to je oni delež, pri katerem se res lahko govori o «krvavih žuljih» kmetjskega prebivalstva.

Če vzamete ta znesek in ga primerjate celi potreščini, ki znaša okroglo 1 milijon goldinarjev, se že iz tega razvidi, da razmerje teh prispevkov ni preveč hudo za kmetjsko prebivalstvo.

Sedaj pa pogledjmo račun drugih ustanov. Kako se pa deli ta deželni dohodek na potrebe raznih ustanov? Meni se vidi, da je sedanja oblika proračuna precej prozorna, in analiza je lahko mogoča, da se kontira, koliko pripada stroškov na kmetjski stan in koliko na druge stanove. Jaz sem si stvar nekoliko izračunal in bi prosil visoko zbornico, da blagovoli nekoliko pozornosti dovoliti mojemu računu.

Naša potreščina je razdeljena na 13 poglavij:

I. poglavje je trošek za deželni zbor, ki znaša po letošnjem proračunu 14.594 gld. Mislim, da računim najbolj pravilno, ako razdelim to svoto po številu poslancev, in v tem slučaju znaša breme, ki ga prevzamejo kmetjske občine 6684 gld.

II. poglavje so upravni troški, ki znašajo 53.053 gld. po našem preliminaru. Sodim, da mi nihče ne bode mogel ugovarjati, da prehudo računim za kmete, ako rečem, kar je tega troška, dve tretjini provzročujejo ga mesta in le jedno tretjino kmetsko prebivalstvo, in če tako računim, da le jedno tretjino navalim na konto kmetskega prebivalstva, potem vidite, da je končna svota 17.684 gld.

Pri III. poglavji vidite, da znašajo troški za deželno posestvo 14.138 gld., in jaz sem popolnoma pripravljen, od cele te svote, ker so dotična poslopja v Ljubljani, niti jednega krajcarja ne zaračunati kmetiskim davkoplačevalcem.

Deželno-kulturni nameni in vodne zgradbe pri poglavji IV. stanejo letos deželo skupaj 68.020 gld. No, gospôda moja, tukaj bode razmerje pač drugače, kar se tiče teh troškov. Mislim, da mi tu ne bode nihče oporekal, če trdim, da imajo koristi od teh troškov jedino le gruntni posestniki, vender tudi tukaj kontiram previdno in vzamem na račun kmetiskih davkoplačevalcev le 64.000 gld.

Za javno varnost, pri poglavji V., vidimo, da znašajo proračuneni troški letos 26.776 gld., in tukaj, gospôda moja, bi menda prebivalstvo po mestih lahko reklo: «Ja, vsaj mi ne provzročimo toliko troškov, po navadi skrbimo za javno varnost po lastnem redarstvu», no pa vender mislim, da se sme tako računati, da navzlic temu, kar sem ravno povedal, se dajo razdeliti ti troški po razmerji prebivalstva; kmetskega prebivalstva so tri četrtinke, in torej računimo, da pripade na kmetsko prebivalstvo okolu 20.000 gld.

Troški za zdravstvo pri poglavji VI. znašajo letos po preliminaru 24.856 gld. Gospôda moja, od cele te svote bodem postavil le 6000 gld. in nič več na konto kmetskega prebivalstva.

Velike svote, v razmeri z našimi skromnimi financami, ogromne svote stanejo dobrodelne naprave in tu vidimo iz letošnjega proračuna, da smo jih preliminarili sè 194.899 gld. Ja, gospôda moja, kdo pa provzročuje ta trošek? Mestno prebivalstvo, se meni vidi, razmerno kaj malo. Če pa uprašate na primer gospoda referenta dobrodelnih naprav v deželnem odboru, ali če se obrnete do primarja deželne bolnice, katerega imamo čast videti v naši sredi in ga uprašate: «Koliko procentov pripada na kmetsko prebivalstvo?» rekel vam bode: «90 % do 95 % v bolnici in blaznici so približno, tri četrtinke kmetskega in k večjem jedna četrtinka je gosposkega stanu.» Vender računam jaz, navzlic temu, da je razmerje tako in navzlic temu, da se glede onih rojakov, ki so prisiljeni na tujem zavetišču si iskati v kaki bolnici ali v drugem dobrodelnem zavodu in ki so večinoma kmetskega stanu, to razmerje kaže še neugodnejše, vender kontiram le tako, da razdelim to po številu prebivalstva in dobim potem skupno svoto 137.000 gld., ki pripada na kmetsko prebivalstvo.

Ali, gospôda moja, sedaj pa šola, to je poglavje VIII., in tu seveda treba računati s proračunom normalno-šolskega zaklada. Tu bi si nekoliko ogledal posamezne naslove tega poglavja in bi računal sukcesivno jednega za drugim.

Troški za muzej znašajo letos 4407 gld.; za muzej, o katerem lahko rečem, da je dežela ponosna na ta biser svoj in ki, posredno vsaj, gotovo tudi kmetu koristi, niti krajcarja ne računim na kmete. (Poslanec Kavčič: — Abgeordneter Kavčič: «Vsaj tudi ni treba!») In ravnotako računim ves trošek 2798 gld. za realko na konto meščanskega prebivalstva. Ali kar se tiče deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu, ta trošek, ki znaša letos vsega skupaj 4708 gld., ta trošek moram popolnoma računati na kmete, zlasti ker sem ves gruntni davek računil na konto kmetskega prebivalstva. Od onih 8796 gld. za obrtne šole in za obrtni pouk popolnoma abstrahiram in pritegnem od tega troška le bagatelo 120 gld., namreč dve ustanovi za naše kovače. Kar se tiče normalno-šolskega zaklada, ljudskega šolstva torej in potrebščine učiteljsko-penzijskega zaklada, je pa stvar zanimiva. Častiti gospod tovariš Klun, poročevalec normalno-šolskega zaklada, izračunil je potrebščino na 321.577 gld. To je ogromno breme za tako siromašno deželo, kakor je naša dežela in tu treba si ogledati, koliko troši dežela od te velike svote za vzgojo kmetskega naraščanja in koliko odpade na mesta. Jaz imam tu nek izkaz gledé mestnih šol, iz katerega je razvidno, da za šole mest in trgov na Kranjskem, in sicer počenski od bele Ljubljane do male Višnjegore in Kostanjevice — to niso velika mesta — troški znašajo vsega skupaj 88.195 gld. Gospôda moja, vi to itak veste, da se v teh ljudskih šolah ne odgaja samo meščanski naraščaj, temveč da je vsolanih jako dosti kmetiskih občin in da je ni šole, ki ne bi tudi imela jako izdatnega procenta kmetiskih otrok. To kažejo številke, na primer vzemimo Višnjo Goro, vsi troški, ki zadevajo deželo za dotično šolo višnjegorsko, znašajo 1810 gld. in obiskuje to šolo 269 otrok, torej skoraj toliko, kolikor je ljudi v Višnji Gori, ker Višnja Gora nima niti 400 prebivalcev. (Veselost. — Heiterfeit.) Tako je tudi v Kostanjevici in tako je na Vrhniki, kjer obiskuje šolo 553 otrok, od katerih je gotovo veliko kmetiskih otrok, ker toliko tržkih otrok Vrhnici ne premorejo. (Veselost. — Heiterfeit.) Torej menim, da je prav, ako postavim 80.000 gld. na račun tistih — bi rekel — mestnih šol in tistih malih 8195 gld. priračunim potrebščini za kmetске šole.

Torej vidimo nasproti skupni potrebščini 321.577 gld., kajti tu se ne sme kontirati samo z deželnim zakladom, ampak pride v poštev tudi normalno-šolski zaklad, da provzročuje vzgoja kmetiskih otrok, kmetiskih učencev deželi troškov praeter propter 240.000 gld. vsako leto. In v ravno tistem razmerji se lahko deli potrebščina za učiteljsko-pokojninski zaklad, oziroma njegov primanjkljaj. Tu bomo morali računati po ravno tem razmerji, od tistih 17.900 gld. pritegniti je torej vsaj 13.400 gld. na konto kmetiskih davkoplačevalcev.

Dalje mi je omeniti, da podpore za šolske zgradbe, ki znašajo letos skupaj 5900 gld., gredó zgolj na konto kmetiskih občin.

Torej če mi popolnoma preziramo tisti interes, katerega imajo kmetiski davkoplačevalci na tako splošno koristnih zavodih, kakor sta «Glasbena matica», dramatično društvo, kakor je družba sv. Cirila in Metoda, če abstrahiramo od onega deleža, ki ga imajo tudi kmetiski

prebivalci pri podporah, ki se darujejo, recimo podpiralnim društvom za dijaške namene, pridemo vendar pri tem poglavju do dejanskega troška 265.000 gld., ki se ima zaračunati na konto kmetškega prebivalstva.

Troški za občila pri poglavju IX. znašajo po letošnjem proračunu 142.600 gld. Glavna stvar so ceste, in tu, gospôda moja, se mi ne bode dalo očitati, da ne računim pravilno, ako rečem, vsaj 100.000 gld. teh stroškov naj prevzame kmetško prebivalstvo, drugih 42.600 gld. pa postavim na račun meščanov. — Troški za priprego in vojaške namene proračuneni so letos na 11.070 gld. in od teh računim 8000 gld. na kmete.

Seveda primanjkljaj deželnega posojilnega zaklada, to je XI. poglavje, v znesku 85.984 gld., ta se mora ves kontirati za kmetške občine, kajti posojilo se je napravilo zaradi tega, da se konvertira zemljiško-odvezni dolg in iz onih pravnih ozirov sledi, da niso prebivalci mest in trgov pridobili ničesar iz tega naslova.

No, od podpor po ujmah poškodovanim, ki so skupaj proračunene na 5000 gld., računim le 3000 gld. za prave kmetške občine, in torej, gospôda moja, če vzamemo potem končno številko, vidi se, kakor sem poprej rekel, da 295.000 gld. je donesek kmetških davkoplačevalcev pri prikladah na direktne davke, in nad 700.000 gld. troši deželna blagajnica za potrebe tega kmetškega prebivalstva.

Zakaj sem to enkrat navajal? Gotovo ne, da bi žalil častivredni kmetški stan ali zastopnike njegove. Vsakdo v deželnem zboru mora čutiti, da je kmetški stan jedro našega naroda, da je v njem bodočnost naša. (Odobravanje na levi. — Beifall links.) Tu ne smemo imeti nobenih iluzij, naša bodočnost se naslanja na zdravo maso, na široke plasti kmetškega prebivalstva ali, gospôda moja, to pa se mora enkrat dognati, da izgine tisti predsodek, katerega imajo kmetje in nekateri zastopniki kmetškega stanu («dobro»-klici med somišljeniki. — «Dobro»-Rufe unter den Gefinnungsgenossen), da je zares kmet prvi davkoplačevalec in da je to neka pregreha, če se iz deželnega zaklada troši kaj za take reči, ki niso v neposrednji zvezi z materialnimi koristi kmetškega stanu. S svojega stališča kot poročevalec deželnega zaklada moram naglašati, da temu ni tako in da kmetško prebivalstvo ne sme zahtevati, da bi se dovoljevale le podpore za ceste, vodne zgradbe, za ameriške trte in biko plemenjake (živahna veselost na levi in v centru — lebhaftes Weiterfeiern links und im Centrum), temveč, da se morajo gojiti tudi duševne koristi, brez katerih propade tudi kmetški stan. Tudi v gospodarskem oziru smo opravičeni, deliti podpore višjim namenom služočim napravam, od katerih zavisí v prvi vrsti višja omika naroda.

Pri kraji sem in nasvetujem, da prestopi visoka zbornica v nadrobno razpravo.

Predlogi finančnega odseka se glasé:

Visoki zbor naj sklène:

1. Skupna potrebščina deželnega zaklada za leto 1892. v znesku 838.481 gld.
- in zaklada v znesku 102.455 »

torej s primanjkljem . . . 736.026 gld.

se potrdi.

II. Za potrebno pokritje primanjkljeja v znesku 736.026 gld. naj se za l. 1892. pobira:

1.) 40 % priklada na užitino od vina, vinskega in sadnega mošta in od mesa v znesku 136.158 gld.

2.) Sledeče naklade:

a) od porabljenih likêrjev in vseh poslanih opojnih tekočin brez razločka na stopinje alkoholovine od hektolitra po 6 gld.;

b) od vseh porabljenih žganih opojnih tekočin po stopinjah 100 delnega alkoholometra za vsako hektolitersko stopinjo 18 kr., v skupnem znesku 175.000 gld.

3.) 28 % priklada na vso predpisano svoto vseh neposrednih davkov z vsemi državnimi prikladami vred v znesku 430.627 gld.

III. Deželnemu odboru se naroča, pridobiti sklepom pod II. 1.) in 3.) Najvišje potrjenje.

I. Das Gesamterfordernis des Landesfondes im Jahre 1892 im Betrage von 838.481 fl.
und der Bedeckung von 102.455 »

somit mit dem Abgange von . . . 736.026 fl.
wird genehmigt.

II. Zur erforderlichen Bedeckung des Abganges von 736.026 fl. sind einzuhoben:

1.) Ein 40 % Zuschlag zur Verzehrungssteuer von Wein, Wein- und Obstmost und Fleisch im Betrage von 136.158 fl.

2.) Folgende Auflagen:

a) von dem Verbrauche von Liqueuren und aller verführten geistigen Flüssigkeiten ohne Unterschied der Gradhaltigkeit per Hektoliter 6 fl.;

b) von dem Verbrauche aller übrigen gebrannten geistigen Flüssigkeiten nach Grad des 100theiligen Alkoholometers vom Hektolitergrad 18 kr. im Gesamtbetrage von 175.000 fl.

3.) Ein 28 % Zuschlag auf die volle Voranschreibung aller directen Steuern sammt Staatszuschlägen im Betrage von 430.627 fl.

III. Der Landesauschuß wird beauftragt, den Beschlüssen sub II., 1.) und 3.) die Allerhöchste Genehmigung zu erwirken.

Dalje nasvetuje finančni odsek sledeče resolucije:

1.) Deželnemu odboru se naroča, pretresati upravljanje z ozirom na deželno upravo, ne bi li kazalo pomnožiti deželno konceptno osobje za četrto moč, morda z uradnikom v plačilni vrsti deželnega tajnika ter o tem poročati, oziroma nasvet staviti v prihodnjem zasedanju.

2.) Deželnemu odboru se opetovano naroča, da v smislu že večkrat sklenenih deželnozbornskih resolucijskih ukrepov izdela ter v prihodnjem zasedanju predloži načrt penzijskega štatuta za deželne uradnike in služabnike.

3.) Z ozirom na denarni uspeh deželne naklade na žganje odmeri se za letos poslujočemu osobju posebna nagrada v znesku 5 % od vsega čistega dohodka, kateri po odbitih prvotnih remanencah presega 100.000 gld. Deželni odbor se pooblašča, da po svoji previdnosti razdeli to svoto med one pri pobiranju deželne naklade službujoče osebe, katere so se letos

odlikovale po posebni spretnosti in točnosti. Iz istega zneska naj se tudi primerno nagradi akcesist Zvonimir Zor.

4.) Deželnemu odboru se naroča, nadaljevati pogajanja z visokim finančnim ministerstvom v to svrho, da se deželi izroči pobiranje državne užitnine o vinu, vinskem in sadnem moštu in mesu po vsem Kranjskem, izvzemši glavno mesto Ljubljano. Zlasti naj stori potrebne korake, da se eventualno ustavnim potom odstranijo zapreke, katere utegnejo proti takemu dogovoru izvirati iz sedanjih postavnih predpisov.

5.) Ob enem se naroča deželnemu odboru, da za slučaj, če bi se zakupna dražba za pobiranje državne užitnine vršila pred prihodnjim zasedanjem deželnega zbora, se udeleži zakupne dražbe kot ponudnik imenom dežele.

Končno finančni odsek nasvetuje, da so z posameznimi točkami proračuna vred rešene dotične finančnemu odseku izročene prošnje.

Deželni glavar:

Otvaram splošno debato. K besedi se je oglasil gospod poslanec Hribar.

Poslanec Hribar:

Odstopim besedo tovarišu dru. Tavčarju.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Tavčar ima besedo.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Povsod je dopuščeno in parlamentarna navada je, da se pri proračunih razpravljajo reči, ki s proračunom samim niso v nikaki tesni zvezi. Vsaka proračunska debata ima svoj politični oddelek, kjer se sme razpravljati o vsaki reči, koja se je prikazala na površji političnega gibanja. Omenjati se mi vidi to zategadelj potrebno, ker se še dobro spominjam, kako je pri proračunski debati v zadnjem zasedanju ustal gospod deželni predsednik, ter — odgovarjajoč nam «radikalcem» — večkrat z emfazo se povprašal, kaj ima to ali ono opraviti z deželnim našim proračunom? Ker mu ni treba voditi razprav v ti zbornici, ne smemo zahtevati, da bi naš gospod deželni predsednik poznal vse predpise parlamentarnega prava, in tem menj smo se čudili v zadnjem zasedanju argumentom, koje je razvijal v proračunski debati, ker vemo, da bi on sam najlepši mir imel pred dunajskimi ministri, če bi visoka ta zbornica postala nekaka kmetijska družba ali nekak splošni cestni odbor (Veselost v centru in na levi — *Heiterkeit im Centrum und links*) za celo kranjsko kronovino, kjer bi v najlepši slogi živela in odločevala poslanca baron Schwegel in kanonik Klun in oziroma tisti, ki tiči za gospodom kanonikom.

Ta uvod pa govorim tudi zategadelj, ker sem iz privatnih razgovorov, koje sem imel z gospodom deželnim glavarjem, posnel, da zastopa gospod glavar isto mnenje, koje je zastopal deželni predsednik v

zadnjem zasedanju, češ, da se pri proračunski debati ne sme o ničemur drugem govoriti, nego o tem, kar je v zvezi s suhimi in suhoparnimi številkami deželnega proračuna. (Poslanec Hribar: — *Abgeordneter Hribar: «Oho!»*) To mnenje ni pravo, in o tem prepričali smo se lahko v zadnjem zasedanju, ko je to zbornico z izredno spretnostjo in na vse strani objektivno vodil pokojni deželni glavar dr. Poklukar, ki ni nikdar posegel v besedo govornikom (Poslanec Hribar: — *Abgeordneter Hribar: «Dobro! dobro!»*), dasi so govorili o rečeh, ki z deželnim proračunom kot takim v nikaki zvezi niso bile. S tem pa si je pokojnik pomnožil le svojo čast, in pomnožil je tudi čast ti zbornici, ker moramo vender vsaj jedno mesto v ti kronovini imeti, kamor ne seže železna pest državnega pravnika, kjer se ne zatre vsaka prosta beseda! (Klici v centru: — *Rufe im Centrum: «Dobro! dobro!»*) Za trdno upam, da se bode po tem uzoru danes obnašal tudi naš prečastiti deželni glavar, in da bode kazal tudi danes tisto objektivnost, koja ga je dičila do sedaj! O proračunu samem ne bodem govoril, ker je že gospod poročevalec vse omenjal, kar je omeniti potrebno.

Pač pa je koristno, da se danes ezremo na našo politično administracijo, o koji se čujejo različne pritožbe in mej njimi vrhovna je pač ta, da se pri naših administrativnih oblastvih pogreša energične roke, ki bi hotela poseči v lepo življenje, ki se živi pri naših političnih oblastvih. Ne bom našteval, kako počasi se zvršuje uradni posel in kako okorno in neokretno posebno tedaj, če je treba zapisati revno slovensko besedo. To ni moja naloga, in boljše tudi ne bode postalo, če tukaj še toliko zabavljam in razsajam. Sicer bodem pa nekaj slučajev pozneje navel, iz kojih bode vsak sklepal, «daß es mancheß faule geben muß im Staate Dänemark!» Pa saj tudi drugače biti ne more!

Obstati moram, da me s skrbjo napolnuje način, kako se pri nas izreja naraščaj političnih uradnikov. To je tak način, ki nas s skrbjo navdaja za sedanjost, a tudi s skrbjo za prihodnost, ker ta naraščaj, ki ga imamo sedaj, nam je poln porok za to, da bodo razmere tudi v prihodnje dolgo vrsto let ravno tako klaverne ostale, kakor so dandanes. Vi, gospôda moja, vsi veste, kaj mi je v mislih! Naša kronovina je postala nekak eldorado tujim aristokratom, ki prihajajo v deželo, ter s sabo ne prineso družega, nego staro svoje ime in popolno neznanje slovenskega jezika! Odlikujejo se pa pač ti potomci tujih plemenitažev po velikem sovraštvu do vsega, kar je slovensko, tako da nimamo upanja, da bi se kdaj priučili slovenščino in naj še toliko časa službujejo v ti kronovini. Videti je tudi, da imajo ti mladi gospodje prav malo posla, ker vsak hip jih opaziš na ulicah, zavite v obleke, ki so v modi na Dunajskem ringu (*Zivahna veselost v centru in na levi — Lebhaftes Heiterkeit im Centrum und links*), z lahko sklenenim hrbtom in z nemško govorico, koja spuščajo doloma iz svojega nosa. Če bo šlo tako naprej, bode za naš političen posel vsak sposoben, ki nosi staro ime, ter ume svoje hrbtišče blazirano v gubo položiti ter s svojo govorico nosljati. Zadnje pa je že *conditio sine qua non*. (*Zivahna veselost v centru in na levi. — Lebhaftes Heiterkeit im Centrum und links*).

Proti temu importu tujih grofov in baronov moramo na tem mestu z vso odločnostjo protestovati, in protestovati tudi moramo, da bi vlada imela našo kronovino za nekako Terezijanišče, kjer raste pšenica samo takim uradnikom, ki imajo v svojih žilah vsaj par kapelj modre krvi. To je bilo mogoče pred stoletjem, dandanes je pa tako postopanje vlade naravnost žaljivo za narod, ki v ti kronovini živi in ki gotovo ni v ta namen ustvarjen, da bi bil samo radi aristokratov na svetu! Kam bode zagazila politična administracija, če ne bomo imeli drugega naraščaja, o tem mi ni treba govoriti. Sedaj pa vem, kaj mi bo odgovarjal gospod zastopnik vlade. Odgovoril bode potem, ko me bode opral in pošteno premencal (Veselosť v centru in na levi — *Heiterfeit im Centrum und links*), da sem se predrznil take reči v zvezo devati z deželnim proračunom, da ima vlada najboljšo voljo, da pa ni mladega naraščaja, ki bi bil več slovenščine ter bi hotel službovati v politični administraciji.

Ta argument me ne prepričuje. Dokler bodo razmere take, kakor so sedaj, ko vidimo, da avanzuje samo tisti, ki je plemič ter slovenskega jezika niti pisati niti govoriti ne umé, potem se ne čudim, da se vsakdo plaši, da bi s svojim meščanskim rojstvom stopil v to aristokratsko konkurencijo. (Klici v centru: — *Rufe im Centrum: «Dobro, dobro!»*) Saj jih je tudi sedaj nekaj pridnih političnih uradnikov, ki so prav dobri delavci ter se ne sramujejo svojega slovenskega pokolenja! Pa svojo glavo bi zastavil, da morda nikdar ne bodo postali okrajni glavarji in da bodo morali izpiti do dna tisti grenki kelih, ki mu pravimo «preterovanje» in ki poštemu možaku pade kakor slana na njegovo deloljubivost! (Klici: — *Rufe: «Res je to!»*)

Najostrejšo kritiko pa iziva postopanje vlade v tem oziru, da od političnih uradnikov niti ne zahteva, da naj so večji jezika, v kojem bi morali občevati z narodom slovenskim. Če ostanemo pri mladem naraščaji, potem bi zopet zastavil življenje, da ga v tem krdelu skorej jednega ni, ki bi znal par slovenskih stavkov pravilno govoriti ali pa še celo zapisati. Kar se tiče slovenskega uradovanja pri političnih oblastnijah, imamo tukaj še tako puščavo, da je to škandal! Slovensko uradovanje prav nič ne napreduje, ker vlada pri imenovanju uradnikov slovenski jezik kot pravo bagatelo v stran potiska! — Drugače ne bi bilo mogoče, da imamo danes, ko pišemo 1892 po Kristuzovem rojstvu, na primeru v Kranji okrajnega glavarja, ki je absolutno nezmožen, govoriti in pisati jezik slovenski. (Klici v centru: — *Rufe im Centrum: «Čujte, čujte!»*) Kako naj tak glavar z ljudstvom občuje in sploh uspešno uraduje, to je zagonetka, koje rešiti presega moje duševne moči! Sedaj, ko šteje družba svetega Mohorja že nad 50.000 udov, in ko se skorej v vsaki slovenski koči čita slovenska knjiga, sedaj ima naša vlada še vedno pogum, da nastavlja med nami uradnike, ki niti govoriti ne umejo z ljudstvom, s kojim jim je uradno poslovati. To se godi v Turčiji, kjer lahko pošiljajo albanskega pašo mej Kurde, ne da bi se smel tlačeni narod pritoževati radi tega, če hoče, da mu ne zapoje sablja nad glavami! Hvala Bogu, pri nas pa niso take razmere, in upravičeni smo, da

zahtevamo od vlade, da nam dá slovensko uradovanje in sicer v taki meri, kakor je to spodobno za kronovino, ki je skorej čisto slovenska. Slovensko uradovanje pri administrativnih oblastnijah ne smé ostati prazna šala, kakor je to sedaj, in ker tudi člen 19. ne smé ostati prazna šala, potem z vso pravico zahtevamo, da naj vlada pri nas nastavlja samo uradnike, ki so smožni obeh deželnih jezikov in pred vsem slovenskega jezika, ki je vladar v ti kronovini! Nikar mi ne govorite o tem, da je to samo prazno govoričenje, ki v drugem nima nikakega pomena! Tu naj navedem slučaj, ki je sam ob sebi v nebo kričeč. Pri okrajnem glavarstvu v Kranji živé v velikih stiskah, tam imajo samo jednega uradnika, ki je nekoliko več našega jezika. Tam službuje tudi gospod, ki čuje na slovensko ime tri ali štiriperesne rastline, o kojem se pa pripoveduje, da tudi ni popolnoma več slovenskemu jeziku! Da je okrajni glavar isto tako nevešč temu jeziku, to sem že naglašal. To okrajno glavarstvo poklicalo je torej slovenskega kmetiča iz Davč, da naj pride to in to soboto h glavarstvu v Kranj, da bo zaslišan v neki zadevi, o koji mi tukaj ni govoriti. Kmetič z Davč, ki je nasproti oblastnijam bojazljiv zajec, podal se je s svojim povabilom, ter krevsal, prej kot ne ustal je že o polunoči, svojih sedem ur z Davč v Kranj. Tja prišedši vstopi s predpisanim strahom (*Živahna veselost v centru in na levi — Lebhaftes Heiterfeit im Centrum und links*) v prostore okrajnega glavarstva, da bi bil zaslišan v zmyslu povabila. A tu nastane grozna sila! Uradnik, jedini uradnik, ki more pri okrajnem glavarstvu v Kranji občevati s slovenskim ljudstvom, jedini ta uradnik bil je na komisiiji (Veselosť v centru — *Heiterfeit im Centrum*) in sedaj — dasi je tičal okrajni glavar v svoji pisarni, ni bilo nikogar, ki bi bil slovenskega kmetiča, potem ko je sedem ur krevsal do Kranja, sprejel na protokol! (Klici na levi: — *Rufe links: «Skandal!»*) Kaj se zgodi. Vzeli so mu povabilo, prečrtali v njem zapisani dan ter mu rekli, da naj znova pride prihodnji ponedeljek. Ubogi kmetič je sicer ugovarjal ali ničesar ni opravil, in odriniti je moral s svojim popravljenim povabilom, in da se ga ni usmilil odnotni advokat, moral bi bil znova hoditi celih 14 ur, in vse to samo zategadel, ker pri okrajnem glavarstvu v Kranji ni bilo uradnika, ki bi bil mogel zaslišati slovenskega kmeta! To je slučaj, dokazan slučaj, in pasjo potrpežljivost imeti bi moral Slovenec, če bi v prihodnje radovoljno hotel prenašati kaj takega! In taki slučaji mogoči so pri vsakem okrajnem glavarstvu, ker povsod je dosti baronov ali grofov, nikjer pa ne zadostno število uradnikov, ki bi mogli s slovenskim ljudstvom slovenski govoriti.

Da nekaj časa ostanem pri okrajnih glavarstvih, omenjam naj, da ravno tukaj pogrešam tiste energične roke, o koji sem že prej mimogrede govoril. Pri nas je vsak okrajni glavar mal suveren v svoji glavariji. Če hoče na primeru Radoljski okrajni glavar, da naj ta ali ona občina ustanovi svoje pokopališče na mestu, ki je jedino glavarju všeč, lahko pijete strup na to, da se bo pokopališče ravno tam zgradilo, kjer je hoče imeti okrajni glavar! (Klici: — *Rufe: «Gotovo!»*) Če

hočeta Radoljski in Kranjski okrajni glavar svojega ljubljenca spraviti na nadučiteljsko mesto v Radoljci, lahko spijete dve porciji strupa na to, da bode deželni šolski svet imenoval ravno tistega kandidata, kojega protežujeta okrajna glavarja v Radoljci in Kranji. (Živahna veselost v centru in na levi. — Lebhaftes Heiterfeit im Centrum und links.) Z jedno besedo, posamni okrajni glavarji imajo toliko moči v svojih rokah, da pod to močjo popolnoma zgine moč osrednje vlade v Ljubljani, tako da imamo časih utis, kakor bi se deželni predsednik v Ljubljani bal tega ali onega okrajnega glavarja.

Tudi mi je na mislih nekdanji glavar iz Novega Mesta, kojega smo sedaj srečno oddali kraški in tužni Istri. Vsem nam je še dobro v spominu, kaj je počenjal ta mož v Novem Mestu in s kako izredno spretnostjo je dražil javno mnenje. Če ni nastala tedaj revolucija v dolenjskem mestecu, to ni bila zasluga okrajnega glavarja, to je bila zasluga meščanov, ki so imeli toliko takta, da so potrpežljivo ravno tako, kakor je potrpežljivo vozil, ko ga je omenjeni okrajni glavar na javni cesti z golim mečem obsekaval. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Čujte!») Povsod drugod bila bi višja oblast preiskovala, ali ni morda umestno, da se spravi tak glavar, ki se pri vsaki priliki igra z žandarmerijo ter s svojim mečem seka po glavah miroljubnim državljanom, v kak primeren zavod, v kako deželno hišo, kjer se ni bati, da bi kaj škode učinil. (Veselost na levi in v centru. — Heiterfeit links und im Centrum.) Pri nas pa so pustili, da je glavar Schwarz več mesecev uganjal pustolovne svoje šale po Novem Mestu, prav tako, kakor da bi bil on sam — in feinem nichts durchbohrendem Gefühl — absolutni vladar ondi in ne naš presvitli cesar! In osrednja vlada v Ljubljani ga je še celo proteževala, prav tako, kakor bi se ga bila bala tega — velikana! No, končno so ga srečno odpravili ter s tem sklenili epizodo, ki je za administrativne razmere v tej deželi prekarakteristična. Pri tej epizodi pripetilo se je nekaj, kar se mi vidi pri celi aferi najžalostnejše. Razvnel se je prepir vsled tega, ker se je čutil premogočni okrajni glavar Novomeški žaljenega radi slovenske pesni, ki so jo dijaki zapeli v njegovi gostilni. Mož je tedaj čutil v sebi nemško srce! Jaz pa sem ga še poznal, ko je govoril o tem, da nosi v sebi slovansko srce, in sedaj sem prepričan, da bode iznašel v svojih prsih novo srce, to je — lahonsko srce! (Veselost v centru in na levi in klici: «Dobro, dobro!» — Heiterfeit im Centrum und links und Rufe: «Dobro, dobro!») Jaz sam grajam postopanje nezrelih dijakov. Mladina v svoji lahkomiselnosti pa ne presoja takih stvari, in zategadelj njenih dejanj nikjer ne polagajo na strogo tehnilco. Povsod bi se bil v takih slučajih olikan človek zadovoljil s sodbo učiteljevo, kar je pač samo ob sebi umevno. Naš glavar pa je potegnil iz nožnič tisto zastarelo orožje, tisto cesarsko naredbo iz leta 1854., o kateri pravniki pač močno dvojijo, če je še v veljavi ali ne. Gospod vitez pričel je torej s kanoni streljati na dijaštvo (Veselost v centru in na levi — Heiterfeit im Centrum und links) in visoka deželna vlada ga je v tem podpirala ter z veliko važnostjo prepustila «pre-

važno» preiskavo sosednemu okrajnemu glavarju, ki je bil posebno sposoben za take preiskave, ker se je baje sam že pregrešil proti cesarski naredbi iz leta 1854! (Klici v centru: «Čujte!» Živahna veselost v centru in na levi. — Rufe im Centrum «Čujte!» Lebhaftes Heiterfeit im Centrum und links.) In končno so v istini zaradi viteza Schwarza nemškega srca nespametne dijake v zapor obsodili ter jim zaradi pustolovske, gostilniške burke uničili celo prihodnost, in vse brez ozira na to, da je gimnazijsko vodstvo dijake že poprej v lastni kompetenci ostro obsodilo bilo. In to, visoka zbornica, se mi vidi na celi ti aferi — najostudnejši!

Od okrajnih glavarstev do sodišča je samo jeden korak: Potrebno je, da se govori o prvih, in kakor je videti, morali bomo odslej pri vsaki proračunski debati govoriti tudi o naših sodiščih.

Ko se je v zadnjih dobah politika tako zasukala in se je mislilo, da bode sedaj in sedaj nemška levica prišla na krmilo — v ta namen je pred grofom Taaffeom prav ponižno kleče plazila — od tedaj se opazuje, kako se krči slovensko uradovanje pri naših sodiščih, in kako se mu napravljajo povsod težave. Tudi v justici so take visoke glave, ki bi rade, kakor pravimo, «naprej prišle», bodisi na stol kakega nad sodnega predsednika, bodisi na stol kakega sekcijskega načelnika!

Kakor upognejo najvišja drevesa vrhove, če zaveje nova sapa, tako je z omenjenimi visokimi glavami v naši justici. Kakor barometer so, ki je vsak hip prav občuten za najmanjšo spremembo političnega vremena. (Živahna veselost v centru in na levi. — Lebhaftes Heiterfeit im Centrum und links.) Tako opazujem sedaj pri našega deželnega sodišča predsedstvu, da je nekako zaljubljeno v tako imenovani notranji nemški jezik. Dasi nimamo zakona, ki bi dajal nemščini to pravico, je gospod predsednik Ljubljanskemu deželnemu sodišču vender z znano svojo nezmotljivostjo izrekel, da je notranji jezik pri naših sodiščih izključno le nemški. In sedaj meče nemški notranji jezik in druge stvari, ki z notranjim jezikom ničesar opraviti nimajo, v jeden in isti lonec ter poskuša s pomočjo tega «notranjega jezika», ki v zakonu niti ne obstoja, stisniti polje slovenskemu uradovanju. Najnovejša modrost deželno sodnega predsednika koncentruje se v tem, da preganja notarje, da morajo dognane slovenske zapuščinske akte z nemškimi dopisi sodiščem predlagati. Biriči in drugi sodni služabniki, če imajo tu in tam kako rubežen, morajo dotične spise izključno v nemškem jeziku vlagati. In kaka nemščina je to, si lahko mislite. Bog ne daj, da bi protokolist na slovensko vlogo napisal «vloženo dne . . .» Zapisati mora: «präsentirt den . . .», drugače je justica na Kranjskem zgubljena!

Tudi se je časih zgodilo, da je zemljknižni vodja pri tem ali onem sodišču na slovensko vlogo, ki jo je imel potem sodnik rešiti, po pregledu javne knjige napisal: «v javni knjigi ni zadržka». Deželnega sodišča predsednik pa je na to napravil svoj grom in več pol popisal ter s svojo bistrostjo dokazal, da ima tudi na slovenske vloge zemljknižni vodja vselej zapisati: «fein Grundbuchsantrag». (Živahna veselost v centru in na levi. — Lebhaftes Heiterfeit im Centrum und links.)

Srečna Avstrija, da imajo tvoji sodni predsedniki toliko časa, da pišejo več pol o takih bagatelah!

Take malenkosti, na koje poklada sedaj našega deželnega sodišča predsedstvo toliko važnosti, bodejo nas kakor šivánke, družega namena pa nimajo, ker spadajo v krog tako imenovanih birokratičnih nerodnostij — da ne rabim ostrejšega izraza. Dosegle bodo končno to, da bo tudi pri nas uprašanje gledé notranjega sodnega jezika postalo pereče, kakor je postalo na Češkem, ker to, da mora izključno le nemški jezik notranji jezik naših sodišč biti vsled tega, da prezident Kočevar tako trdi, še ni dokazano. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Dobro, dobro!»)

Ali naše deželno sodišče in oziroma njegov predsednik pa je pričel slovensko uradovanje sploh zatirati, in to na tako pederzen način, da moramo s skrajno odločnostjo odbijati njegove dotične atentate, kojih bi se moral človek, ki se je rodil iz srede slovenskega naroda, sramovati. Da, sramovati in sramujejo naj se tudi tisti, ki so tukaj potegnili za svojim prezidentom. Slovenščina ima pri sodiščih svoje utrjeno mesto in v dotičnih justično-ministerskih naredbah je rečeno, da se sodiščem od slučaja do slučaja ne morejo dajati posebni predpisi. Prepušča se temveč sodiščam, da po svoji razsodnosti odločujejo od slučaja do slučaja, ne da bi napravljali nepotrebnih ovir slovenskemu uradovanju.

Mi tukaj ne zahtevamo ničesar pretiranega. Ko se je slovenščina že enkrat uvedla v sodno uradovanje, potem to ni bila prazna šala, potem je jasno, da mora pri tem uradovanju na zunaj imeti slovenščina do pičice ravno toliko pravice, kakor nemščina. Oba jezika naj bodeta na jedni in isti stopinji; mi nočemo, da bi se slovenščini odkazalo boljše mesto, ali odločno pa se protivimo tudi temu, da bi živela slovenščina pri sodiščih kakor beračica, ki jo sme obrečati vsak predsednik, kadar bi se mu tako zljubilo. Najvažnejše listine so razsodbe, in gotovo je, da se ima tukaj ustanoviti načelo, po kojem je sodiščem stalno postopati. Dobilo se je tako načelo, in reklo se je, vselej, kadar se izda sodba, izda naj se v istem jeziku, v kojem se je tožba vložila. Tožnik ima pravico, da dobi sodbo v svojem jeziku! Mi torej zahtevamo, da se dá Slovencu, če je tožil slovensko, slovenska sodba, Nemcu pa nemška, če je vložil tožbo v nemškem jeziku, in sicer brez ozira na to, v kojem jeziku se je toženec branil. To je načelo, gledé kojega ima tudi nemški fanatik priznati, da je pravično in da drugače ni mogoče priti do stalnega reda, če se je že enkrat slovenščina k sodiščem dopustila.

In kako postopa sedaj naše deželno sodišče?

Že nekaj časa sem opazovalo se je, da je to sodišče vselej, če se je staknila v aktu le kaka nemška besedica, izdajalo svoje sodbe le v nemškem jeziku, če je tožnik svojo slovensko tožbo tudi v slovenščini branil. Slovenec, če je le imel z Nemcem opraviti, ni dobil nikdar slovenske sodbe, mej tem ko je Nemeč vselej dobil nemško sodbo, bodi si da je tožil, bodi si da je bil tožen. Pravica ima torej pri našem sodišču dvojen obraz, drugačen je, če se obrne proti Slovencu, in drugačen, če se nasmehlja proti Nemcu! Vložil se

je upor proti takemu nepravničnemu postopanju, ali zavrgel se je, češ, da sme Slovenec slovensko sodbo zahtevati le tedaj, če je dotični akt od konca do kraja pisan izključno le v slovenskem jeziku! (Klici v centru in na levi: — Rufe im Centrum und links: «Čujte!»)

Kaj tacega bi se lahko Abderitom na nos obesilo, mi pa ne bomo tako krotke ovce, da bi v prihodnje hoteli tako sofistiko zobati! (Klici v centru in na levi: — Rufe im Centrum und links: «Dobro, dobro!») V tem postopanju deželnega sodišča in oziroma njegovega predsednika leži zistema. Ti gospodje nam hočejo eskamotovati slovensko uradovanje, ter nam odščipnejo tukaj košček in tam zopet košček, tako, da končno ne bode ničesar več ostalo, kar bi se še odščipniti dalo! Radovedni smo, kako bo sodil o tem nemški minister grof Schönborn, ki se dela objektivnega, če se gre za interes Nemcev, in slepega, če naj bi Slovanu na pomoč priskočil!

Zistema deželnosodnijskega predsedstva pa je obrodila svoj sad pri sosednem, za mesto delegovanem okrajnem sodišču. Tu je tudi vse polno mlade gospôde, ki je nalita z nemškim duhom in koja mrzi vse, kar je slovensko! Odkar je pričel deželnosodni predsednik svoj notranji nemški jezik na steno pribijati, od tedaj je greben vzrastel tudi ti mladi gospôdi. (Veselost v centru in na levi. — Heiterkeit im Centrum und links.) Sedaj se napravljajo s trdim slovenskim kmetom čisto nemške tožbe, kar je bilo skorej popolnoma iz navade prišlo. Tu imam pred sabo dva akta c. kr. za mesto delegovanega sodišča. Pri obeh se je s čisto slovensko stranko napravila trda nemška tožba, koja se je potem po stari slovenski navadi podkrižala. Pri obeh teh aktih pa se dotični mladi uradnik kar naravnost šali s slovenščino.

Akt III 186/1892. Tu je prišel Anton Žagar k sodišču ter tožil svojo sosedo, da mu je neko pot zaprla. Podpisal se je pod tožbo slovensko za Toneta Žagarja. Gospod, ki mu je tožbo spisal, pa je proti temu ugovarjal, in tožbi na čelo je zapisal «Klage des Anton Žagar recte Schager.» (Veselost v centru in na levi. — Heiterkeit im Centrum und links.) Torej Žagar ni pravilno, pravilno je Schager! Také skoke uganjajo učenci našega deželnosodnega predsednika, in to v sodnih protokolih! — Akt III 339/1892. Tudi tukaj je prišla slovenska stranka ter si dala napraviti tožbo radi ekscidencije. (Poslanec baron Apfaltrern: — Abgeordneter Baron Apfaltrern: «Jetzt soll man eine solche ellenlange Rede anhören, die mit dem Gegenstande in gar keinem Zusammenhange steht!» Poslanec Svetec: — Abgeordneter Svetec: «Mi pa radi poslušamo.») Rad bi ustregel gospodu baronu Apfaltrernu, ali jaz sem se enkrat namenil, da bodem govoril danes, kar mi je na srci in to bodem tudi storil. Stvar je bila torej ta. Pri našem delegovanem okrajnem sodišču napravili so tisti ženski tožbo v nemškem jeziku ter porabili tudi priliko, da so se malo pošalili s slovenskim uradovanjem. Dotični uradnik je pomešal mej nemški tekst tudi nekaj slovenščine, prav tako, kakor da je pisal kak humoristični sestavek za «Dunajski Figaro», ki časih v svojih spisih češčino z nemščino meša. V tožbi dobite stavek, ki se takole glasi: Alle dieje Gegen-

stünde sind mein Eigenthum, weil ich sie «od gospoda Čika kupila.» (Živahna veselost v centru in na levi. — Lebhaftes Heiterkeit im Centrum und links. Poslanec dr. Vošnjak: Abgeordneter Dr. Vošnjak: Skandalozno!*) Večjega pamfleta na slovensko uradovanje si že misliti ne moremo! Proti takemu vedenju in počenjanju bodem vedno govoril — naj bo gospodu baronu Apfaltrernu vseč ali ne. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Dobro, dobro!»)

Vidite torej, da je vpliv postopanja našega deželno-sodnega predsednika tak, da se njegovi protežiji že kar očitno norčujejo s slovenščine in torej z narodom, ki sivi v tej kronovini. Če so ti mladi uradniki že sedaj tako nesramni, kaki bodo šele potem, ko bodo v višjih službah, kjer bodo smeli svoj nemški fanatizem očitneje kazati, kakor jim je to sedaj mogoče. Temu nasproti pa se morajo Slovenci z vso silo okleniti slovenskega uradovanja. To uradovanje potrebno nam je kot voda in zrak, brez njega se razviti ne moremo! Zatorej se bomo vsakomur v bran postavili, kdor steza lačno svojo roko po slovenskem uradovanju, in posebno ostro bomo se bojevali proti ljudem, ki so slovenskega mišljenja le toliko časa, dokler jim služi za lestvico, po koji splezajo do višjega mesta; potem, ko jim ničesar več pomagati ne more, jo pa vržejo z veliko lahkodušnostjo na smetišče! Žalibog, da imamo takih poštenjakov še dosti mej nami!

Pri sodiščih imam se še nekega prav sumnega imenovanja spominjati, radi kojega je ostrmela vsa dežela. Tu nam je grof Schönborn imenoval za sodišče v Ložu pri Starem trgu nekega plemiča, in ugibali smo, se je li to zgodilo zatagadel, ker je to sinček sekcijskega načelnika v unanjem ministerstvu, ali pa zatagadel, ker je gospod Falke na primero toliko več slovenščine, kakor so je večji baroni in grofi, koje nam grof Taaffe pošilja v deželo. Danes o tem ne bom dalje govoril, ker sem mnenja, da ima to imenovanje samo namen, da bi sinček po ovinku čez Lož prišel prej kot mogoče v ministerstvo, in ker se hočem še poprej poučiti, kako bo adjunkt gospod Falke uradoval sredi slovenskega ljudstva, kojega jezik mu je egipčanska tema. Če bo gospod Falke kaj časa v Ložu ostal, sevrila se bo lepa omeleta, o koji se bo lahko poročalo v prihodnjem zasedanji. Torej počakajmo! Že danes pa se izrečem, da ne bo kruha z moke, če bi hotel justični minister v sodne službe istotako importovati tuje aristokrate, kakor jih grof Taaffe importuje v administrativne službe. Če administrativni uradniki uganjajo svoje muhe, se to ne čuti tako; služba v justici pa ne prenaša nikake nesposobnosti, in zatagadel pravimo, gospod Falke naj je prvi in zadnji, če nočete zagaziti tako daleč, da se bodo morala sodišča zapreti. Tu ime in rojstvo ničesar ne pomagata, tu je odločilna samo sposobnost, in zatorej zadosti o tem!

In tako opazujemo povsod v tej kronovini, kako so javni funkcionarji, deloma ne iz prepričanja, pač pa zatagadel, da bi višje splezali, polni nemške zagrizenosti, ter iščejo, mesto da bi ljudstvo pomirjevali, vsake in najmanjše prilike, da nam dajo občutiti tisto tujčevo peto, ki nas še vedno tlači in tepta. Kako naj bode tudi drugače, saj ti funkcionarji vender predobro vedo,

da je to njihovo počenjanje v soglasji s tistim duhom, ki navdaja osrednjo vlado Dunajsko. Če se branimo proti tako nezdravim razmeram, pa takoj ustane eks-celencija baron Schwegel ter nam očita, da je le on pravi Slovenec, mi pa, da smo «šovinisti». Fraza o slovenskih «šovinistih» je najcenejša, kar jih je na svetu. Istina pa je, da bi nastal kmalu mir, če bi bili vsi Slovenci taki, kakor je «Slovenec» baron Schwegel — ki nam pravi, da ne ume več slovensko govoriti — ker bi potem po malih letih sploh niti jednega Slovence na svetu več ne bilo!

Zato naj nam njega eks-celencija ne šteje v zlo, če hočemo še tudi v prihodnje šovinisti ostati! Očita se nam neprestano nemška šola v Ljubljani, proti koji smo se ob svojem času izrekli. Saj je mogoče — in to pripoznavam, da smo bili takrat v zmoti, ker se je nam, ki se bojujemo za pravice svojega naroda, ogibati vsemu, kar bi bilo drugi narodnosti krivično. Pri tem pa moramo zopet naglašati, da je dolžnost vlade, ki je v Ljubljani tako strogo dala zakon izvršiti, da jednako postopa na primero tudi po Koroškem, kjer Slovenec brez uspeha vzdihuje po slovenskih šolah, dasi velja ondu ravno isti zakon, kakor v beli Ljubljani! Poslanec Luckmann opravičuje postopanje vlade in je včeraj trdil, da je pri nas vse «slovenizirano» in da je za to najboljši dokaz naša zgodovina. Moj Bog, če bi se hoteli na zgodovino ozirati, potem bi imel poslanec Luckmann, ki zastopa veleposestvo, tudi tlako zahtevati, ker so jo veleposestniki v srednjem veku imeli, kakor to dokazuje zgodovina! S takimi dokazili mi ostajajte raji doma, ker ž njimi ravno dokazete — če nimate boljših protidokazov — da so naše pritožbe v polni meri opravičene. In te so opravičene tudi gledé na celotno državo. Tu imamo na Dunaji ministra, kojemu je dan v roke pouk in kojega prva lastnost je pač ta, da je poln strupenega sovraštva do Slovanov in do nas Slovencev posebej!

Koliko časa že beračimo za gimnazij v Kranji in tudi v zadnjem zasedanji smo sklenili jednako beraško prošnjo! Baron Gautsch — dasi je skorej že vse zavode, kar jih je bil v tistem času, kot Kranjski gimnazij, odpravil, z nova ustanovil — noče ničesar vedeti o restituciji našega gimnazija in niti vredno se mu ni videlo, do dandanes odgovoriti deželnemu odboru na dotični sklep, kojega smo storili zaradi Kranjskega gimnazija. Minister zaničuje nas in zaničuje celi narod slovenski ter pazi in skrbi jedino le za to, da je Kočevski gimnazij lepo na gorkem, ter ne gane niti s prstom, da bi v Ljubljani mnogoštevilno gimnazijsko mladino spravil iz tistih hlevov, v kojih se dandanes poučuje. Kaj hoče narod storiti? Druzega orožja nema, nego da se tolaži, da smo avstrijski Slovani prestali obilo nemških ministrov, ki so bili večjega talenta, kot je bivši Terezijski vodja! (Klici v centru in na levi: — Ruhe im Centrum und links: «Dobro! dobro!») V spomin se mi vsiljuje barbarstvo, če se spominjam svojega prijatelja Vekoslava Spinčiča, kojemu je minister ravno sedaj vzel vsakdanji kruh in to samo zatagadel, ker ni hotel zatajiti svojega prepričanja in ker je živel po načelih, koje spolnjevati je obljubil svojim volilcem. Pa naš naučni minister je lahonstvu na ljubo skušal

pahniti v revščino tega poštenjaka ter hotel s tem prej kot ne v živem izgledu dokazati, da ima v Avstriji vsak več pravice, nego pa Slovan, če noče svojega telesa v prah pokladati pred ministri in nemškimi uradniki. Vsaka sila do svojega časa! Tudi ta sila razpadla bode v nič, iz kojega je nastala!

Javni naši funkcionarji in Dunajski ministri storijo vse, da moramo mi, in da morajo Slovani v Avstriji, ki se s celim srcem oklepajo stare te monarhije, nehote priti do spoznanja, da Slovan v Avstriji ne dobi svoje pravice, in tudi do spoznanja, da tiče voditelji te države še vedno v stari zaslepljenosti, da slovanska kost v Avstriji nima drugega pomena, nego da se v časih velikih kriz izpostavlja v boj, da pokajo puške malega kalibra svoje projekte v to ubogo slovansko kost!

Kaj hočemo? Ministri prihajajo in odhajajo, le narodi so stalni in prvi stebri, na koje se more krona ravno tako stalno opreti! Tudi narod slovenski se je že toliko utrdil, da ga pritlikovski atentati tega ministra, ali onega predsednika iz sveta ne bodo potisnili in da bode cvetel še v časih, ko bode Avstrija v resnici jednako pravična vsem svojim narodom, kojih vseh brez vsake izjeme potrebuje za svoj obstanek. In ta zavest nas tolaži dandanes, da nam na misel ne pride obupati, in naj nas še tako tareta dvojčka Gautsch in Schönborn! (Živahno in trajno odobravanje v centru in na levi. — Lebhafter, andauernder Beifall im Centrum und links.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec Luckmann ima besedo.

Abgeordneter Luckmann:

Hohes Haus! Der Rechnungsabschluss des Landesfondes des letzten Jahres und auch der Voranschlag für das nächste Jahr ist ein günstiger zu nennen, was ich mit Vergnügen constatire. Wir haben zwar viele Auslagen für Investitionen bewilligt, schließen aber dennoch mit einer bedeutenden Vermögensvermehrung ab; wir sind in der Lage mehrere Meliorationen vorzunehmen, reichen aber doch mit einer geringeren Umlage aus, als in den früheren Jahren. Dieser günstige Stand unserer Finanzen ist zum nicht geringen Theile eine Folge des Umstandes, daß wir die Grundentlastungsschuld prolongirt haben und über die bedeutende Einnahme aus der Grundentlastungs-Abmachung verfügen konnten, welche Quelle jedoch schon in der allernächsten Zukunft versiegen wird, und der Herr Berichterstatter hat bereits angedeutet, daß wir für das Jahr 1896 einen recht unangenehmen Voranschlag zu erwarten haben. Die Auslagen haben sich bedeutend vermehrt und haben durchaus bei allen Capiteln die Neigung zu steigen, andererseits aber wird auf einmal eine bedeutende Einnahme ausfallen. Was müssen wir also thun, um der Nothwendigkeit vorzubauen, den Ausfall plötzlich durch eine empfindliche Erhöhung des Umlageprocentes decken zu müssen? Wir müssen eine vernünftige Politik machen; eine vernünftige Politik ist aber meiner Ansicht nach hauptsächlich diejenige, die für das materielle Wohl des Landes sorgt. Wie können wir nun das materielle Wohl des Landes heben? Wir haben in letzterer

Zeit Meliorationen beschloffen, aber die Unterfrainer Bahn zum Beispiele wird es allein nicht machen, wenn die Leute nicht in der Lage sind, etwas zu verschicken und diese Bahn entsprechend auszunützen; daher muß unser Augenmerk auch darauf gerichtet sein, die Landwirtschaft zu heben und die Produktionsfähigkeit des von der Natur nur stiefmütterlich bedachten Landes zu steigern. Unsere Landwirtschaft kann jedoch die Bedürfnisse des Landes allein niemals decken, wir müssen daher importiren und werden dies auch in Zukunft thun müssen, um den Bedarf zu decken. Wir mußten bisher auch importiren, zur Deckung der Importkosten aber mußten zum Theil Industrie, Bergbau und die Wälder herhalten. Unser Trachten muß nicht allein auf die Hebung der Landwirtschaft, sondern gleichzeitig auch auf die Hebung der Industrie gerichtet sein. Es ist eine bekannte Thatsache, daß in denjenigen Ländern, in welchen die Industrie flüthet, auch die Landwirtschaft blüht, und wir sehen überall in den Ländern, welche eine bedeutende Industrie aufzuweisen haben, daß auch die Landwirtschaft auf einer höheren Stufe steht und der allgemeine Wohlstand ein größerer ist. Wenn wir uns dies alles vor Augen halten, müssen wir bestrebt sein, die Industrie zu heben und die natürlichen Hilfskräfte des Landes, welche, wie die Wasserkraften, nicht unbedeutend sind, nach Thunlichkeit und Möglichkeit auszunützen. Wie gesagt, wir haben Wasserkraften von bedeutendem Belang, die aber noch nicht entsprechend ausgenützt sind, und eine sehr brave, sparsame Bevölkerung, die jede Gelegenheit, wodurch ihr neue Einnahmequellen erschlossen werden, mit Freude begrüßen wird. Zu diesem Zwecke müssen wir eine solche Politik machen, daß sowohl die natürlichen Hilfsmittel des Landes als auch die Arbeitskräfte des Volkes ausgenützt werden. In dieser Beziehung aber treiben die geehrten Herren eine Politik, die, ich möchte sagen, gerade entgegengesetzt ist den wirtschaftlichen Interessen des Landes, denn sie stehen vielfach auf einem exclusiv nationalen Standpunkte, wie der geehrte Herr Vorredner, der bloß von diesem Gesichtspunkte aus die Bedürfnisse der Bevölkerung betrachtet und diesen Gesichtspunkt zu seinem einzigen Leitstern macht; ich möchte sagen, der Herr Vorredner hat gegenüber den materiellen Bedürfnissen des Volkes nicht einen Schleier, sondern ein Brett vor seinen Augen (Zivahna veselost — Lebhaftes Heiterkeit), er sieht nichts als die Sprache und darin alles Heil.

Was die Angriffe gegen die politischen Beamten anbelangt, so möchte ich es dem geehrten Herrn Landespräsidenten überlassen, darauf zu erwidern und möchte meinerseits nur kurz bemerken, daß der Umstand, daß einige unter unseren politischen Beamten Aristokraten sind, denselben doch nicht schädlich sein sollte. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Aber nützen darf er ihnen auch nicht!») Ich sage ja nicht, daß er ihnen nützen soll, während er nach Ansicht des Herrn Abgeordneten Dr. Tavčar denselben geradezu schaden sollte; soweit aber ist man, glaube ich, doch noch nicht. Speciell möchte ich nur die Vorwürfe, die gegen zwei Beamte, die beiden Herren Bezirkshauptmänner von Krainburg und Radmannsdorf, gemacht worden sind, welche ich selbst kenne, kurz berühren. In dieser Beziehung kann ich bestätigen, daß der Vorwurf, sie seien der Landessprache nicht genügend mächtig, nicht gerechtfertigt ist, einer derselben ist sogar ein Landeskind, beide aber sind in ihrem Bezirke sehr beliebt

und stets bestrebt, nach besten Kräften erspriesslich zu wirken. Vielleicht sind sie dem Herrn Vorredner nicht angenehm und mag vielleicht hierin der Grund zu seinen Angriffen gegen die politischen und Justizbehörden zu suchen sein. Auch mag dem Herrn Vorredner der Wechsel im Justizministerium unangenehm sein, indem die slovenische Delegation in Wien nicht mehr die Ernennung der Justizbeamten in Händen hat, sondern diesen Zuständen vorläufig ein Kiegel vorgehoben worden ist. Nun wir müssen uns darüber freuen, wie nicht minder ein jeder, der eine objective Richtung in der Leitung der Staatsgeschäfte, besonders der Justiz, wünscht. Ich will über dieses Thema nicht weiter sprechen, sondern nur im großen und ganzen auf die Nachtheile hinweisen, wenn Sie die Sprache zum Um und Auf der Politik machen und gegen alles, was deutsch ist, gegen den deutschen Unterricht und die deutsche Amtirung so leidenschaftlich vorgehen. Die Nachtheile eines solchen Vorgehens zeigen sich darin, daß sich Deutsche in unserem Kronlande nur sehr ungern niederlassen, oder wenn sie sich schon einmal niedergelassen haben, sehr bald den Staub von ihren Sohlen abzuschütteln trachten, wenn sie nicht an die Scholle gebunden sind, weil ihnen unsere politischen Zustände unangenehm werden.

Meine Herren! Um eine Industrie hervorzurufen, gehört vor allem Capital und Erfahrung dazu. Bei Ihren politischen Glaubensgenossen in den südslavischen Ländern finden Sie weder geeignete Unternehmer, noch Capital, noch Lehrmeister; das alles müssen Sie in den deutschen Provinzen suchen, vertreiben aber dann die Leute durch das früher gekennzeichnete Vorgehen. Ja es soll sogar vorgekommen sein, daß die Landwirtschaftsgesellschaft, die das größte Interesse für die Hebung der Industrie bekunden sollte, gegen einen Unternehmer, der zufälligerweise ein Deutscher war, und der in einer Gegend, wo sich eine ausgiebige Wasserkraft vorfindet, die früher zum Betriebe eines Hammerwerkes gedient hat, eine Fabrik errichten wollte — die nämliche Landwirtschaftsgesellschaft, die uns vor kurzem aufgefordert hat, mit vereinten Kräften an der geplanten Ausstellung uns zu betheiligen — diese hat nach Angabe des betreffenden Unternehmers an die hohe Regierung eine Vorstellung des Inhaltes gemacht, daß die Errichtung einer größeren Fabrik das Wasser verunreinigen, der Fischzucht und Bienenzucht Schaden könnte, kurz, die Landwirtschaftsgesellschaft machte aus den kleinen Uebeln, welche die Industrie zur Folge hat, die Hauptsache und richtete an die hohe Regierung eine Vorstellung, sie möge die Concession für das beabsichtigte Unternehmen nicht ertheilen. So etwas klingt unglaublich und ich bringe es nur deswegen vor, um dem Herrn Präsidenten der Landwirtschaftsgesellschaft Gelegenheit zu geben, darauf zu erwidern.

Der Herr Vorredner ist ein ausgezeichnete Patriot, aber etwas befangen durch die Idee, daß die slovenische Sprache allein genügt, um das Fortkommen zu finden, was aber meiner Ansicht nach ein großer Irrthum ist, indem man auch auf das materielle Interesse des Volkes bedacht sein muß, welchem Interesse jedoch dadurch nicht gedient ist, daß man den Deutschen Haß entgegenbringt. Leider muß ich sagen, daß in allen slavischen Ländern, in Rußland, Böhmen u. s. w., ein ausgeprägter Haß gegen alles, was deutsch ist, herrscht. (Poslanec Svetec: — Abgeordneter Svetec: «To ni res!») Was Rußland anbelangt, so ist

dieser Haß constatirt; die Ausweisungen der Deutschen aus Rußland sind ein sprechender Beleg für die Richtigkeit dieser Behauptung und die Verhältnisse in Böhmen und Krain zeugen deutlich von der fortschreitenden Slavisirung dieser Länder, worin schwerlich die freundliche Gesinnung gegen das Deutschthum zum Ausdruck gelangt. Wie mag nun psychologisch diese Erscheinung zu erklären sein, daß nur bei den Slaven ein Haß gegen das Deutschthum besteht, umgekehrt aber nicht? Ich muß sagen, diese Erscheinung erinnert mich lebhaft an den Schuldner, der seine Schulden nicht zahlen kann und deshalb seinen Gläubiger haßt, an einen Menschen, der Wohlthaten empfangen hat, für welche er sich nicht revanchiren kann und deshalb den Wohlthäter haßt, wie es im menschlichen Leben häufig vorkommt. Die Deutschen haben bezüglich der Cultur und des Unterrichtes in den slavischen Ländern so viel gethan, daß diese Länder die empfangenen Wohlthaten gar nicht zugeben wollen, sondern sie einfach ableugnen und das germanische Wesen, welches nur dem Fortschritte gedient hat, mit Haß verfolgen.

Es gibt nur wenige edle Naturen, die es verstehen, dankbar zu sein; die Mehrzahl haßt diejenigen, denen sie Wohlthaten zu verdanken hat; nur so kann ich mir den Haß der Slaven gegen die Deutschen erklären, denn umgekehrt ist von einem Haße wirklich keine Rede. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Warum haßt uns die krainische Sparcasse?») Wenn wir uns in dem Punkte vereinigen, daß wir es zu unserem obersten Principe machen, das wirtschaftliche Wohl des Landes zu heben, dann, meine Herren, werden wir die beste Politik machen. In zweiter Reihe steht die Ausbildung der Sprache, denn Liebe zu seiner Sprache und Nation muß ein jeder haben, aber diese soll erst die zweite Stelle einnehmen, die erste aber die Hebung des wirtschaftlichen Wohles des Landes und des Volkes. In dieser Richtung sollten wir uns vereinigen, namentlich mit Rücksicht auf den Landesfond, der in einigen Jahren vor der Nothwendigkeit stehen wird, ernstlich an die Kräfte des Landes appelliren zu müssen. (Zivahno odobravanje na desni. — Lebhafter Beifall rechts.)

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik se je oglašil k besedi.

K. k. Landespräsident Freiherr von Winkler:

Hohes Haus! Ich versichere, meine Herren, daß der ruhige Ton, den der unmittelbare Herr Vorredner von der rechten Seite dieses hohen Hauses angeschlagen, einen wohlthuenden Eindruck auf mich gemacht hat nach den leidenschaftlichen Ausführungen des ersten Herrn Vorredners, der sich, wie ganz richtig der zweite Herr Vorredner bemerkte, rein nur auf den nationalen Standpunkt gestellt, nur nationale und sprachliche Angelegenheiten besprochen hat und dabei nicht ein Wort über den Voranschlag, der auf der Tagesordnung steht, vorzubringen hatte. Ich bin übrigens dem unmittelbaren Herrn Vorredner auch sehr dankbar dafür, daß er sich zweier politischer Beamten der ersten Instanz angenommen, ihnen das Zeugnis ausgestellt hat, daß sie ihren Verpflichtungen nachzukommen bemüht sind (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar:

«Gospod Luckmann ni kompetenten!», und daß die Bevölkerung trotz der gehörten Anklage diesen Beamten Vertrauen schenkt. Ich glaube, daß diese Beamten den Tadel nicht verdienen und daß, wenn Unzufriedenheiten der Bevölkerung gegenüber wirklich vorgekommen wären, diese gewiß im Beschwerdewege der Landesregierung angezeigt worden wären, was aber nicht der Fall war.

Žalibog, da tako mirno ni govoril prvi gospod govornik iz srede visoke zbornice, ker je bil njegov govor poln strasti in ojstrosti, in da prav za prav ni pokazal tiste pohlevnosti, ki je vender lepa lastnost — o kateri se poudarja, da jo ima slovenski narod. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Podlaga tujčevi peti!»)

Gospod predgovornik se je postavil na stališče opozicije in je napadal deželno in tudi osrednjo vlado. Tudi se je podal na polje osebnosti in je navedel celo vrsto takih osebnosti. Nakopičil je celo grmado pritožeb zoper politične in sodnijske uradnike. Mislim pa, da ta grmada je brez prave podlage. Obžalovati moram, da se je na tako polje podal gospod poslanec, ki naj bi svoje res lepe in izvrstne lastnosti posvetil rajši kaki boljši stvari. Saj so bili slovenski poslanci prav za prav vedno na strani vsaktere vlade, vsako so podpirali (Veselosť — Šteirerfeit; poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Čujte!»), in sicer tudi take vlade, katere niso slovenskemu narodu skazovale toliko dobrohotnosti, kakor ravno sedanja vlada. Mislim, da sedanja vlada ni še delala krivice slovenskemu narodu. Če se mora narod slovenski komu za kaj zahvaliti, dolžan je gotovo zahvaliti se današnji vladi za marsiktero dobroto, ker je marsikaj dosegel, zlasti tudi na narodnem polju. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Tisto je pa res!»)

Mislim sicer, da pri plemenitosti gospoda predsednika ministrov in pravičnosti vlade sploh ne bode zastran tega slovenski narod kaznovan, če tudi semtertje jeden ali drugi izmed poslancev udriha po tej vladi; saj ti napadi niso nikakor opravičeni.

Grajal je gospod poslanec dr. Tavčar najprej politično upravo v deželi. Obžaloval je, da naraščaj naših uradnikov ni tak, da bi se smelo nadejati, da bodo dobri in pravični uradniki in zlasti pravični slovenskemu narodu. Tožil je, da semkaj dohajajo sami plemiči, in da se prav za prav na stran potiskajo taki možje, kateri pripadajo, rekel bi, slovenskemu narodu. Mislim, da je to popolnoma nepravilna pritožba. Že lani sem omenil v tej zadevi, da, če ima kdo sposobnost za službo političnega uradnika in se oglasi zanjo, je tacega moža cesarska vlada sprejeti dolžna. Če se ne oglašajo uradniki slovenske narodnosti, pa se oglašajo drugi, vlada teh ne sme zavračati. Če pa kdo reče, da se pri oddajanju služeb Slovincem godi kaka krivica, taka trditev, mislim, nima nobene podlage. Če se nadrobno pregleda, kdo je bil pri političnih uradih na Kranjskem nastavljen in kdo je še nastavljen, vidi se, da se pri tem ni gledalo niti na «aristokrate», niti na «plebejce», temveč, da se je gledalo vedno le na sposobnost in na značaj, na marljivost in zasluge. Mislim, da gospod poslanec ne bi mogel navesti niti jednega slučaja, da bi se pri oddajanju služeb bila zgodila kaka

krivica. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Ko bi-le smel!»)

Gospod poslanec je govoril tudi o uradovanju pri političnih uradih, češ, da ne najde tu milosti slovenski jezik in da se uraduje povsodi le nemško. Tudi ta pritožba je neopravičena. Imam tukaj poročila od vseh okrajnih glavarstev in moram reči, da se povsodi spoštuje slovenska narodnost; vidim iz poročil, da s slovenskimi strankami se občuje ustmeno v slovenskem jeziku, pa tudi da se na slovenske vloge in dopise odgovarja v istem jeziku. Kar je torej govoril gospod poslanec dr. Tavčar o tem, da se ne spoštujejo pravice slovenske narodnosti v posameznih uradih, je popolnoma neosnovano.

Gospod predgovornik je tudi omenil nek slučaj, gledé katerega pa bi bilo bolje, da bi ga bil zamočel. Govoril je o nekaterih dijakih v Novem Mestu, ki so bili kaznovani, ker so se nedostojno obnašali v neki krčmi, in začel je zagovarjati te mladeniče, ki so se res podali na slabo pot. Ti dijaki so že imeli svojega odvetnika, nadrobno se je preiskala stvar, priče so se zaslišale, in pri prvi stopnji so bili obsojeni: druga stopnja, deželna vlada, je potrdila to sodbo in tudi pri visokem ministerstvu se ni drugače sodilo. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Vrana vrani ne izkljuje očij!») Moram še omeniti, da je odvetnik tudi na Najvišjem mestu vložil prošnjo za pomilostitev, katera pa ni bila uslišana. Mislim, da še višji sodnik ne more biti gospod predgovornik, zlasti ker dotične stvari ne pozna tako nadrobno, kakor oni, ki so jo razsojali. Mislim pa tudi, da je gospod poslanec slabo ustregel tem mladeničem, če jih zagovarja. Mladina je žalibog! nekoliko razbrzdana, slabe časnike prebira, ki so ji zgolj v pohujšanje, in s tem se ji daje le potuha, ako se taki mladeniči, ki so prestopili postavo, zagovarjajo tudi v visoki zbornici. Mislim, da bi bilo bolje, da bi se duhovi pomirili in da bi se mladeničem dajali dobri sveti, naj se drže šole in svojih šolskih knjig, in naj se nikar ne podajajo na opolzlo polje politike. Ta ne spada v šolo, s politiko naj se bavijo tisti, ki so za to poklicani, za druge pa je politika nevarna in kočljiva stvar.

Napadel je gospod predgovornik celo sodišča v deželi in zlasti načelnika naših sodišč, gospoda predsednika deželne sodnije v Ljubljani. Mislim, da ta častiti gospod ne potrebuje, da bi ga tukaj jaz branil. Poznan je ta mož po vsi deželi kot odličen pravnik, kot pravičen sodnik, ki je vsega spoštovanja vreden. Kaj pomenjajo vsi ti napadi na tega moža, kaže nam očitno interpelacija, katero je stavil gospod poslanec dr. Tavčar, in odgovor, katerega sem imel danes čast dati visokemu zboru. Kako je uradovanje pri sodiščih po deželi, ni mi natanko znano, vidim pa iz spisov, ki mi dohajajo, da se uraduje povsodi slovenski; to vidim tudi iz naznanil, ki se nahajajo v uradnem listu, in mislim, da v tem oziru še ni bilo slišati nikakih pritožeb in da se tudi tukaj spoštuje pravica narodnosti. Da bi bili naši uradniki, kakor on pravi, napojeni z nemškim duhom, da bi kazali svojo nemško strast do slovenskega naroda, da, to mi ni nikakor znano. Navedel ni gospod predgovornik nikakih slučajev in

take splošne ovade, taka sumničenja (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «To ni pravi izrek!»; deželni glavar: — Landeshauptmann: «Prosim gospoda poslanca dr. Tavčarja, ne segati v besedo!»; poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Protestujem zoper take izreke!») so popolnoma neosnovana.

Kar se zadnjič tiče moje osebe, katere se je tudi spomnil gospod predgovornik, mislim, da mi ni treba se opravičevati. Moja dejanja so znana, in mislim, da sem se vselej potegoval le za pravico, vsegdar potegoval se in deloval za pravice slovenskega naroda (Odobranje na levi. — Beifall links.), ko gospoda predgovornika še ni bilo na svetu. (Veselost na levi in desni. — Heiterkeit links und rechts.) Mislim, da je to, kar sem storil, pravično in da tudi obstane, in želel bi, da bi tudi delovanje gospoda predgovornika imelo obstanek, v kateri namen bi le bilo treba, da bi kmalu začel bolj zmerno, kakor doslej, obravnavati javne reči.

Deželni glavar:

Besedo ima gospod poslanec Hribar.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Pred vsem se iskreno zahvaljujem častitemu gospodu poročevalcu za pregledno tiskano poročilo in za one podatke, katere nam je danes v začetku generalne debate podal. Vender moram reči, da se, kar se konkluzij tiče, katere izvaja gospod poročevalec v svojem tiskanem poročilu, nikakor ž njim ne morem strinjati, kajti ne vidim, da bi bile deželne finance v tako slabem stanu, kakor jih on slika.

Da si pridobim pravi pojem o situaciji, vzel sem si trud in pregledal sem vse proračune od leta 1883. do leta 1892. ter sestavil uspehe teh proračunov. Ta sestava je za nas jako poučna, kajti iz nje se razvidi, da je skupna potrebsčina od leta 1883. do 1892. rastla čisto naravnim potom in nikakor ne preveč rapidno. Leta 1883. znašala je namreč skupna potrebsčina 875.973 gld. Leto na to povišala se je okroglo za 8000 gld. Leta 1885. narastla je za kakih 40.000 gld. — toda tu je vračunjenih stroškov za več novih stavb. Dalje je potrebsčina leta 1886. in 1887. pač znašala čez 1.000.000 gld., toda v teh dveh letih se je mnogo denarja investovalo in deželne premoženje se je izdatno pomnožilo. Leta 1888. padla je skupna potrebsčina zopet na normalno številko 915.744 gld.; leta 1889. znašala je 964.195 gld., leta 1890. 919.564 gld. in leta 1892. 993.181 gld. Lani je znašala potrebsčina pač več, in sicer več kot 1.000.000 gld.; ali lanskega leta investovalo se je 160.000 gld. v domobransko vojašnico.

Pravim torej, da naša potrebsčina narašča prav pravilno in ne morem videti, da bi se nam kaka kriza bližala.

Sedaj pa pogledjmo, kake priklade je dežela dosedaj plačevala. Dežela naša plačevala je leta 1883. za zemljiško-odvezni zaklad, za normalno-šolski zaklad in za deželni zaklad skupaj poleg 40% priklade od indirektnih davkov — priklade od direktnih davkov 49%; leta 1884. 50%; leta 1885. 57%; potem leta 1886.,

1887. in leta 1888. po 44%. Od leta 1889. pa do letošnjega proračuna znašala je priklada od direktnih davkov vsako leto 38%, kar je seveda pripisovati le konverziji zemljiško-odveznega dolga, s katero se je eskomptovala ugodna pogodba s c. kr. vlado iz leta 1876. Vidite torej, da se je od leta 1883. do leta 1892. deželna priklada znižala za 11%. To je v poštrev jemati zato, ker imamo po mojih mislih gledé na mnoge investicije pravico, da smemo z deželno naklado iti do tiste višine, na kateri je stala leta 1883.

Ako se uprašam, kako naraščajo deželne potrebsčine in kje naraščajo, me o tem poučujejo računi iz poslednjih deset let. Zvišali so se namreč pred vsem administrativni troški, toda ne čezmerno, temveč, rekel bi, v naravnih mejah. Pač pa so se zvišali troški za zemljedelstvo v večji meri, kakor je bilo pričakovati po potrebsčini leta 1883., 1884. ali 1885. in tudi še leta 1888. V poslednjih letih, od leta 1889. do 1891., se je namreč veliko izdalo, ali prav zaprav investovalo, za deželno kulturo, kar bode vsekako jako prav prišlo napredku dežele in pripomoglo k temu, da se povzdigne naše kmetijstvo na višjo stopinjo. Dalje so jako napredovali troški za pouk in omiko, toda ne nenaravno, ampak tudi ti troški gredó po čisto naravnem potu. Leta 1883. znašali so troški za normalno-šolski zaklad 184.810 gld. Ti troški so leta 1889. narastli na svoto 244.200 gld., naraščajoč od leta oo leta za nekoliko tisoč goldinarjev. Leta 1891. znašala je potrebsčina normalno-šolskega zaklada 287.200 gld., leta 1892. pa 293.500 gld. Razloček med proračunjenimi potrebsčinami leta 1883. in 1892. znaša torej 108.690 gld. Vidno je torej, da se je približno potrebsčina za ljudsko šolstvo vsako leto pomnožila za okroglih 10.000 gld. Nasproti temu pa so se pomnožili tudi davki in to je naravno, ker davki nikdar nimajo tendence zniževati se. To je bilo do sedaj tako in bode gotovo tudi za naprej ostalo. Zaradi tega nas naraščanje potrebsčin pri normalno-šolskem zakladu ne sme preveč plašiti, ker vemo, da na drugi strani pri višjem dohodku iz davkov nahajamo pokritje. Velika rubrika je dalje potrebsčina za javne stavbe.

Leta 1883. je znašala potrebsčina za javne stavbe 25.000 gld. Leta 1884. istotako 25.000 gld.; leta 1885. 32.000 gld., leta 1886. 47.000 gld.; leta 1887. 54.000 gld., leta 1888. 46.400 gld., potem leta 1889. 48.609 gld.

Od leta 1890. naprej pa se je za javne stavbe v naši deželi jako veliko storilo, kajti leta 1890. znašala je potrebsčina zanje 133.000 gld., potem leta 1891. 130.600 gld. in letos celo 142.600 gld.

Večina teh stroškov gre za ceste, in sicer v prvi vrsti za deželne ceste, katere je vpeljal zakon z dne 28. julija l. 1889., dež. zak. št. 17. Mnogo pa se tudi izdaje za podpore v popravno cest in napravno novih okrajnih cest. Novih cest se je z zadnjih letih gradilo zlasti mnogo na Dolenjskem. Reči moram, da sem prijatelj množitvi komunikacij; ali po drugi strani pa si nikakor ne prikrivam, da dobre komunikacije še ne zadostujejo same po sebi, ako se jednakomerno ne razvijajo vse panoge narodnega gospodarstva. Naši troški za deželne ceste so strahovito veliki; na drugi strani pa se še vedno premalo potrosi za povzdigo kmetijstva, za katero bi se torej imelo vsekakor več storiti. Glede

dobrote in koristi cest opozarjam visoko zbornico samo na primero, katero imamo v Italiji, kjer je v veljavi zakon. po katerem je zaukazano, da mora vsaka občina, katera šteje vsaj 100 hiš, napraviti si dobro občinsko pot do glavne ceste. Država sama vzdržuje silno veliko cest in izvršuje strogo nadzorstvo, da vsaka občina izpolnjuje omenjeno postavo. Ali če si bliže ogledate narodno-gospodarski položaj italijanskega prebivalstva, priznati boste morali, da ni z lepa države, kjer bi občno narodno blagostanje bilo tako slabo, kakor ravno v Italiji, vkljub temu, da imajo ljudje dobre ceste. Glavni vzrok temu žalostnemu stanju je, da se v težavnem narodno-gospodarskem boji za obstanek prebivalstva ne podpirajo zadosti.

Jedna glavnih rubrik pri potrebnosti je končno nedostatek deželne posojilne zaklada. Ta nedostatek pri deželnem posojilnem zakladu znaša letos 85.984 gld. in pri tej številki — približno — ostane še tri leta. Pozneje pa se bode zvišal ta primanjkljaj na okroglih 201.000 gld., in takrat bode treba skrbeti, da ga na kak način pokrijemo. Prvo pokritje našlo se bode pač v prikladah na davek, katere bodo vedno rastle. Daljše pokritje dala bode tista naklada na žgane opojne tekočine, katera je l. 1885. znašala 25.500 gld., l. 1890. pa, ker je dežela bila vpeljala lastno režijo glede pobiranja njenega deleža, že 171.856 gld. in se letos proračunava z zneskom 175.000 gld. Ta efekt je jako ugoden v finančnem oziru; neugoden pa v gospodarskem in moralnem oziru. Želel bi le, da bi finančni efekt te naklade bil neugodnejši in opravičena nada je, da se mi ta želja tudi izpolni. Ko bode pogodba z Italijo stopila v praktično veljavo, in ko bode italijanski ministerski predsednik — kakor je to že naznanil — začel izvajati posledice iz one pogodbe, katera se je sicer sklenila tudi s sodelovanjem slovenskih državnih poslancev na škodo naših vinogradnikov — potem bode vino postalo veliko cenejše, ko dosedaj, in gotovo je, da se bode potem konsumovalo manj žganja. Tudi ne smemo pozabiti, da si kmetijska družba prizadeva širiti sadjarstvo in da je pričela agitacijo za izdelovanje sadnega mošta. Tudi to bode imelo dober vpliv; namreč tak vpliv, da bode ljudstvo manj konsumovalo žganih opojnih tekočin.

Kar se tiče torej naklade na žganje, mislim, da se bode sicer v kratkem znižal dotični dohodek, vendar pa bode pri vsem tem še vedno ostal tako velik, da se mora ž njim do neke meje računati. Če pogledamo na leto 1895., ko nam bode treba računati z velikim zneskom 201.000 gld., katerega bomo morali plačevati v deželni posojilni zaklad, potem si ne moremo prikrivati potrebe, da bode moral visoki deželni zastop povišati deželno naklado. V tem oziru rekel bi pa tudi, da ne bi mogel s težkim srcem glasovati za povišanje deželne priklade, zaradi tega ne, ker se je v preteklih letih toliko potrosilo za dobrodelne in obče-koristne namene in ker se je izvedlo toliko investicij. Poleg tega pa se ne da prikrivati, da se tudi v bodoče ne bode smelo prezirati kmetijstvo. Tolaži me tudi zavest, da se je od leta 1883. do leta 1892. silno pomnožilo deželno premoženje. Ako so bili na jedni

strani troški veliko večji kakor v prejšnjih letih — pa vendar razmerno ne preveliki — bilo je pa gospodarstvo na drugi strani tako, da si je dežela prigospodarila v tem času 449.647 gld., torej okroglo skoraj pol milijona goldinarjev. Položaj, v katerem se nahajajo deželne finance, torej ni tako črn, kakor nam ga je naslikal častiti gospod poročevalec v svojem tisknem poročilu, in jaz za svojo osobo ne morem čutiti tistih velikih skrbi, katere ima gospod poročevalec, temveč mislim, da bode naše gospodarstvo tudi znaprej teklo v onem rednem tiru, kakor dosedaj.

Predno prestopim v politično debato, kajti tudi jaz imam namen govoriti o političnih težnjah slovenskega naroda, dovoljeno mi bodi, da se še nekoliko ozrem na posamezne dele naše dežele in povem, kako in v koliki meri se je dosedaj oziralo bilo nanje. V mislih so mi tisti trije deli, v katere se navadno deli dežela Kranjska, namreč dolenjska, gorenjska in notranjska stran. Če vzamete v roke statistični izkaz, tedaj vidite, da šteje Dolenjska 204.144, Gorenjska 103.724 in Notranjska 94.034 prebivalcev. Da sem mogel te številke sestaviti, je naravno, da sem moral izpustiti stolno mesto Ljubljansko in okraj okolice Ljubljanske, ker bi bilo težko, ta dva okraja razdeliti v pravem razmerju na tri dele. Računati hočem torej samo z ostalimi okraji. Na to število prebivalcev plačevala je Dolenjska 241.360 gld., Gorenjska 198.625 gld., Notranjska pa 161.718 gld. davka. Vidno je torej, da na Dolenjskem pripada na jednega prebivalca davka 1.11 gld., na Notranjskem 1.70 gld. in na Gorenjskem 1.90 gld. davka. Največji davkoplačevalec je torej Gorenjec, potem pride Notranjec in zadnji je Dolenjec. Ako pa pogledamo, za kateri del dežele smo največ storili, vidimo, da se je v poslednjem času faktično vse storilo le za Dolenjsko (Poročevalec Šuklje: — Berichterstatter Šufflje: «Ker so Dolenjci najbolj potrebni!») in da se je veliko premalo oziralo na druge strani.

Častiti gospod poročevalec Šuklje pravi: «Ker so Dolenjci najbolj potrebni». Priznavam, da je bila v mnogem oziru dolenjska stran zanemarjena; ne smete pa pozabiti, da je jako zanemarjena bila tudi Notranjska in deloma ravnotako tudi Gorenjska. Dolenjska ni tako silno siromašna, kakor se večkrat pripoveduje. Na Notranjskem najdete kraje, kjer so razmere še veliko žalostnejše kakor na Dolenjskem, in vendar se je dosedaj malo oziralo nanjo. Gospoda moja, ne govorim tega, kakor da bi hotel gospodom poslancem z Dolenjske očitati, da so bili preveč delavni za svoje volilce, kajti poslanec, zastopajoč interes svojega okraja, nikdar ne more biti zadosti delaven in tudi nočem očitati, da se je za Dolenjsko preveč storilo, želim pa, da bi se v prihodnje tudi na Gorenjsko in zlasti na Notranjsko ozir jemalo. Prilika za to je tu, ker se je sedaj začelo reševati uprašanje gledé preskrbljevanja vode. (Odobravanje na levi. — Beifall links.)

Pri tej priliki ne smem zamolčati obžalovanja, da deželni odbor ni zvršil sklepa visokega deželne zbornice, storjenega v XVI. seji dne 22. novembra leta 1889. in da takrat ni dal porabiti onih 10.000 gld., kateri so bili dovoljeni v ta namen, da se prične kopati jarek za regulovanje Vipavščice od Vrblja naprej. Govoril sem

o tej stvari že predlanskega leta in takrat se mi je ugovarjalo, da deželni odbor zaradi tega ni mogel izvršiti sklepa visoke zbornice, ker dogovor z vlado še ni bil končan. To po mojem mnenji ni izgovor, kajti če bi se bila takrat struga izkopala in bi bila tudi neporabljena ostala, ne bil bi denar zavržen, ker je ljudstvo ono leto trpelo glad in je bilo zaslužka potrebno. Kolikokrat so se drugod izvajala jednaka dela samo zato, da si je gladujoče ljudstvo kaj zaslužilo. Gospôda moja, spominjam Vas samo na veliko stavbo «Hladová zed'» imenovano, katera je zgrajena čez celo veliko goro v Pragi in katero je kralj Karol I. dal izpeljati samo zaradi tega, da si je ljudstvo kaj zaslužilo in ni v času bede trpelo lakote. Ko bi bil deželni odbor takrat kar prosto razdelil onih 10.000 gld., bil bi s tem pomagal Vipavcem in denar bi ne bil zavržen. Omenjan to samo zaradi tega, ker sem ravno govoril o Notranjski in dejal, da se je ta stran naše dežele dosedaj preveč zanemarjala.

S tem sem končal gospodarstveno in številno oceno deželnega budgeta. Sedaj pa naj mi bode dovoljeno, da izpregovorim o našem proračunu v političnem oziru. Predno pa preidem na stvar, o kateri govoriti sem si bil načrtal, moram si dovoliti nekoliko opazk nasproti častitemu gospodu poslancu Luckmannu, ker mi nekatere njegove besede še vedno done v ušesih.

Častiti gospod predgovornik je konstatoval, da so Nemci silno sovraženi od Slovencev in Slovanov sploh. Čital sem nedavno izrek nekega angleškega pisatelja, ki se glasi: «Ni ga na vesoljnem svetu naroda, katerega bi vsi tako sovražili, kakor narod nemški». Nekoliko resnice mora že biti na tem izreku, zlasti ako častiti gospod predgovornik Luckmann sam konstatuje, da so Nemci sovraženi od nas Slovencev. Jaz pa pravim: Ne gospôda moja! Mi Slovenci in Slovani sploh pravičnih Nemcev ne sovražimo; ljubiti pa ne moremo tistih izmed Nemcev, ki nam niso ničesar dobrega storili in ki so nosili nam kulturo samo zato, da bi bili podjarmljevali Slovane. To je uzrok, zakaj nekateri Nemci pri nas niso priljubljeni in uverjeni bodite, da tudi nikdar ne bodo priljubljeni, dokler bodo tako postopali, kakor so doslej.

Gospôda moja! Naslikal sem poprej gospodarstveno stanje naše dežele, kakor se nam v zrealu preteklosti kaže, da utegne biti v prihodnjih letih. Sedaj pa mi bodi dovoljeno, da kot poslanec ogromne večine prebivalstva kranjske dežele izpregovorim o duševnih pogojih našega naroda in o političnih razmerah, v katerih mu je živeti.

Visoka zbornica! Ako sem poprej dejal, da je dolžnost naša, da skrbimo za materijelno blagostanje naše dežele, naglašati moram sedaj z odločnostjo, da je druga naša dolžnost, da skrbimo tudi za dobro politično odgojo našega naroda. To smo dolžni narodu našemu, to smo dolžni svoji časti in to smo dolžni tudi drugim Slovincem, kateri so zunaj mej naše kronovine zastopani v raznih deželnih zborih, kjer pa njihovi poslanci zastopaj iščejo svojim rojakom pravice. Pa če vas uprašam: Ali mi spolnujemo to svojo dolžnost — rečem, da je ne spolnujemo. Če vas dalje uprašam, zakaj ne? — tedaj mi morate odgovoriti,

ako se morete uspeti do stopinje popolne nepristranosti, da zaradi tega ne, ker so nekatere frakcije takozvane narodne večine vrgle stare izkušene tradicije čez plot in so se oddaljile od prejšnjih potov. Mesto da bi se mi vsi držali zlata vrednih besed cerkvenega očaka: «In omnibus caritas, in necessariis unitas, in dubiis libertas» in delovali skupaj po enem programu, čepimo se, in bati se je, da zaradi tega nikdar nič dosegli ne bomo. Mesto da bi se skupno potegovali za pravice in veljave sladke slovenske govorice, mesto da bi skupno delovali za duševni razvoj in napredek našega naroda in za pomnožitev materijelnega njegovega blagostanja, onemogočuje se nam to, ker gledajo nekateri raje le, kako bi se s popustljivostjo in s poslužnostjo popeli do stopinje, na katero sije solnce vladne naklonjenosti; drugi pa zopet iščejo strahu, ki je prav zares v sredi votel, okoli kraja ga pa nič ni. Kaj čuda torej, ako naši bratje za belo-modro-rudečimi mejami z začudenjem in tudi z opravičenim strahom gledajo na ta deželni zastop; kajti oni opažajo, da ne gospoduje narodna večina, ampak da gospoduje manjšina v tej visoki zbornici. Zato pa smo doživeli v zadnjem zasedanji večkrat — in danes zopet — da je sedaj vodja takoiimenovane zmerne, sedaj zopet vodja takoiimenovane konservativne frakcije narodne stranke tekeltja na ono (desno — recht's) stran, da se dogovori z voditeljem manjšine o skupnem postopanju, o uprašanjih, katera so za razvoj našega naroda jako važna. (Klici na levi: — Ruŕe lûnŕ: «Res je!») Taki dokazi narodne mlačnosti ne morejo dobro vplivati na zunaj, pa tudi ne na naš deželni odbor sam, in jaz pravim, da se morajo zrealiti v delovanji deželnega odbora.

Gospôda moja! Odkar je prodrla — rekli bi — z elementarno silo narodna ideja, mora si vsak narod prizadevati, da potegne kolikor mogoče široke meje veljavi in območju svojega jezika. Zato bi moral tudi pri nas vsak faktor, kateri je v to poklican, delovati, da stopi slovenski jezik v javnem življenji v ono veljavo, kakoršna mu gre po zakonih in po naravi, ker ga govori ogromna večina deželnega prebivalstva. In če vas uprašam, ali se zaveda deželni odbor, ki je prvi poklican, te svoje dolžnosti, pritrditi mi boste morali, da ne, kajti ako bi se je zavedal, potem bi se ne bilo moglo zgoditi, da bi se bili v deželnem muzeji napravili na prvem mestu nemški in šele na drugem mestu slovenski napisi in da deželni odbor tega še vedno ni dal odpraviti, akoravno sem mu v tej visoki zbornici pred dvema letoma dal blagohoten opomin. To kaže vsekako preveč, recimo mehkobe, kakor jo kaže tudi okolnost, da se nad deželnozborskimi prostori nabaja nemški napis na prvem mestu in da se šele pod njim bere v slovenskem jeziku, da je to dvorana, v kateri zboruje zakoniti zastop skorej popolnoma slovenske dežele kranjske. Na deželni prisilni delavnici vidite še dandanes samo nemški napis, za slovenski jezik tam ni prostora. Ako naš deželni odbor na zunaj že kaže tako — recimo zopet, mehkobo in popustljivost, potem mora seveda tudi notranje uradovanje biti temu primerno.

V svoji 13. seji dne 17. oktobra l. 1884. je sklenil visoki deželni zbor, da ima biti uradni jezik pri

vseh deželnih uradih, deželnemu odboru kranjskemu podrejenih, pričeni s 1. januarjem l. 1885. jezik slovenski; ako pa pogledate napise na hrbitih stenografičnih zapisnikov iz leta 1885., 1886., 1887. i. t. d. do 1890., videli bode, da deželni uradi o tem sklepu visokega deželnega zbora ničesar vedeli niso.

Stvar je samá po sebi malenkostna, vendar pa načelno važna, ker se iz nje dá sklepati tudi kaj več in presoditi daljše notranje uradovanje pri deželnem odboru; in res, meni je znano, da je kljub onemu sklepu visokega deželnega zbora z dne 17. oktobra l. 1884. deželni odbor tudi potem še deželnemu odboru mejne grofije Goriške in Gradišćanske komодно odgovarjal po nemški, dasi je od tam prejemal slovenske dopise. Kaj naj pa rečem k temu, da se pri našem deželnem odboru še danes nahajajo celi uradi, ki so popolnoma nemški. Ne govorim o deželnem stavbnem uradu, ker moram na svojo žalost sam priznati, da nimamo še zadosti tehniških sil, ki bi bile večše slovenskega jezika, ali tudi registratura je nemška in celo indeks vodi se v nemškem jeziku. Prečastiti gospod deželni glavar mi odkimava, ali jaz sem se pred tednom dni na lastne oči prepričal, da je deželna registratura popolnoma nemška. Ne vem nobenega pametnega razloga, zakaj se to ni preustrojilo v zmyslu deželno-zborskega sklepa z dne 17. oktobra l. 1884. Morebiti se mi bode ugovarjalo, da bi bila ta stvar deželnemu odboru prouzročila veliko truda in stroškov; ali deželnemu odboru se nikdar ni bati truda in izdatka par sto goldinarjev, kadar gre zato, da se slovenskemu jeziku odkaže tisto mesto in tista veljava, katera mu gre in pa zato, da se izvede sklep visokega deželnega zbora. Tudi za to ne morem najti uzroka in razloga, zakaj se pri deželnem računskem uradu vodijo knjige nekaterih fondov še vedno v nemškem jeziku. Vem, da je temu morebiti nekoliko kriva komoditeta dotičnega uradnika, ali dolžnost deželnega odbora bi bila, da se ne ozira na to, temveč da zaukaže, da se spoľnuje od vseh uradnikov tisti sklep z dne 17. oktobra l. 1884.

Sicer pa deželni odbor sam ne daje dobrega in lepega izgleda. Ako vzamete v roke letno poročilo deželnega odbora in se ozrete na strani 54., 58., 84., 120., 168., 170. in 212., ter pogledate v kakem abecednem redu so tam naštetí posamezni okrají in kraji, bode, precej videli, da slovenščina — dasi stoji na prvem mestu — ni izvirnik, ampak le prevod. To mi tudi dokazuje faktum, ki mi ga je povedal kustos deželnega muzeja, da je namreč na uprašanje, v katerem jeziku naj dopisuje deželnemu odboru, od prejšnjega referenta dobil odgovor: «Le pišite po nemški».

Gospoda moja! Volilei Ljubljanskega mesta so me poslali v visoki deželni zbor na podlagi programa, čegar pglavitna točka je bila obramba pravic slovenskega naroda in po tem takem tudi pravic našega jezika. Jaz sem torej dolžan, da rešim zastavljeno jim besedo, ravnati v smislu tega programa in zato tudi odločno zahtevam, da naš deželni odbor pravice naroda slovenskega, pravice slovenskega jezika bolj spoštuje, nego dosedaj. Ako od visoke c. kr. vlade zahtevamo jednakopravnost in spošтовanje pravic slovenskega jezika, moramo to poslednje tembolj zahtevati od samoupravnih naših organov.

Ad vocem: vlada. Gospoda moja! V zadnjem zasedanji visokega deželnega zbora navajal sem v splošni razpravi o našem budgetu nekatera gravamina, katera dokazujejo, kako bore slabo je našemu narodu poslano v veliki avstrijski hiši. Od takrat ne morem reči, da bi se mu bila postelja le količkaj zrahljala; pač pa vidimo, kako ga po njej sedaj raztegujejo, sedaj zopet prikrajšujejo, tako, da je to zanj res prava Prokrustova postelja. Poglejmo samo nekoliko po naši kronovini. Na čelu c. kr. deželne vlade kranjske stoji mož, kateri je vsega spošтовanja vreden in kateri je poleg tega tudi našega jezika zmožen tako dobro, ko malo-kdo v deželi. Kruto krivico storil bi temu možu, ako bi hotel trditi, da mu ni pri srci napredek našega naroda. Ako se pa kljub temu pod njegovo vlado dogajajo take stvari, ki so v direktnem protivji z željami naroda, potem moramo pač priti do prepričanja, kako močna mora biti volja, katero mora izpolnjevati preblagorodni naš gospod deželni predsednik in kako strogi morajo biti ukazi, kateri mu dohajajo z bregov zeleznega Dunava.

Deželnemu predsedniku neposredno podrejeni so politični uradniki v naši deželi. Ali če on razume, kaj je takt — ni še s tem rečeno, da to razumevajo tudi njemu podrejeni politični uradniki. Govorilo se je v tej visoki zbornici že lani o čudnem postopanju kočevskega paše, okrajnega glavarja Tomanna; govorilo se je danes o vitezu Schwarzu, kateri je uzorne netaktnosti počenjal v naši deželi in katerega je nas in gospoda deželnega predsednika končno rešila milost grofa Taaffeja. Tudi o postopanju c. kr. okrajnih glavarjev v Kranji in v Radoljci bi se dalo še marsikaj zanimivega povedati; ali ker se je o teh dveh gospodih že večkrat govorilo v tej visoki zbornici, jih bodem pustil na strani, akoravno je dobro, da se take stvari vedno naglašajo iznova. Razumeva se samo po sebi, da c. kr. okrajni glavarji, ki imajo take teutomanske allure, kakor rečeni štirje, ne morejo biti naklonjeni težnjam našega naroda, niti ne slovenskemu uradovanju. Ne trdim, da so vsi politični uradniki taki, in da bi se tudi mej njimi ne nahajali možje, kateri ne bi si prizadevali vsaj navidezno biti pravični, ali reči moramo, da so taki možje vsekakor jako redko sejani. Vsaj je celo okrajni glavar Ljubljanske okolice — bela vrana mej našimi okrajnimi glavarji, ker je rodom Slovenec — pri zadnjem ljudskem številenji l. 1890. naročal štetvenim komisarjem, naj izpolnjujejo štetvene pole — dasi so bile nemško-slovenske — le po nemški. Ako si okrajni glavar, ki ni nemški fanatik, upa postopati jednako, lahko si mislite, da ne bodo drugače postopali taki, ki niso zmožni slovenskega jezika.

O tem, kako umevajo naši c. kr. okrajni glavarji — ki bi vendar morali biti čuvarji zakona — član 19. osnovnega zakona in ustavo našo, poučuje nas na primer okrajni glavar v Radoljci, vitez Kaltenecker, o katerem je Vam vsem znano, da se za slovenščino nikdar ni preveč navdušal. Saj bi pa sicer tudi ne bi bil prišel na to mesto. Ta okrajni glavar čutil je takoj, ko je nastopil svojo službo, dolžnost in potrebo v sebi, da odpravi v svojem okraji še tisto mrvico slovenskega uradovanja, kar ga je bilo vpeljanega za njegovega

prednika, in zato je začel županstvom dopisovati po nemški. Na Gorenjskem je žalibog malo taciš županov, kateri bi se zavedali svojih narodnih dolžnosti in s tem je menda računil c. kr. okrajni glavar v Radoljci.

Ko pa je slučajno venderle naletel na župana, kateri mu je nemški dopis nazaj poslal in zahteval, da se mu dopisuje slovenski, potem pa je šel in prigovarjal je župana, naj vender sprejema nemške dopise in naj nanje tudi po nemški odgovarja, rekoč: «Vsaj znate nemški, kaj nas bodele sekirali». (Klici na levi: — Rufe linš: «Čujte, čujte!») Torej le odločnosti in zavednosti dotičnega župana zahvaliti se je, da je bil okrajni glavar Radoljski opomnjen njegovih dolžnosti. Če pa pomislite, kako bore malo je takih zavednih županov, ki bi jih ne mogle premotiti sladke besede okrajnega glavarja, tedaj boste spoznali, v kaki nevarnosti se nahaja vedno ona mrvice slovenskega uradovanja, kar se ga je sploh vpeljalo pri političnih uradih, in kako se nam je na vse strani boriti za pravice, katere gredo našemu narodu po zakonih.

Gospôda moja! Kot karakteristikon za razmere sem navajal pred dvema letoma — in dovolite mi, da to ponavljam tudi danes — da ima poslopje finančne direkcije še vedno oblasten nemški napis: «*R. f. Finanz-direction*», da se pa visoki vladi ne zdi vredno naročiti finančnemu ravnateljstvu, naj pové 95 odstotkom slovenskega stanovništva dežele, kje je tisti urad, kjer se rešujejo njegove pritožbe zaradi odmerjenih davkov v negativnem zmislu. (Veselost na levi in klici: «Dobro, dobro!» — *Heiterkeit linš und Rufe: «Dobro, dobro!»*) Časa je bilo dosti, da bi se bil napravil tudi slovenski napis; ali to se ni zgodilo in zato bi se skorej moglo misliti, da bode vlada izdala naredbo, da se v tistem poslopju denarji in davki slovenskih prebivalcev več sprejemali ne bodo. (Živahna veselost na levi. — *Lebhaftes Heiterkeit linš.*) Toda kdor pozna našega fiskusa, ta ve, da takega veselega ukaza ne bomo dočakali. Temu bode gotovo pritrtil tudi častiti gospod poročevalec, ki pozna fiskalične nazore od blizu z Dunaja. Ako pa že takega veselega ukaza nimamo pričakovati, smemo in moramo pa vender zahtevati, da se nam tam dajejo naše pravice, kjer jih drago plačujemo. (Klici na levi: — *Rufe linš: «Res je, dobro, dobro!»*) Ako velja naš denar, naj velja tudi naš jezik, zaradi tistega slovenskega napisa naša velika in mogočna Avstrija menda ne bode še bankrotovala; ko bi se imelo pa to zgoditi, tedaj se obvežem, s prostovoljnimi doneski, nabranimi mej slovenskimi rodoljubi, dati visoki vladi na razpolaganje potrebno svoto, da se napravi na poslopju finančnega ravnateljstva slovenski napis. (Odobranje in veselost na levi. — *Beifall und Heiterkeit linš.*)

Gospôda moja, če se že gledé napisa prezira slovenski jezik, potem se samo po sebi razumeva, da se jednako preziranje slovenščine vrši tudi pri uradovanju. Pred sabo imam plačilni nalog tukajšnjega davčnega urada, glaseč se na slovensko stranko, na ime Jere Turk, kateri pa je navzlic dvojezični tiskovini izpolnjen popolnoma v nemškem jeziku. Iz tega se vidi, kako se umeje ravnopravnost slovenskega jezika pri davkarstvu.

Prečastiti gospod deželni predsednik bode morebiti ustal in zagovarjal podrejene mu urade, ali dokaz je pred menoj in sem popolnoma preverjen, da, kakor davkarski urad v Ljubljani, ravnaajo tudi davkarije po deželi.

Visoka zbornica! Tudi pri poštah nismo dosegli ravnopravnosti, kakor to smemo zahtevati po zakonu in gledé na prometni interes. Opozarjam Vas pred vsem, da se na poštni ambulančni progi mej Dunajem in Trstom, katera teče 323 km po slovenski zemlji, vozijo samo taki uradniki, kateri ne znajo slovenščine. Da prav spoznate modrost naše poštne uprave, moram povedati, da se od teh ambulančnih uradnikov pač zahteva nekoliko znanja laškega jezika, da se pa od njih nikdar še ni zahtevalo tudi znanje slovenskega jezika. In tako se večkrat zgodi, da pisma, katera se oddajajo na ambulančni progi Trst-Dunaj, dasi imajo razločen slovenski naslov, po cele tedne potujejo po svetu, predno pridejo adresatu v roke. Citati je celo bilo, da pridejo poštni uradi na tujem in celó v inozemstvu večkrat v položaj, da morajo poučevati naše poštne urade, kje leži ta ali oni kraj na Slovenskem. Naj mi bode dovoljeno, da za to navedem samo jeden slučaj, ki je pa silno karakterističen, ker je dotična stranka vsled tega, da je prejela pismo prekasno, morala trpeti materijelno škodo. Meseca januarja 1891 oddalo se je na pošti v Podgradu v Istri rekomandovano pismo, glaseče se v naslovu na Marijo Šabec v Opatiji. Adresatka je pričakovala važnih poročil; šlo je za nek denarni interes in bati se jej je bilo, ako ne dobi pisma o pravem času, precejšnje škode. Pismo pa je potovalo okoli po širnem cesarstvu; prišlo je na Gališko, Moravsko in Češko. V Opatovicah šele našel se je poštni uradnik, ki je napisal na pismo: Opatija bei Glinne, in potem šele je dobila adresatka. Oddajatelj pisma se je pritožil pri poštнем nadravnateljstvu v Trstu in dne 12. marca l. 1891., pod št. 5229 dobil je odgovor, katerega bodem z dovoljenjem gospoda deželnega glavarja prečital. Ta odgovor se glasi: «*In Erledigung Ihrer Beschwerde vom 9. Februar l. J., betreffend das verpätete Einlangen des recommondirten Briefes an Šabec in Opatija am Bestimmungsorte, wird Ihnen unter Rückschluss des Aufgabescheines hiemit bekannt gegeben, daß die beklagte Unregelmäßigkeit einem Versehen des Bahnpostamtes Wien-Triest, welches die Adresse unrichtig auffaßte, zuzuschreiben ist, gegen welches daher entsprechend das Amt gehandelt wurde.*» «*Entsprechend das Amt gehandelt wurde*», razumem tako, da se ni ničesar storilo, ampak da se je pritožba položila ad acta (Živahna veselost na levi. — *Lebhaftes Heiterkeit linš.*), kajti razmere pri poštni ambulanci so ostale ravno take, kakor so bile poprej.

Gospôda moja, pritožbe gledé poštних uradov pa še niso pri kraju. To ni čuda, ako pomislite, da spadajo pod nadravnateljstvo v Trstu, kjer se za vse prej skrbi, nego za prometni interes in potrebe našega prebivalstva. Zato pa tudi vidimo, da gospod nadravnatelj Pokorny izvaja časih stvari, ki bi vso čast delale stari Abderi.

Gospôda moja! Na Notranjskem, v prijazni Pivški dolini, leži vas in poštna postaja Zagorje. Na tamošnji

poštni postaji so imeli dolgo časa pečatnik s predpotopnim napisom Sagurie, ali pred 12. leti zaukazalo je poštno nadravnateljstvo v Trstu, da se ima odstraniti tisti pečatnik, in poslalo je nov z napisom: »Zagorje bei St. Peter«. Komaj pa je prišel v Trst nadravnatelj Pokorny, že je zaukazal, da se mu pošlje ta pečatnik in da se odslej smé rabiti jedino le stari pečatnik z napisom »Sagurie«. Zdaj mi pa recite, če bi ne bili v Abderi tacega poštnega ravnatelja — ko bi bili poštne ravnateljje sploh imeli — imenovali za častnega Abderita. (Veselosť na levi — Heiterfeit linfs.) Sicer je pa poštni nadravnatelj Pokorny sploh velik sovražnik slovenskih pečatnikov. Znano Vam je, da je svoje dni mestna občina Ljubljanska pri poštnem nadravnateljstvu v Trstu vložila pritožbo zaradi nemškega pečatnika, ki se je rabil pri tukajšnjem poštnem uradu. Na to pritožbo odgovorilo je nadravnateljstvo v Trstu, da se mu ne vidi potrebno, odstraniti nemških pečatnikov in jih nadomestiti z dvojezičnimi, dokler se ne obrabijo stari pečatniki. Poštni urad Ljubljanski je kljubu temu, ne vem vsled kacih vplivov, dobil dvojezični pečatnik, vendar pa so se po drugi strani odpravljati začeli dvojezični poštni pečatniki, kateri so bili že več časa v rabi. Zares, kar milina je gledati — če bi ne bilo smešno — poštne pečate à la: Unter-Schischka, Praewald, Salloch — kar je ljubljanski humor zaradi imenitne uradne pisave tega imena prekrstil v Sauloch — potem Sairach, Ranziano, Volzana in druge take spake, katerih ne bodem nadalje našteval.

Mislim, da je že davno čas, da se nadomesté taka krajevna imena, katera vsled nespretnega pravo-pisa ali nerodne pisave živo spominjajo Bachovih húsarjev, z narodnimi imeni ali, da se vsaj pri poštних uradih vpeljejo dvojezični pečatniki, ki so bili že davno v rabi. Take pečatnike so imeli, kolikor se spominjam, poštni uradi na Vrhniki, v Postojni, v Kočevji in v sv. Roku pri Zatičini. Ko je pa gospod Pokorny, preskočivši dolgo vrsto starejših in bolj zaslužnih uradnikov, postal poštni nadravnatelj v Trstu, prišle so lepega jutra vsem poštam uradne pošiljkatve, v katerih so bili stari pečatniki s samo nemškimi imeni in s pripisom: »daß das bisher in Verwendung gestandene doppelsprachige Postamt-Siegel sofort anher einzuliefern ist«. (Klici na levi: — Rufo linfs: »Čujte, čujte!«)

Gospôda moja, tako se ravna z nami. Vsak državni uradnik, kateri se je vsled odgoje svoje navzel furoris teutonici in ki zatiranje slovanstva smatra za svoj poklic in svojo dolžnost, sme se brez kazni drgniti ob nas, sme odjemati nam pravice, ki nam gredó. Tega pa mi ne smemo trpeti in zato apelujem na preblagorodnega gospoda deželnega predsednika izkušenosť in pravicoljubnost, da te nedostatke naznani visoki c. kr. osrednji vladi, da se vendar jedenkrat odstranijo, kajti ako bi se še nadalje ravnalo z nami kakor dosedaj, potem ne vem, kako bi se moglo od nas še zahtevati, da se navdušujemo za tako državno upravo. Ako bi to storili, moglo bi se nam po pravici reči, da smo bebeci ali tolpa ljudij brez vsake samosvesti in ponosa. (Odobranje na levi. — Beifall linfs.)

Ker že govorim o pošti, naj mi bode dovoljeno, da se spomnim še svojega prijatelja poštne nadkomisarja Corá-a, s čegar sicer malovažno osobo sem se že lani bavil, obširneje. Gospod nadkomisar Corá, kateri uradne tajnosti raznaša po gostilnicah in o poštarjih rabi epiteta, katerih tu ne morem in zaradi dostojnosti visoke zbornice nočem navajati, moral se je seveda spodtakniti tudi ob mojo osobo. Ko je lanskega leta vizitoval nek poštni urad in je govor prišel na slovensko-nemške pečatnike, rekel je — seveda v slabi nemščini, ker dobre zmožen ni —: »Daß ißt die Politik des Hribar«. Gospôda moja, res je to, pri vseh državnih uradih in torej tudi pri pošti zahtevam in moram zahtevati, da se slovenskemu narodu dajo one pravice, katere mu gredó po zakonih. Reči pa moram, da to ni samo politika moja, temveč da je to politika vsega slovenskega naroda, in zaradi tega še jedenkrat apelujem do visoke c. kr. vlade, da končno izpelje pri nas jednakopravnost. (Odobranje na levi. — Beifall linfs.)

Sedaj pa, visoka zbornica, bodi mi dovoljeno, da izpregovorim mirno in stvarno o neki zadevi, katera je danes že bila tukaj v razgovoru; namreč o odpustu državnega poslanca profesorja Spinčiča, našega kolege, iz državne službe. Ta mož, o katerem je preblagorodni gospod deželni predsednik rekel, da ga ne pozna in ne vé, kdo da je, je mož blagega in čistega značaja, nadarjen z izrednimi svojstvi sreča in duha in temeljito vsestransko izobraženostjo. On je priznani voditelj Hrvatov v Istri, kateri ga visoko spoštujejo in skorej obožavajo. Državi služil je 15 let na največjo zadovoljnost ter dobival od vlade in od šolske oblasti pohvalo za pohvalo; da, priznavalo se je v obče, da na učiteljski ni bilo nobenega profesorja, ki bi bil imel tako dobrih učnih uspehov, kakor profesor Spinčič. In vendar ga je vlada odpustila iz službe, ne da bi bil deležen postal onih dobrot, katere službena organizacija državnih uradov določa za večletno zadovoljivo službovanje. Uprašam Vas, kaj pa je zakrivil državni uradnik in slovenski poslanec profesor Spinčič? Očita se mu v odloku z dne 5. decembra l. 1891, št. 2354, ki ga je izdal deželni šolski svet v Gorici, da je kot voditelj Istranov na zagrebški razstavi govoril za združenje vseh Hrvatov in da je pri znani dopolnilni državnozborni volitvi v Istri agitiral v prid hrvatskega kandidata.

Gospôda moja! Oglejmo si te razloge natančneje. Ali je res greh, izreči svoje mnenje o nespretnem državno-pravnem ustroji Avstrije? Ako bi bilo to greh, morali bi bili že davno zapustiti službo z izgubo plače in penzije vsi oni ministri, ki so delovali za izvedbo nemško-českých punktacij, kajti njih končni efekt bil bi razdelitev Češke kraljevine. (Odobranje na levi. — Beifall linfs.) Opozarjam Vas tudi na to, da avstrijski cesar sam v svojih reskriptih nazivlje zagrebški deželni zbor: Sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije. Ker je pa državno-pravni položaj tak, da je Dalmacija mej onimi deželami, ki so zastopane v državnem zboru na Dunaji, je s tem implicite rečeno, da so tiste želje po preustroji državno-pravnega položaja, ki se gibljejo v okviru države, dopustne, kajti, ko bi ne bile dopustne,

potem bi se bila odgovorni minister in ban — katera podpisujeta te reskripte — že davno morala odpustiti iz službe brez plače in pokojnine.

Oglejmo si še, kaka zakonska določba se je uporabila za opravičenje ravnanja vladinega proti poslancu Spinčiču. Na zakon z leta 1867. se seveda niso sklicevali, kajti njegov obseg in duh je odločno protiven takemu ravnanju. Zato se je pa, da bi se vsaj našlo kako prividno opravičenje, začelo iskati po starih zaprašenih justičnih zbirkah zakonov in naredeb, in res se je našel nek dvorni dekret z dne 3. februarja 1821. Ta dekret uporabili so proti gospodu Spinčiču. Gospôda moja, ali je mogoče, da se navaja dandanes naredba, katera je bila izdana pred osnovnim zakonom z leta 1867; naredba, po kateri je preprečeno vsako prosto politično prepričanje in osobno gibanje? In vender se je vlada, sklicevaje se na prejšno odredbo, postavila na povsem napačno in čudno juridično stališče, da «lex prior derogat posteriori». Pa še nekaj drugega je tu v poštev vzeti. Tisti dekret je bil izdan za Lombardijo in Benečijo in jaz priznavam, da je bil morebiti leta 1821. res potreben, kajti kolikor poznam razmere na Laškem, nahajali so se mej tamošnjimi uradniki gotovo mnogi, ki so delovali za odcepljenje onih deželâ od naše države. No — končno je Avstrija s svojo spretno politiko res dosegla, da je sama sebe vrgla iz teh rodovitnih pokrajin; uprašam pa, ali ni potem dotični dvorni dekret izgubil svoje veljave? Ako bi se pripuščala analogija, bi rekel, da bi bilo dopustno uporabljati ono odredbo le gledé uradnikov, ki na Primorskem jasno podpirajo iredentovske težnje velikega dela italjanskega prebivalstva. Sicer pa je državni poslanec profesor Spinčič ravnal čisto lojalno, kajti ako je želel združenje Hrvatov, tedaj je treba pomisliti, da je tako združenje mogoče le pod žezlom vladajoče Habsburške dinastije, in to je čisto kaj drugega, ko nekdanje agitacije glede odcepljenja Lombardije in Benečije.

Navedel pa se je tudi še drug razlog, rekoč, da je profesor Spinčič agitoval o državnozborski volitvi za hrvatskega kandidata. Gospôda moja, to je res, in Spinčič sam priznava, da je kot dober patrijot, kot zvest sin svojega naroda, navduševal, vodil na volišče in vspodbujal svoje rojake; ali to pa še nikakor ne more dokazovati, da je storil kako krivico, kajti državni uradnik, zlasti ako je državni poslanec, ima ne samo pravico, ampak tudi dolžnost, potegovati se za težnje svojega naroda. Poslanec Spinčič pa pri oni volitvi ničesar ni zagrešil, temveč nasprotno, pridobil si veliko zaslugo s svojo navzočnostjo in intervencijo pri volitvah, kajti vsled protipravnega postopanja Poreške lahonske svojati in vladnega komisarja nastala je taka razburjenost mej hrvatskimi volilci, da bi bilo gotovo prišlo do krvavih izgredov, da ni bilo profesorja Spinčiča navzočega, ki je tolažil in miril. Zato je pa dobil tako zahvalo.

Ker je profesor Spinčič tudi poslanec naroda slovenskega, zaradi tega veže me dolžnost, da slovesno zanj povzdignem svoj glas. Tu gre za nedotakljivost poslancev, ob enem pa tudi za nevaren praecedens, kajti bojim se, kam bomo prišli, ako se bode nadalje tako ravnalo z državnimi uradniki.

Predno končam, dovoljeno mi bodi, da se še z nekaterimi besedami ozrem na očitjanje, katero je včeraj rabil njega ekscelencija gospod poslanec baron Schwegel. On je meni nasproti dejal, da vselej, kadar nimam razlogov, pridem s smelimi trditvami. To je izvajal iz včerajšnje opazke moje, da število Nemcev v poslednjem statističnem izkazu ni pravo. Jaz ponavljam, da je to resnica, in vsakdo, kdor pozna razmere, vé, da je tista statistična številka, ki navaja število Nemcev, le fiktivna. Števililo se je po občevelnem in ne po materinem jeziku; potem pa tudi veste, da se Nemci niso dobro šteli, kajti njega ekscelencija sam se je gotovo za Nemca vpisal, da si je slovenskih starišev sin. Pa tudi drugi slučaj dokazujejo, da je izrek gospoda barona Schwegelna, da je bila moja trditev «eine fühlne Behauptung», popolnoma napačen. Slučaj je potrjen, da so se na Češkem mnogi oficirji v štetvene pole vpisali kot Čehi; a pole so se jim vrnile z opazko, naj to popraviijo. Vpisali so potem: «böhmisch und deutsch», ali polkovno poveljništvo je prečrtalo «böhmisch» in ostalo je samo «deutsch».

Tako se delajo pri nas Nemci. Potem pa naj še kdo trdi, da so uradno izkazane številke prave!

Visoka zbornica! Gorje rodbini, v kateri oče ali mati na preveč prozoren način dajeta prednost jednemu ali drugemu svojih otrok. V tako rodbino mora se vgnezditi zavist, ki postaje tem hujša, čim boljje otroci dorasčajo in se končno spremenijo v sovražstvo. Gorje pa tudi državi, katera na korist jednega ali drugega naroda zanemara ostale.

V taki državi ni mogoče priti do uspešnega delovanja v narodnem gospodarstvu; pa tudi ne do duševnega napredka in blagostanja; kajti v njej opeša vsako veselje do skupne akcije. Žal! da je na tem potu Avstrija. Nesrečna birokracija, katera se jednako visoki ograji postavlja med viteškega našega vladarja in narode, pod njegovim žezlom živeče, storila je že mnogo hudega; storila bode pa še več, ako se jej tudi v bodoče pusti vsa moč in veljava, ako se bodo še nadalje narodi izročali jej na proizvoljo. Visoka zbornica! Kaj nam pomaga ustava, kaj član 19. osnovnega zakona, dokler v tradicijah prejšnjih dob vzgojena birokracija ovira izvršitev njegovo. Član 19., ki je sicer res lep, je za nas, dokler se ne izvršuje dejansko, v vseh svojih posledicah toliko vreden, kakor če bi se krepila potrebnemu človeku mesto pečenke, vina in sadja pokazalo platno, na katero je spreten nizozemski umetnik naslikal najrazkošnejše zatišje.

Gospôda moja! Zastopniki slovenskega naroda tu slovesno tirjamo, da se nam že jedenkrat dá popolna ravnopravnost; mi tirjamo, da se odstranijo zapreke našemu materijelnemu in duševnemu razvoju; da nam Avstrija končno že vender neha biti mačeha ter nam postane prava mati. Vsaj je to v njenem lastnem interesu, kajti zakon narave je tak, da le prava in skrbna mati sme zahtevati vso ljubezen svojih otrok. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil gospod poslanec Kersnik.

Poslanec Kersnik:

Predlagam konec debate.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Kersnik predlaga konec debate, prosim gospode, kateri se strinjajo s tem predlogom, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

K besedi je bil že poprej oglašen gospod poslanec eksccellenca baron Schwegel.

Podelim mu besedo.

Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel:

Ich werde dem Wunsche des hohen Hauses, welcher in der soeben erfolgten Annahme des Antrages auf Schluß der Debatte seinen Ausdruck gefunden hat, Rechnung tragen und mich in meinen Ausführungen möglichst kurz fassen. Dies würde mir in einer Beziehung insoferne umso leichter fallen, als die meisten Herren, die bisher in der Debatte über den Voranschlag für das Jahr 1892 das Wort ergriffen haben, überwiegend solche Gegenstände besprochen haben, die mit diesem Voranschlage nicht in unmittelbarem Zusammenhange stehen. Damit möchte ich aber durchaus das Recht nicht bestreiten, bei diesem Anlasse auch politische Fragen zu besprechen, und wenn der Herr Abgeordnete der Stadt Krainburg im Eingange seiner Ausführungen diesen Standpunkt betont hat, so befinde ich mich in dieser Hinsicht in vollster Uebereinstimmung mit seiner Auffassung, daß im Lande eine Tribüne bestehen soll, auf welcher ohne Rücksicht alle Gegenstände offen und frei besprochen werden dürfen und müssen, welche das Interesse des Landes berühren.

Was nun zunächst die Klage des Herrn Abgeordneten der Stadt Krainburg gegen die administrative und judicielle Verwaltung des Landes betrifft, so hat der verehrte Herr Landespräsident diesen Gegenstand schon eingehend erörtert, und ich constatiere dies nicht deshalb, um meinerseits auf die Besprechung dieses Themas nicht einzugehen, sondern deshalb, weil ich wiederholt Vorgebrachtes und ebenso oft Widerlegtes nicht noch einmal zu widerlegen mich für berufen erachte. Ich hätte den Ausführungen des Herrn Abgeordneten der Stadt Krainburg auch aus dem Grunde kaum etwas entgegenzuhalten, weil durch die Bemerkungen des geehrten Herrn Collegen auf dieser (desni — rechten) Seite des hohen Hauses der Standpunkt, den wir in dieser Frage einnehmen, schon vollständig klar und deutlich gekennzeichnet wurde, und es drängt mich, nur hier zu constatiren, daß ich seinen Ausführungen vollkommen beipflichte.

Wenn ich jedoch trotzdem das Wort mir erbeten habe, so geschah es aus zwei Gründen; einerseits, weil ich zur Budgetfrage, die jetzt in Verhandlung steht, im Interesse der Sache noch einige Bemerkungen beifügen möchte, und anderseits deshalb, weil der unmittelbare Herr Vorredner in seinen letzten Ausführungen mich direct zu einigen Gegenbemerkungen herausgefordert hat. Der Herr Vorredner hat mir nämlich den Vorwurf entgegengehalten, daß ich

ihm Unrecht gethan habe, wenn ich sagte, daß seine Behauptungen nicht mit den nothwendigen Beweisen belegt sind, und er hat sich für die Richtigkeit dieser seiner Behauptungen auf die Ausweise der Statistik berufen. Die Statistik gerade aber beweist, daß er unrecht hat; man muß sie nur richtig zu lesen verstehen: denn die Statistik bringt nur Daten für die Umgangssprache und nicht für die Nationalität, was etwas ganz anderes ist; der Beweis, den er gegen mich führen zu können glaubte, widerlegt somit nur seine Auffassung, bestätigt aber damit zugleich meine Behauptung, daß für die seinigen gewöhnlich Beweise fehlen. Anderseits muß ich gestehen, daß ich nach der Einleitung seiner Ausführungen erwartet hatte, er werde schwere, wohlbegründete Anklagen gegen die öffentliche Verwaltung vorbringen; ich kann aber jetzt nicht verschweigen, daß es wie schwer fällt, aus dem kaleidoskopischen Wilde seiner Ausführungen irgend eine Thatsache herauszufinden, welche nicht schon unzähligemale vorgebracht worden wäre, oder welche nicht an das parturiuntur montes erinnern würde. Dahin gehören vor allem seine Klagen über die Aufschriften im Museum, Klagen, die eines ernststen Politikers, für welchen der Herr Abgeordnete der Stadt Laibach zweifelsohne angesehen werden will, wirklich nicht würdig sind. Ich glaube wirklich, daß es sich bei allen diesen Dingen um ganz andere Rücksichten als um solche Kleinigkeiten handeln sollte. Gerade was das Museum anlangt, so hat der Herr Vorredner noch vor einigen Tagen mit warmen Worten dieser Anstalt sich angenommen und ihre Bedeutung für die Förderung der Bildung im allgemeinen hervorgehoben. Hierin stimme ich ihm gerne vollkommen bei, aber es darf dabei nicht vergessen werden, daß die Hauptache die ist, wie die Anstalt geleitet wird und wie die Sammlungen des Museums dem Zwecke, dem sie gewidmet sind, entsprechen: das darf nicht aus dem Auge gelassen werden. Ob aber die Bildung in der einen oder anderen Sprache vermittelt oder gefördert wird, ist hiebei nach meiner Ansicht wirklich nicht entscheidend. Der Umstand, ob die Aufschriften in den Gängen rechts deutsch und links slovenisch oder rechts slovenisch und links deutsch sind, ist doch gewiß irrelevant, und wenn irgend etwas, so sind derartige Reclamationen geeignet, das von mir früher gebrauchte Citat vollkommen zu rechtfertigen.

Als ich gestern, um eines kleinen Zwischenfalles zu gedenken, davon sprach, daß von Seite des unmittelbaren Herrn Vorredners nationale Fragen gewöhnlich in chauvinistischer Weise beurtheilt werden, und als ich weiter bemerkte, daß von seiner Seite oft ein haßerfüllter Ton gegen alles, was deutsch ist, angeschlagen werde, da begegnete ich einem heftigen, sehr strengen Widerspruche; erst heute hat mir der erste Herr Redner zum Vorwurfe gemacht, daß ich auf jener (levi — linken) Seite nichts als chauvinistische Tendenzen erblicke. Dem gegenüber constatiere ich, daß ich den Vorwurf des Chauvinismus speciell dem unmittelbaren Herrn Vorredner machte; und daß meine Auffassung eine vollständig richtige war, beweisen die ersten Sätze seiner heutigen Ausführungen. Es ist mir aufgefallen, daß er in einem englischen Autor einen Satz gefunden und reproducirt hat, welcher davon spricht, daß das deutsche Volk das bestgehaßte auf der Welt ist. Ich zweifle nicht, daß das Citat richtig ist, es gibt auch andere Citate ganz entgegengesetzten Inhaltes genug, die sich ebenso richtig hier

wiederholen ließen; aber der Umstand, daß der Herr Vorredner gerade dieses Citat angeführt hat, beweist wohl, daß er mit dem Sinne desselben besonders einverstanden sei (poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «To ni res, tega nisem rekel!»), daß demnach meine gestrige Behauptung eine richtige war. Nach meiner Ansicht ist nur die Beweiskraft dieses Citates im Allgemeinen eine sehr fragliche, außer Frage aber steht wohl dessen Auffassung durch den Herrn Vorredner. Ich habe es mir nie zur Aufgabe gemacht, hier das Deutschthum als solches zu vertheidigen, sondern ich habe immer nur von einem einträchtigen Zusammenleben beider Nationalitäten in diesem Lande gesprochen; dies, meine Herren, bemerke ich deshalb, weil ich glaube, daß die Sprachenfrage bei uns befriedigend nur so gelöst werden kann, wenn man den Bedürfnissen beider Nationalitäten entsprechend Rechnung trägt. Ich gestehe zu, daß die slovenische Nationalität die überwiegende Anzahl der Bewohner des Landes repräsentirt; aber das Gegengewicht, welches für die deutsche Sprache in die Waagschale zu legen ist, besteht darin, daß die staatliche Organisation das Bedürfnis einer einheitlichen Sprache für den Verkehr hervorruft, und daß diese Sprache unter den gegebenen Verhältnissen keine andere als die deutsche sein kann. Andererseits ist es unmöglich zu verkennen, daß auch die deutsche Bevölkerung in Krain ein Recht hat, daß auch ihre Sprache berücksichtigt werde, was ja von dem ersten Herrn Redner wiederholt und mit größter Entschiedenheit betont worden ist, wogegen bei dem unmittelbaren Herrn Vorredner dieses Zugeständnis durchgehends zu vermissen ist. Gienge es nach den Anschauungen des Herrn Abgeordneten der Stadt Laibach, dann dürfte keine autonome Behörde ein deutsches Wort aussprechen oder schreiben; nur das Bauamt hat er vorläufig davon ausgenommen; bei allen übrigen Stellen aber müßte der Verkehr so eingerichtet sein, daß nur slovenisch amtirt würde. Die Folge eines solchen Vorganges wäre: erstens ein vollständiges Unrecht gegen die deutsche Bevölkerung des Landes, zweitens aber würde dies bei den innigen Wechselbeziehungen, die zwischen den autonomen und den staatlichen Behörden bestehen, den Dienst erschweren; im Interesse eines geregelten, guten Dienstes aber ist es gelegen, daß auf derlei Formalitäten weniger Gewicht gelegt wird, als darauf, daß die Arbeiten gut gemacht werden. Mir ist es lieber, daß in den Bureau des Landesausschusses gut amtirt wird, gleichgiltig aber, ob deutsch oder slovenisch, während der Herr Vorredner eine schlechte Amtirung, wenn sie slovenisch ist, vielleicht entschuldigen würde, weil er die ihm genehmere Form dem Wesen vorzuziehen scheint. Das aber ist der Unterschied, der seine Anschauungen von den unsrigen trennt, die wir immer vertreten, nicht im Interesse der deutschen Sprache, die unsere Vertretung wohl nicht braucht, sondern im Interesse der Gerechtigkeit und eines befriedigenden Geschäftsganges in unseren Aemtern. Mein Gott, wohin muß es kommen, wenn man ängstlich darauf schaut, ob der Buchbinder in Laibach auf den stenographischen Berichten deutsche oder slovenische Rückenaufschriften anbringt, wenn man sich damit beschäftigt, zu überwachen, ob in den Postambulanzen, die zwischen Triest und bis nach Bodenbach verkehren, wohl Beamte aller Nationalitäten vertreten sind, die zwischen der Adria und dem Riesengebirge wohnen!

Wie wollen Sie denn, meine Herren, in einem so polyglotten Staate, wie Oesterreich einer ist, amtiren? Ich hätte es für unmöglich gehalten, daß derartige Anschauungen von einem ernstern Manne, der den gegebenen Verhältnissen Rechnung trägt, vertreten werden könnten. Es wäre für Oesterreich gewiß ein Vortheil, wenn es in der Monarchie nur eine Sprache oder nur eine Nation geben würde. Aber eine innige Verbindung vieler Nationalitäten im Staate kann auch von Nutzen sein, und es ist fraglich, ob die Thätigkeit eines einzigen Volksstammes, der durch die Concurrrenz mit andern Stämmen nicht fortwährend Anregung empfängt, größere Erfolge aufzuweisen in der Lage wäre, als das Zusammenwirken verschiedener, durch das starke Band der Dynastie und einheitlicher wirtschaftlicher Interessen verbundener, im friedlichen Wettkampfe nach einem Ziele strebender Volksstämme. Ich für meinen Theil halte unser altes Oesterreich für so gut construiert, daß es mit jedem national einheitlichen Staate concurriren kann, unter der Voraussetzung allerdings, daß diese unglückseligen Kämpfe, die uns jetzt trennen und lähmen, aufhören und wir verstehen lernen, daß es bessere, höhere Zwecke gibt, als mit Poststampiglien, mit Aufschriften über dem Landtagssaale, mit den Aufschriften auf den stenographischen Protokolle und dergleichen Pappalien unsere Zeit zu verlieren. (Živahno odobranje na desni — Lebhafter Beifall rechts.)

Es ist schon gestern und heute wieder vom Abgeordneten Spinec gesprochen worden, daher möge es mir erlaubt sein, auch diese Angelegenheit mit einigen wenigen Worten zu streifen.

Die staatsrechtliche Stellung der diesseitigen Reichshälfte ist Ungarn gegenüber eine feststehende und muß als solche von jedermann hingenommen werden, dem das Wohl der Monarchie am Herzen liegt, damit die großen politischen Kämpfe, die uns früher soviel Unglück gebracht haben, endlich ein Ende finden. Glauben Sie aber, meine Herren, daß die Tendenzen, die bei der Agramer Ausstellung im Abgeordneten Spinec einen so beredten Wortführer gefunden haben, nicht vielleicht doch etwas ganz anderes anstreben, als die Vereinigung einiger Länder der Monarchie unter dem Scepter unserer erlauchten Dynastie? Wenn die Zeitungen richtig berichten (poslanec dr. Tavčar — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Neue freie Presse!»), ich danke für die Aufklärung, daß diese richtigen Berichte in der «Neuen freien Presse» enthalten sind, und ich berufe mich sonach auf diese Berichte, die mir bis heute zu Gebote gestanden sind — dann sind in Agram Tendenzen zutage getreten, die sich mit den Pflichten eines in öffentlichen Diensten stehenden Beamten nicht vertragen. Wenn nun ein Staatsbeamter seinen Beruf in Agitationen gegen die bestehende staatsrechtliche Organisation der Monarchie zu erblicken glaubt und die Staatsverwaltung einem solchen Beginnen entgegentritt, dann ist dem Staatsbeamten kein Unrecht geschehen und er ist nicht zu bedauern. Damit hat nach meiner Ansicht die Stellung eines Abgeordneten, die unbedingt respectirt werden soll, nichts zu schaffen: nur dürfen die Stellungen eines Volksvertreters und eines Staatsbeamten nicht beliebig verwechselt werden. Und das Schicksal des Abgeordneten Spinec ist glücklicherweise auch aus einem andern Grunde nicht zu bedauern, welcher, wenn ich anderen aus Ihrer Mitte empfangenen Mit-

theilungen Glauben schenken darf, dem Herrn Vorredner zur größten Befriedigung und Beruhigung dienen wird. Sein Schicksal lag, wie man mir sagte, in seiner Hand, und wenn ich den mir gewordenen Informationen Glauben schenken darf, so hat er sein Martyrium geradezu angestrebt, somit ist ihm nur sein Wille geschehen. (Ugovor na levi — Widerspruch links; poslanec dr. Tavčar — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Man hätte ihn wegen Hochverrathes anklagen sollen!») Warum? er ist so um einen viel billigeren Preis Märtyrer geworden!

Ich kehre nach diesen Bemerkungen zum Budget, das ist, zu dem Gegenstande zurück, der eigentlich in Verhandlung steht und der mich diesmal besonders lebhaft interessiert. Ich möchte diesen Gegenstand rein sachlich nur noch mit einigen Worten besprechen.

Auch ich anerkenne, ebenso wie der Herr Abgeordnete der Stadt Laibach, den Wert des Berichtes über den Landesvoranschlag für das Jahr 1892, wie er uns vorliegt. Nun hat aber der Herr Berichterstatter demselben auch einige Erwägungen beigelegt, denen ich einige Bemerkungen anschließen möchte. Der Herr Berichterstatter hat, wie ich nicht zweifle, in der wohlwollendsten Absicht bemerkt, daß die grundbesitzende Bevölkerung im Lande nur ungefähr ein Drittel der Lasten trägt, die das Land zu tragen hat, daß sie aber zwei Drittel der Vortheile genießt, die aus dem Budget sich ergeben. Ich glaube, daß mir durchaus nicht der Vorwurf gemacht werden wird, ich unterschätze die Bedeutung der Landwirtschaft für das Land Krain, wenn ich den Ausführungen des Herrn Abgeordneten der Stadt Laibach in dieser Beziehung einige Gegenbemerkungen entgegenstelle. Ich bedauere lebhaft, daß ich keinen Anschauungen über die günstige Lage und die Entwicklungsfähigkeit der Landwirtschaft unseres Landes im Concurrenz-kampfe mit andern Ländern nicht beipflichten kann. Wir sind nicht so glücklich situiert, daß die Landwirtschaft allein, wenigstens in erster Reihe jene Erfolge erzielen könnte, welche der Wohlstand der Bevölkerung wünschenswert erscheinen läßt. Wenn ich aber dies zu bemerken mir erlaube, so möchte ich gleichzeitig beifügen, daß wir, wenn wir uns in dem Wunsche vereinigen, alles zu thun, was die Entwicklung der Landwirtschaft zu fördern geeignet ist, etwas anderes, was wir bisher zu wenig im Auge hatten, nicht übersehen dürfen, nämlich die Entwicklung unserer Industrie. Nach meiner Ueberzeugung ist der Wohlstand des Landes Krain wesentlich bedingt durch die Entwicklung und Förderung der Industrie. Krain ist das Hinterland von Triest, besitzt reiche Wasser- und Arbeitskräfte von ausgezeichnete Beschaffenheit, welche dem Preise und der Bildungsfähigkeit nach allen billigen Ansprüchen vollkommen genügen, und diese Factoren weisen gebieterisch darauf hin, daß die Lösung der schwierigen Frage, wie der allgemeine Wohlstand des Landes gehoben werden könnte, bei uns nicht so sehr auf dem Gebiete der Landwirtschaft, sondern vorzugsweise auf dem Gebiete der Industrie zu suchen ist. Hier möchte ich den Bemerkungen meines geehrten Freundes auf dieser (desni — rechten) Seite des hohen Hauses, die er im Interesse der Förderung unserer Industrie vorgebracht hat, auch noch ein paar Worte beifügen.

Auch ich bedauere lebhaft, daß die Landwirtschaftsgesellschaft oder vielleicht der Wanderlehrer derselben seine Aufgabe darin erblickte, nicht bloß mit der Landwirtschaft

sich zu beschäftigen, sondern auch damit, in Moistrana, wo der besprochene Fall sich abspielte, gegen die Etablierung einer für die dortige Bevölkerung im höchsten Grade erwünschten Industrie zu wirken und zu gleicher Zeit auch damit, die ruhigen Verhältnisse, welche in einer anderen Gemeinde bestanden haben, durch Agitationen zu verwirren und dadurch eine Situation zu schaffen, welche für jene Gegend die größten Nachtheile zur Folge haben könnte. Möge meine Befürchtung nicht eintreffen! Mir liegt das Wohl von Belzes sehr am Herzen, ich weiß nicht, durch welche Mittel und aus welchem Grunde der berühmte Bürgerkrieg daselbst entfacht worden ist, aber das weiß ich, daß die Mittel, die dort zu diesem Zwecke angewendet wurden, zum Theile wenigstens außerordentlich gefährlich sind vom Standpunkte der Interessen des Curortes selbst, welche das Land mit allen Mitteln zu fördern bestrebt ist. Die subversiven Tendenzen, die in diesem Kampfe zutage gefördert wurden, scheinen sehr bedenkliche Formen angenommen zu haben, weshalb ich dringend rathen würde, dahin zu wirken, daß der Wanderlehrer der Landwirtschaftsgesellschaft, welcher als der Urheber dieser Complicationen bezeichnet wird, nicht mit derartigen Culturfragen höherer Ordnung, welche Politik und Religion und noch einiges andere umfassen, sich beschäftige. Ich hielt mich für verpflichtet, dies hervorzuheben im Interesse des Curortes, für den der hohe Landtag wiederholt und auch noch in dieser Session viel gethan hat, im Interesse der Entwicklung der ganzen Gemeinde, sowie des in derselben herrschenden guten Geistes und Einvernehmens, welches durch die angewendeten Mittel gewiß nicht gefördert werden wird. Wenn ich aber die Förderung der Industrie dem besonderen Wohlwollen und der Berücksichtigung des hohen Hauses empfehle, möchte ich doch auch zur Vertheidigung der landwirtschaftlichen Kreise gegenüber den Ausführungen des Herrn Berichterstatters einiges zu bemerken mir erlauben und darauf hinweisen, daß die Landwirtschaft treibende Bevölkerung außer den Steuern auch noch andere Lasten zu tragen und Dienste dem Lande und dem Staate zu leisten hat, deren Wert sich nicht durch eine Geldsumme ausdrücken läßt, die aber gewiß die vollste Berücksichtigung und Beachtung finden müssen. (Odobrovanje — Beifall) Andererseits ist aber vielleicht übersehen worden, daß für die Bewohner der Städte und Märkte in den seit Jahrhunderten bestehenden Einrichtungen derselben eine Anzahl von Bedingungen und Begünstigungen gegeben ist, die heute durch das Budget sich zwar ziffermäßig nicht feststellen lassen, die aber doch diesen zugute kommen und auf welche die ländliche Bevölkerung, obwohl sie dazu beigetragen hat und noch beiträgt, doch naturgemäß keinen Anspruch erheben kann. Die culturellen Institutionen, die wir für die geschlossenen Orte gemacht haben, wiegen sehr schwer in dem großen Conto der Volkswirtschaft, und ich glaube, daß sie vollständig den Ausfall compensiren, der ziffermäßig aus dem Budget zu Lasten des einen oder des anderen Theiles der Bevölkerung gezogen wird.

Bei diesem Anlasse möchte ich die geehrten Herren bitten, denjenigen Rücksichten, welche die wirtschaftliche Entwicklung des Landes in Anspruch nimmt, in jeder Hinsicht Beachtung zu schenken und dieselben nicht in Bausch und Bogen dem Geiste des Augenblickes zu opfern und zu sagen: Mit diesen Factoren rechnet man nicht. Ich reclamire dies

nicht vom Standpunkte einer Organisation, die sich überlebt hat, verweise aber darauf, daß die ganze Cultur des Landes und die wirtschaftliche Entwicklung das Resultat eines geschichtlichen Werdepoces ist; wer aber die Gesetze der geschichtlichen Entwicklung erkennt, der erkennt die Bedingungen einer gesunden culturellen Entwicklung des Landes überhaupt. Viele Dinge können viel leichter durch die Natur der Verhältnisse, als durch Gesetze und Verordnungen geregelt werden, welche oft viel schwächer sind, als begründete Traditionen im Volksleben, und diese Traditionen zu achten, liegt im Interesse eines jeden Landes und Volksstammes, wenn man dessen natürliche Entwicklung ernstlich fördern will. Ich bin kein Vertheidiger abgestorbener historischer Traditionen, aber insofern die wirtschaftliche Entwicklung auf dieser Basis beruht und damit im lebendigen Zusammenhange steht, thun wir, denke ich, wohl daran, diese Rücksichten nicht beiseite zu schieben. Wenn wir diese Rücksichten im Auge behalten und neben dem Schutze, den wir für die Industrie anrufen, auch auf die gedeihliche Entwicklung der Landwirtschaft unser Augenmerk richten, dann werden wir durch unsere gemeinschaftlichen Bemühungen den schwierigen Aufgaben, die in den nächsten Jahren an uns herantreten werden, entsprechen können. Unsere wirtschaftliche Lage ist viel schwieriger, als die Ausführungen des Herrn Abgeordneten der Stadt Laibach es voraussetzen lassen, und ich stimme mit den Conclusionen des Herrn Berichterstatters in dieser Beziehung vollkommen überein. Aber auch der Herr Abgeordnete der Stadt Laibach, der gemeint hat, der Berichterstatter hätte zu schwarz gemalt und der bestrebt war, über das Ganze ein rosigeres Licht ausstrahlen zu lassen, gesteht selbst zu, daß wir nach drei Jahren zu einer ersten Erhöhung der Umlagen werden schreiten müssen, schon aus dem Grunde, weil der staatliche Beitrag von 127.000 fl. aus der Grundentlastungsabmachung in Wegfall kommt und dafür eine andere Bedeckung nicht gegeben ist. Aus der natürlichen Entwicklung unserer Einnahmsquellen werden wir die großen Summen nicht aufbringen, welche wir brauchen, einerseits um die laufenden Erfordernisse zu bestreiten, anderseits aber den großen Investitionen zu genügen, die wir machen müssen.

Ich bringe Ihnen, meine Herren nochmals in Erinnerung, daß wir für wohlthätige Zwecke allein bei 200.000 fl. aufzubringen haben werden, wofür keine Vorlage getroffen ist, und heute noch werden wir über einen Gegenstand verhandeln, welchen der Herr Abgeordnete der Stadt Laibach der Berücksichtigung des hohen Hauses empfohlen hat, indem er auf die Nothlage der Karstbevölkerung hinwies. Dieser Gegenstand verdient unsere vollste Aufmerksamkeit, und ich glaube nicht fehlzugehen, wenn ich sage, daß wir unter 100.000 fl. nicht auskommen werden, wenn wir in dieser Richtung etwas Ernstes und Abhilfe schaffen wollen. Wir werden dies alles allerdings nicht auf einmal zu thun haben, aber es gibt noch viele andere Dinge, die rasch gemacht werden müssen. Ich erinnere nur an das Siedenhaus, dessen Errichtung von dem hohen Hause als nothwendig anerkannt wurde und für welches das Land mit bedeutenden Mitteln wird eintreten müssen. Dabei reflectire ich gar nicht auf die naturgemäße Steigerung unseres Unterrichtsbudgets. Die ange deuteten Investitionen allein, die wir zu machen haben, werden in der kürzesten Zeit den Betrag einer halben Million erreichen,

wenn wir unsere Versprechungen erfüllen und den schreiendsten Bedürfnissen genügen wollen; diese Summe aber werden wir nur schwer bedecken, und deshalb appellire ich an alle, in der finanziellen Wirtschaft des Landes mit der größten Sparsamkeit vorzugehen und darauf bedacht zu sein, daß wir die natürlichen Quellen des Wohlstandes mit Ernst und mit gewissenhafter Aufmerksamkeit entwickeln und nicht durch Ueberspannung unserer Kräfte oder durch Verschwendung unterbinden. Um dies thun zu können, um dieses Ziel zu erreichen zum Wohle des Landes und unseres Volkes, ist es die Pflicht eines jeden von uns, ist es die erste und oberste Pflicht unser aller, vereint zusammen zu wirken zum Heile der wirtschaftlichen Zukunft des Landes. (Zivahno odobranje na desni. — Lebhafter Beifall rechts.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec Murnik se je oglašil k faktučnemu popravku.

Poslanec ces. svétnik Murnik:

Visoki zbor! Oglašil sem se k besedi, da nekatere stvari bolje razjasnim. Častiti gospod poslanec Luckmann je navedel nek slučaj, na katerega je segal tudi gospod poslanec ekselencija baron Schwegel in iz katerega je izvajal, kakor da bi se bila kmetijska družba izrekla v nekem slučaju zoper ustanovitev neke obrti v Dovjem.

Slovesno moram izreči, da tega ona ni nikdar mislila in se tudi ni izrekla, da se ne sme napraviti one cementnice. Resnica pa je, kar sem že rekel gospodu poslancu Luckmannu, da se je kmetijska družba bavila dvakrat s to stvarjo, in sicer enkrat vsled naročila c. kr. deželne vlade, katera je glavnemu odboru kmetijske družbe stavila uprašanje, kaj bode s čebelami, ako se tam cementnica napravi. Glavni odbor kmetijske družbe je odgovoril, da on iz svoje skušnje ne vé, kako je s to stvarjo, ali cementnica škoduje čebelam ali ne, omenil pa je, da čebelarji sploh mislijo, da cement ali apno ni koristno čebelam.

Drugikrat babil se je glavni odbor kmetijske družbe s to stvarjo samo vsled vloge, katero je napravilo županstvo občine Dovje, v kateri je prosilo, da naj kmetijska družba v tej stvari pomaga. Ta prošnja je bila podpisana od župana in od dveh občinskih svetovalcev. Da se je na to vlogo moralo nekaj storiti, razume vsakdo. V tej stvari je navajal glavni odbor z ozirom na izjave učenjakov Stekhardta in Süßdorfa, kako more cementnica škodovati raznim stvarjem. Mislim, da to ni nič hudega, ker se nikomur ni bilo treba na to ozirati. Jaz sem govoril s pooblaščenecm Amanovim in on mi je razložil, da tam, kjer je on bil poprej, čebele dobro uspevajo, akoravno so tam največje cementnice. Torej mislim, da bode temu gospodu ravno tako lahko oblastvom dokazati, da to, kar se je navedlo proti cementnici, ni pravo in da so že tako daleč prišli pri napravah takih stvari, da vse, kar se izdeluje v cementnici, ne škoduje čisto nič. Jaz sam za svojo osebo rečem, da me je pojasnilo, katero mi je dal pooblaščenec Amanov, popolnoma za-

dovoljilo in nisem mislil, da bode poročilo kmetijske družbe škodovalo, ako se stvar na pristojnem mestu razjasni, in mislim, da tudi ne more škodovati. Ako bi se bila o tej stvari uprašala trgovska in obrtniška zbornica, nekaj bi bila morala navesti in rekla bi bila najbrž: «Iz lastne skušnje nimamo vednosti,» in napravilo bi se bilo neko poročilo, v katerem bi se bilo to navajalo, kar drugi o tej stvari učé. Obrtni red določuje, kako se ima stvar vršiti. Glavni odbor kmetijske družbe niti mislil ni, da bi stvari mogel preprečiti, kar se vidi iz odgovora, katerega je dal občini Dovje. (Poslanec Luckmann: — Abgeordneter Luckmann: «Zakaj ste pa potem tako naredili?») To pa zato, ker je glavni odbor mislil, da se bode vse dalo z lepo poravnati in da ne bode treba dolgih pravn, da se dobi neka odškodnina. Z dovoljenjem prečastitega gospoda deželnega glavarja prečital bi razsodbo ministerstva za notranje stvari. (Deželni glavar: — Landeshauptmann: «Prosim!»)

Glasi se (bere — liešt):

«Wie es Sache der Behörden ist, bei der Genehmigung von gewerblichen Betriebsanlagen die maßgebenden öffentlichen Rücksichten von Amtswegen zu wahren, so liegt es auch in der gesetzlichen Befugnis der Behörden, wenn bei einer bestehenden Betriebsanlage im Laufe der Zeit Gebrechen und Uebelstände sich ergeben, welche das öffentliche Wohl gefährden oder schädigen, von Amtswegen auf Beilegung zu dringen, ja selbst mit der Einstellung des Betriebes vorzugehen, und es bleibt dem Gewerbetreibenden überlassen, seine Betriebsanlage mit den Gesetzen und den obwaltenden öffentlichen Rücksichten in Uebereinstimmung zu bringen.»

To je celo dobro po mojem prepričanju, ako se opozarja na take reči. Navedel bom pa še razsodbo upravnega sodišča iz 1877. leta. (Bere: — liešt):

«Einwendungen, welche sich lediglich auf die befürchtete Belästigung durch Lärm, Ruß und Staub beschränken, können nicht aus einem Privatrechtstitel abgeleitet werden, sondern nur aus öffentlichen Rücksichten erhoben werden, und ist die Beurtheilung der sanitäts-, gewerbs- und baupolizeilichen Zulässigkeit einer Gewerbsanlage dem freien Ermessen der Behörden anheimgestellt.»

S tem, da je kmetijska družba na poziv c. kr. deželne vlade dala poročilo o čebelarstvu po svoji vesti in ravno tako tudi odgovorila občini Dovje, mislim, da je le pravo storila. Prosim pa na znanje vzeti, da gospodom odbornikom kmetijske družbe nikdar ni na misel prišlo, da bi hoteli oškodovati to napravo. Kar se mene samega tiče, mislim, da se mi ni treba opravičevati in da tudi nikdo o meni ne misli, da ne bi bil vnet za kako obrt ali za kako industrijo, in ako bi bil slutil, da se bode trdilo, da je kmetijska družba zoper to industrijo, bi bil gotovo to skušal preprečiti.

Kar se pa tiče ekscelence gospoda poslanca barona Schwegelna, mislim, da nima prav, če trdi, da imamo samo od industrije kaj pričakovati. Jaz pa mislim, da moramo ravno tako tudi gledati na kmetijstvo. Industrije ne moremo dati vsakemu kotu. Častiti gospod poslanec Luckmann se v tem oziru jako trudi in veliko se mu

je posrečilo, za kar zasluži hvalo, ali industrija in kmetijstvo morata iti roka v roko. (Poslanec Luckmann: — Abgeordneter Luckmann: «Istina!») Kjer so dobre komunikacije, tam je industrija mogoča, v oddaljenih krajih pa, kjer ni komunikacij, tam ni mogoča. To je prevedela tudi kranjska obrtna družba in za to je koncentrirala vse ob železnici.

Da bi bil gospod potovalni učitelj, kakor je trdil gospod poslanec ekscelence baron Schwegel, kriv na tistem slučaju v Mojstrani, ali pa da se na Bledu prepirajo, o tem meni ni ničesar znano in to po mojem mnenji tudi ni res. Trdim pa, da vsaka dežela mora biti vesela, ako ima tako dobrega potovalnega učitelja (Poslanec Luckmann: — Abgeordneter Luckmann: «Ohne Politik!»), ki bi tako vestno opravljal svoje dolžnosti. (Odobranje v sredini — Beifall im Centrum.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec Kersnik se je oglasil k stvarnemu popravku.

Poslanec Kersnik:

Samo dve opazki bi si dovolil nasproti gospodu poslancu ljubljanskega mesta. Trdil je, da dopisuje kustos deželnega muzeja deželnemu odboru v nemškem jeziku. Jaz imam čast poslovati v deželnem odboru od avgusta lanskega leta in nisem še videl nobenega nemškega poročila iz kustosovega peresa.

Dalje je trdil gospod poslanec za ljubljansko mesto, da se sedaj še niso napravili slovenski napisi v deželnem muzeji. Ako se spominja, se je govorilo predlanskem v finančnem odseku in tudi v visoki zbornici, da se ti napisi napravijo ob enem z organizacijo muzeja. Tudi letos se je v finančnem odseku stvar omenjala, ko se je pretresaval proračun muzejskega zaklada, in obžalujem, da gospod poslanec Hribar ni bil navzoč. Povdarjalo se je, kakor v deželnem odboru, da o priliki organizacije muzeja tudi ta stvar pride na vrsto.

Deželni glavar:

Pretrgam sejo in naznanjam, da se bode nadaljevala ob 5. uri popoldne.

(Seja se prekine ob 2. uri 30 minut popoldne ter se nadaljuje ob 5. uri 30 minut. — Die Sitzung wird um 2 Uhr 30 Minuten nachmittags unterbrochen und um 5 Uhr 30 Minuten wieder fortgesetzt.)

Deželni glavar:

Nadaljujemo sejo. Gospod poročevalec ima končno besedo v splošni razpravi.

Poročevalec Šuklje:

Častiti gospodje tovariši! Po tako dolgotrajni debati, zlasti če se vrši zadnji dan zasedanja, poročevalec ne sme grešiti na potrpežljivost visoke zbornice. Jaz sem danes v tem položaji, da sem zares lahko kratek,

kajti glavna dolžnost, katero imam kot poročevalec deželnega proračuna, glavna moja dolžnost se dá jako lahko spolniti. Ta dolžnost obstoji v tem, da branim številke deželnega preliminarara. Proti tem številkam ni bilo nobenega ugovora slišati v splošni razpravi in torej je poglavitna dolžnost moja že rešena. Zaradi tega se tudi ne bom dalje bavil s polemiko proti oni kritiki, ki jo je častiti gospod poslanec ljubljanskega mesta izjavil proti moji budgetarni oceni. Predmet je pač jako zanimiv in gotovo ne bi bil v zadregi gledé argumentov. Ni mi treba drugega, nego opozoriti gospoda tovariša Hribarja na neko metodno napako, katero je napravil v svojem računu. Če primerjate tako na široko uspehe prejšnjih let s sedanjim preliminarom, niso merodajni proračuni, temveč računski sklepi. Pa o tej stvari ne bom izgubival besed in prestopil bi takoj na politično polje, da ne bi bilo treba spregovoriti nekoliko besed nasproti opazki, katero smo čuli iz ust njega ekscelence gospoda poslanca barona Schwegelna, namreč, kar se tiče onih izpeljav, s katerimi sem otvoril debato.

Ugovarjal je častiti gospod kolega iz kranjskega veleposestva, da ne gre tako računati, kakor sem jaz računil gledé prispevka kmetskih davkoplačevalcev, temveč da je tudi ozirati se na druge stvari in razmere, sploh na vse to, kar kmetski stan daje državi in torej tudi deželi. Gospôda moja, jaz se popolnoma strinjam s tem mišljenjem in nisem nikoli hotel izvajati takih posledic, da bi se morda smel prezirati kmetski stan in nikoli nisem rekel: «Bodemo manj dajali za naše potrebe,» nikoli nisem ugovarjal utemeljenim prošnjam, temveč namen moj je bil le ta, razjasniti stvar, da zastopniki kmetskega stanu vedó, kako je z deželnimi financami in od kod prihajajo ti prispevki, da se ne bodo vedno slišale pritožbe, ako gre za duševne investicije, na primer za kak višji učni zavod, bodi si tudi za višjo deklisko šolo (klici v centru: — Rufe im Centrum: «Dobro! dobro!») in da takrat ne pridejo s tem ugovorom: «Kaj ima kmet od tega?»

Sedaj, gospôda moja, preidem na politično polje. Vsaka proračunska debata mora biti tudi politična debata in napaka bi bila od deželnega zastopa, ako bi ne hotel uporabljati take prilike, da pove, kako misli o političnem položaji dežele in njenega prebivalstva. Gospôda moja, imam tu povod, baviti se z raznimi gospodi predgovorniki in zanemarjal bi svojo dolžnost kot poročevalec deželnega preliminarara, ako bi se temu hotel izogibati.

Pričem torej — a Jove principium — s častitim gospodom tovarišem dr. Tavčarjem. Govor njegov je bil zanimiv v marsikaterem oziru in priznavam pred vsem njegovo izredno govorniško nadarjenost, katera se je razodela tudi pri tem govoru. On je navajal nekatere reči, s katerimi se v obče strinjam. Odobravam celó, da je spravil besedo tudi na važno uprašenje politične uprave.

Gospôda moja, jaz stojim na stališči, da rečem, mi nimamo važnejšega v javnem in državnem življenju, nego je dobra uprava. Za svojo osebo moram reči, bolj je in več koristi dobra uprava in slaba ustava nego narobe; dobra ustava in slaba uprava. (Odobra-

vanje v centru in na levi. — Beifall im Centrum und links.)

Poglejmo si upravo, kakeršna je na Kranjskem. Gospôda moja, to vé vsak izmed nas, da raste delokrog državne politične uprave in da se z vsakim zakonom pomnožijo njene agende. Mi smo na tem, da se pojem države če dalje bolj napolni z vsebino in država prevzame večje področje nego ga je imela. Usojam se pa tú uprašati prečastitega gospoda deželnega predsednika, ki je le svojo dolžnost storil, ko je branil deželno politično upravo, ali niso morda tudi tam simptomi, ki kažejo, da je naša politična uprava potrebna reforme? Sklicujem se na visoko zbornico, naj ona reče, ali je politična uprava sedaj boljša nego pred 20 ali 30 leti? Gospôda moja, mi ne napredujemo, mi nazadujemo. Razni razlogi so to prouzročili. Jaz se spominjam še na one čase, ko smo imeli neko staro, morda zagrizeno birokracijo, okrajni glavarji so bili avtokratični, ali več ali manj bili so zmožni uradniki, poznali so deželo in poznali so prebivalstvo in potrebe njegove. Vsaj mi na tej (levi — links) strani nismo politični somišljeniki nekdanjih okrajnih predstojnikov, vendar pa rečem, možje, kakor smo jih včasih imeli v politični upravi, na pr. Höffern, Roth, Pajk, Derbič, Ogrinec i. t. d., ti ljudje kot uradniki so pač bili za rabo. Če pa danes pogledamo tja — pičlo je število političnih uradnikov, ki ugajajo svojemu poklicu (Odobranje v centru in na levi — Beifall im Centrum und links), svojemu vzvišenemu poklicu, o katerem rečem, da si lepšega ne morem misliti, kajti okrajni glavarji bi morali biti duša, bi morali dati impuls vsemu javnemu življenju. (Klici na levi: — Rufe links: «Istina!») Če pa pogledate naš politični naraščaj pri okrajnih glavarstvih — ne imenujem imen, kaj tacega mi ne pride na misel in pred očmi imam le celoto — ne vem, če se bode iz tega naraščaja razvilo kaj tacega, da bode moglo kos biti tej težki nalogi.

Meni se vidi, da prečastiti gospod deželni predsednik nima prav, ako se klicuje na to, da domačega naraščaja ni, da zaradi tega se morajo vzeti tuji, manj sposobni ljudje. Gospôda moja — «terrent vestigia» — mi imamo nekoliko političnih uradnikov slovenske narodnosti pri tem in onem okrajnem glavarstvu in pri vladi, ali kako ulogo igrajo dotični uradniki? Naši mlajši politični uradniki so večidel aristokrati, drugi pa — domačini — so pariže, ki služijo kot vprežena živina, ako mi je dovoljena ta trivijalna podoba. (Odobranje v centru. — Beifall im Centrum.) Taki uzgledi ne vabijo in zaradi tega se bojim resne nevarnosti, ako se ne skuša reformirati politične uprave. (Odobranje v centru — Beifall im Centrum.)

Častiti gospod poslanec dr. Tavčar je govoril tudi o justični upravi. Nisem jurist in torej ne morem soditi, v koliko so njegove pritožbe opravičene. Dovolite mi le eno besedo, kar je on povedal — in zanašam se na njegovo izkušnost in lojalnost — o rešitvi tistih slovenskih tožeb, ki se rešujejo z nemškimi razsodbami, je to v flagrantnem protislovju s temeljnimi zakoni. Član 19. temeljnih zakonov ima svojo zgodovino in če si ogledamo poročilo z leta 1867. in potem razprave, ki so se vršile v državnem zboru, bomo

videli, da član 19., kakor je veljaven dandanes, je prav za prav večinoma produkt slovanskih poslancev, največ poljaka Zyblikiewicza in slovenca dr. Lovro Tomana in če bi uprašal enega ali drugega izmed poslancev, če so takrat, ko so stilizirali član 19., mislili, da bode dobil tako korekturo, kakor je gospod tovariš dr. Tavčar navajal, da se sedaj prakticira, potem sem uverjen, da bi bil sijajno dementiran. Meni se vidi taka praksa v očitnem protislovju z duhom naših temeljnih zakonov. (Odobranje v centru in na levi. — Beifall im Centrum und links.)

Z drugim gospodom govornikom, častitim poslancom mesta Ljubljanskega, se ne bodem dolgo bavil.

Naposled — govor njegov je bil dolg, ali kar se tiče političnega dela — naj mi oprostijo častiti gospod tovariš Hribar — ni bil govor v velikem stilu.

V govoru gospoda poslanca Ljubljanskega mesta sem pogrešal velikih misli. Političnemu govoru treba vodilne ideje, to pa, kar nam je ponudil gospod tovariš Hribar, čegar marljivost spoštujem, to je bilo neko izobilje detaila (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Tudi z detailom se je treba pečati!«) to so bile podrobnosti, s katerimi se je jaz, vsaj običajno, ne bavim. Le na eno opazko dovoljeno mi bodi, da odgovorjam, na tisto očitjanje popustljivosti, ker je merilo na me in na tistih par somišljenikov, ki jih imam v tej visoki zbornici. Očital nam je, da se po popustljivosti in odjenljivosti skušamo pospeti do onega svita vladne naklonjenosti. Ne vem, če je utemeljeno to očitjanje in lahko bi se sklical na tisti govor, katerega sem imel v državnem zboru — še ni pol leta od tega — pri neki resni priliki, pri kateri se pač ni bilo videlo, da bi jaz posebno hrepenel po onem svitu vladne naklonjenosti. Z druge strani pa bi si usojal opozarjati gospoda predgovornika še na nek moment. Kar se tiče taktike, smo različnega mnenja od gospoda poslanca Ljubljanskega mesta. Jaz za svojo osebo sem uverjen, da njegova taktika ne dovede slovenskega naroda do zaželenega cilja. Zgodovina nas uči, da trajnih uspehov ne rodé ekstremne stranke, gospôda moja, nikjer, najmanj pa v naši Avstriji, katere cela notranja politika obstoji v medsebojnih kompromisih. Zaradi tega sem prepričanja prešinjen, da metoda, katero zasledujeta častiti gospod poslanec Ljubljanskega mesta in ožji njegov somišljenik, ne dovede do tistega cilja, do tistega uspeha, katerega želimo vsi (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Bodemo videli!«), in zaradi tega zavzemam različno stališče gledé taktike v tej zbornici in je zavzemam tudi v državnem zboru na Dunaji. Njegovemu očitjanju nasproti izrekam upanje, da bomo slovenski državni poslanci, ne ozirajoč se na to, če se tukaj včasih sprimemo zaradi kake občinske ceste ali zaradi kacega bika plemenjaka (veselost — Heiterkeit), na Dunaji složno hodili dalje po primernih potih, če tudi ne vselej po tistih, kakor jih priporočata gospod poslanec Hribar in njegov ožji somišljenik, s katerimi se mi ne moremo strinjati. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

In sedaj preidem na gospode predgovornike one (desne — rechten) strani naše zbornice, najprej na govor častitega gospoda poslanca Luckmanna. Med drugim je on rabil nek izrek, kateri meni ni ugajal. On je

nekako očital slovenski narodni stranki, da je nehvaležna in da je pozabila na mnogobrojne dobrôte, katere je bila sprejela gledé kulture od strani nemškega naroda. Gospôda moja, govorim popolnoma mirno. Nihče mi ne more očitati, da preziram prednosti in visoko omiko nemškega naroda, da bi plediral za sovraštvo proti nemškemu življu, in smelo rečem, tudi naši najskrajnejši radikaleci niso sovražni nemškemu narodu kot takemu (Poslanec Hribar in dr. Tavčar: — Abgeordneter Hribar und Dr. Tavčar: »Istina je!«), toda če bi to res bilo, da si je nemški narod toliko ogromnih zaslug stekel za naš narod slovenski, naj častiti tovariš gospod Luckmann pojasni ta faktum, da navzlic tem ogromnim zaslugam naroda nemškega za naš narod in za blagostanje naše dežele, je vendar dežela naša tako zanemarjena ostala in narod v duševnem oziru tako nerazvit. Šele intenzivnega dela iz lastne srede je bilo treba, da se je povzdignil na to stopinjo, na kateri stoji sedaj. (Odobranje v centru in na levi. — Beifall im Centrum und links.) Ugovarjal bi pa gospodu tovarišu Luckmannu tudi še z drugega in sicer višjega stališča in rečem: Kultura ni privilegij, ni monopol nobenega naroda, tu ne gre obdajati se s kitajskim zidom in ne gre očitati: »Od nas ste kulturo dobili«, najmanj razloga za tako očitjanje imajo ravno Nemci, kajti kdor pozna njih duševno življenje, njih literarni razvoj, bode moral priznati, da so Nemci največ si pomagali s tem, da so toliko receptivni bili, bolj receptivni nego na primer Francozi, Italjani in Angleži, kajti k vsem tem narodom so hodili Nemci v šolo. (Živahno, dolgotrajno odobranje v centru in na levi. — Lebhafter, lang anhaltender Beifall im Centrum und links.)

In sedaj se obračam k častitemu gospodu tovarišu ekscelenci baron Schwegelnu, ki je véčraj zopet našel slovensko svoje sree. Prijetno sem bil iznenaden, da je ekscelenca baron Schwegel postavil se na to stališče in bi le želel, da bi ta njegova naklonjenost proti lastnemu narodu nehala že enkrat biti tako platonična in da bi se začela pojavljati v praktičnem življenju. (Živahno odobranje v centru in na levi. — Lebhafter Beifall im Centrum und links; poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Čujte, ekscelenca!«)

Ali on je še nekaj drugega naglašal in tudi na to repliciram, ker se meni vidi tista ideja silno simpatična. Reči moram, da jaz in ožji moji kolegi od leta 1883. že zastopamo idejo, da preneha narodnostni boj v deželi naši ter da se zjedini v skupnem delu za blagostanje dežele naše. To je stvar, katero mora želeti vsak rodoljub. Jaz bi pa tu vendar na nekaj opozarjal gospode tovariše na oni (desni — rechten) strani visoke zbornice. Res je, in hvaležno priznavamo, da postopajo gospodje tovariši nemške stranke zlasti v letošnjem zasedanju dokaj spravedljivo, da ne delajo zdražbe, da niso provokatorični. Uprašanje pa je, če jih posnema tudi stranka, katero zastopajo, če je tudi nemštvo zlasti v Ljubljani vedno jednako zmerno. Meni se vidi, da bi gospodje tovariši na oni (desni — rechten) strani imeli jako hvaležno polje pri svojih somišljenikih, ki kažejo tako mržnjo gledé vsega, kar diši po slovenskem, ki se tako hermetično izključujejo od vseh pojav duševnega in umetnostnega življenja slovenskega

naroda in ki z nekimi društvi delajo na to, da se ne pomiri protislovje, tamveč da ta nesreča za nešo državo tudi na Kranjskem vedno bolj rase kviško. (Klici v centru: — Rufe im Centrum: «Res je!») Opozarjal bi na nemški «Schulverein», na «Südmark», na društvi, ki imata ofenzivne tendence, in tu bi oni gospodje, ki s tako zgovorno besedo pledirajo za složnost in prenehanje narodnostnih bojev, imeli najhvaležnejše polje svojemu delovanju, in uverjeni bodite, kar se nas tiče, da bomo Vaš dober uzgled radostno posnemali tudi na naši strani. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Pa ga ne bodo dali!»; poslanec Luckmann: — Abgeordneter Luckmann: «Sie beurtheilen andere nach sich selbst!»)

In sedaj dovoljeno mi bodi spregovoriti le nekoliko besedi, da označim stališče tistega pičlega števila ožjih svojih somišljenikov. Mi hodimo nekoliko svoja pota. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Zalibog!») Od gospodov na tej (desni — rechts) strani loči nas narodni čut slovenski, katerega nikdar ne bomo zatajili. Naj nas imenujejo mlačneže, če pride do resnih trenutkov, bomo pokazali, da znamo biti tudi odločni in takrat bomo stali v prvih vrstah (Klici na levi: — Rufe links: «Dobro! dobro!»; poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Če bi le res bilo!»). Kar se pa tiče drugih naših razprav, dovolite mi, častiti gospodje tovariši, samo dve besedi. Mi se bomo vedno potezali za prosto duševno gibanje v narodu, kajti največja nesreča, kvar in poguba naroda slovenskega bi bila, ako bi hoteli duševnemu razvitku vezati peroti.

Kar se pa tiče narodnega gibanja in narodnih uprašanj, bomo vedno priporočali treznost in previdnost, zmirno in spravljivo obnašanje, ob enem pa odločno naglašali pravice, katere smemo in moremo tirjati. Ako se zjedini na tej podlagi, potem bode tudi poročevalec o deželnem proračunu, vzet iz narodne večine, v prijetnejšem položaji nego sem danes jaz, kajti potem bode on mogel povedati ne samo, kar izvira iz njegovega osebnega prepričanja, temveč vesel bode, da to kar izusti s poročevalčeve tribune, so misli in nazori vseh narodnih zastopnikov v tej visoki zbornici. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

Deželni glavar:

Splošna razprava je končana. Prosim gospoda poročevalca, da uvede nadrobno razpravo.

Poročevalec Šuklje:

(Bere skupne svote I. in II. naslova potrebščine, ki obveljajo brez debate. — Liest die Gesamtsummen der Titel I und II des Erfordernisses, welche ohne Debatte angenommen werden.)

(Bere skupno svoto III. naslova potrebščine. — Liest die Gesamtsumme des Titels III des Erfordernisses.)

Deželni glavar:

K temu naslovu se je oglasil gospod poslanec dr. Tavčar k besedi.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Na tem mestu si bodem usojal staviti resolucijo, katero hočem nekoliko podpreti.

Kakor znano, je dežela lastnica deželnega dvorca v Ljubljani pa tudi hiše na Turjaškem trgu. Že od nekdaj in posebno v zadnjem času čujejo se opravičene pritožbe, da deželni dvorec ne zadošča potrebam, katere se stavijo na tako poslopje. Gotovo je, da deželni uradi, če se kaj ne ukrene, v tem tesnem poslopiju ne bodejo mogli shajati in da bode treba poseči po sredstvu, o katerem se je že govorilo v odsekih. Nasvetovati se je hotelo, da naj se napravi pri deželnem dvorcu prizid, kamor bi se preselili deloma deželni uradi, ali troški bi znašali 20.000 do 30.000 gld., torej ogromno svoto, ako pomislite, da je deželni dvorec inventiran z 20.000 gld. Na drugi strani pa se mi nekaj vsiljuje samo po sebi, če pomislim, da je dežela lastnica hiše na Turjaškem trgu, v kateri je toliko prostora, da bi deželni uradi imeli prijetno življenje, ako bi se tja preselili. Seveda, sedaj je vlada tam, ali vender moramo v pretres vzeti, kak dohodek ima dežela od tega, da vlada gostuje v tej hiši. Tukaj vidim, da vlada plača vsega skupaj 3100 gld. najemščine na leto. Pozneje bode videli, da znašajo troški za vzdrževanje 2209 gld., potem najdete na drugem mestu 30 gld. za uro, ki se nahaja na poslopiju, potem pridejo davki, dalje voda, tako da je razmerje tako, da dežela od tega poslopja ne le ničesar nima, temveč mora še nekaj doplačati. To pa se mi ne vidi umestno zaradi tega, ker, ako bi se deželni uradi preselili v hišo na Turjaškem trgu, bi se po mojem mnenji lahko deželni dvorec dal v take roke, da bi kaj nesel, ali pa bi se prodal, in potem bi se po mojem mnenji dosegla višja cena nego 20.000 gld., kakor je inventiran. Razmere so take, da bi bilo iz finančnega stališča gotovo umestno, pretresati uprašanje, če bi bilo koristno, vladi odpovedati in preseliti deželne urade v poslopje na Turjaškem trgu, in to posebno zaradi tega, ker stojimo pred eventualiteto, da napravimo drag prizid.

Pa še iz drugega stališča bi bilo dobro vladi odpovedati, kajti ne da se tajiti, da je naša vlada, kar se tiče javnih poslopij, za Ljubljano prav malo storila. Neumestno se mi vidi, da visoka vlada pri deželi stanuje, kakor na deželi stanuje kak gostač pri boljšem kmetu. Po mojih mislih se to ne spodobi za vlado in mislim, da smo v tem oziru vsi jednakega mnenja. Če se oziram na to, kako v drugih mestih gleda vlada na javna poslopja, se mi zdi tembolj umestno, da ji mi tukaj v Ljubljani vzamemo streho, da jo postavimo na cesto in jo tako primoramo, da si zgradi tako vladno poslopje, ki bi bilo v soglasji s sedanjo dobo in z avtoriteto, katero uživa vlada.

Zatorej si usojam staviti sledečo resolucijo:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Deželnemu odboru se naroča, da pretresuje, bi li ne kazalo odpovedati zakup deželne hiše visoki vladi, ter v to hišo prenesti deželne urade — in da v prihodnjem zasedanji stavi v tem oziru primerne nasvete.»

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki podpirajo resolucijo gospoda poslanca dr. Tavčarja, naj blagovolé ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Resolucija je zadostno podprta.

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Želi gospod poročevalec govoriti?

Poročevalec Šuklje:

Predlogu v tej obliki resolucije se ne bodem protivil, sicer pa nasvetujem, da se sprejme številka, katero predlaga finančni odsek pri naslovu III.

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki pritrdé nasvetovanemu predlogu finančnega odseka, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Naslov III. je sprejet.

Sedaj pride na glasovanje še resolucija, katero je stavil gospod poslanec dr. Tavčar, in prosim tiste gospode, kateri pritrdé tej resoluciji, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Resolucija gospoda poslanca dr. Tavčarja je sprejeta.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Šuklje

(bere skupno svoto IV. naslova potrebščine. — liest die Gesamtsumme des Titels IV des Erfordernißes.)

Deželni glavar:

K besedi se je oglašil častiti gospod poslanec Mesar.

Poslanec Mesar:

Visoka zbornica! Dovolim si pri tej točki opozoriti visoko zbornico na neko zelo potrebno in nujno vodno delo.

Pri Kranjski Gori in v okolici Pod Korenom sta razun že znanega hudournika Pišence še dva hudournika: Kratnik in Suhelj, katera sta nevarnejša kakor Pišenca po mnenji ondotnega prebivalstva, katero mnenje je tudi že skušnja potrdila. Ta dva hudournika sta prouzročila lansko leto avgusta meseca tisto velikansko nesrečo in škodo, ki je tako neprijetno iznenadila ondotno prebivalstvo. Voda je izpodnesla hiše, mline, žage, in je travnike in njive spremenila v kamenito groblje. Ker ta dva hudournika nimata še urejenega toka in odtoka, je pač opravičeno veliko vznemirjenje ondotnega prebivalstva in strah, da se nesreča lanskega leta pri hudih nalivih zopet ne ponovi. Nova škoda pa bi bila tembolj občutljiva, ker se lanska še ni zacelila. Gre se v tem slučaju torej za to, popraviti

kolikor mogoče že storjeno škodo in zabraniti novo, katera še preti. Z ozirom na znano revščino ondotnega prebivalstva je deželna pomoč pri tem neizogibna, silno potrebna in čez vse nujna. Nemudoma treba pomagati, da nova nesreča zagrabenih del ne prehit.

Usojam si torej staviti sledečo resolucijo:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Deželnemu odboru se naroča, da pri Kranjski Gori in Pod Korenom nahajajoča se hudournika »Kratnik« in »Suhelj« preišče in v prihodnjem zasedanju predloži načrt zakona gledé njene zgradbe.

Ob enem se mu naroča, da občini kranjskegorski iz kredita za vodne stavbe primerni znesek nakloni in potrebno oskrbi, da se imenovana hudournika kakor hitro mogoče zgradita, da se vrneta v prejšnjo strugo in se jima z odpravo nanešenega kamničja zagotovi prosti odtok.»

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki podpirajo resolucijo gospoda poslanca Mesarja, naj blagovolé ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Resolucija je zadostno podprta.

Gospod poslanec Povše ima besedo.

Poslanec Povše:

Visoki deželni zbor! Dežela prispeva državi za uravnavo reke Save 2500 gld. na leto. Izreči moram, da se ni lanska svota 30.000 gld., dovoljenih v državnem zboru za uravnavo Save, porabila, izvzemši 2000 gld., s katerimi so se nekateri popravki zvršili. Za leto 1892 dovoljenih je v državnem proračunu 60.000 gld. za Savo, toda vzlic temu, da se je državni proračun koncem minolega leta že potrdil, da je zdaj že četrti mesec, vendar še ni slišati, da bi se ta uravnava dela bila razpisala ali oddala javnim potom. Kolikor velja navadno v državni upravi, zapadejo zneski proračuneni, ako se tekom dotičnega leta ali najpozneje do 31. marca sledečega leta ne porabijo. Upam, da ne bode lanska proračunska svota 30.000 gld. zgubljena ter se nadejam, da bode visoko c. kr. deželno predsedstvo zposlovalo pri visokem ministerstvu, da ostane ohranjena tudi ta svota 30.000 gld. deželi v korist. Prav tako priporočam, da deželni odbor, ko bi nakazal letošnji deželni prispevek 2500 gld., vpliva na to, da se svota, letos od države dovoljena v znesku 60.000 gld., takoj porabi. Če se še onih 30.000 gld. lanskega leta ohrani, bode skupno 90.000 gld. na razpolaganje, kar bode ravno prav, da se vsaj deloma pomaga pri Savi tako silno prizadetim vsem, kakor so na priliko Stožice, Tomačevo, Jarše, kjer se je bati, da bode Sava izpodjedla vasi Tomačevo, Jarše, kakor je bilo pred tremi leti bati se, da se posuje v Savo vas Stožice. Naj se torej ne odlašja z zagrabenimi deli pri Stožicah in Tomačevem. Prav tako je skrajna sila pri Gameljnih nad mostom črnuškim. Skorej ob vse travnike so vasi Jevnica, Poljane, Kresnice, in te vasi sedaj še celo z Ljubljano nimajo več mogoče varne zveze, ker edino sicer zelo

borna občinsko cesto je Sava že izpodjedla in lepa planjava, na kateri so na stotine sena pridelovali, je zapadla skorej popolnoma valovam Save. Prav tako preti velika nevarnost lepemu polju pod Litijским trgov. Sedaj bi se še dalo z naglo, primerno bregbranečo zagradbo zabraniti velika škoda ondotnemu lepemu polju, katero je za obrtnijski kraj toliko važnejše in dragocenejše. Priporočam torej deželnemu odboru, naj ves vpliv uporabi, da bi se toliko nujna uravnava dela ob Savi ob napominanih vaseh nemudoma pričela in tako rešili ondotnih vasij kmetski gospodarji popolnega ubožanja in sploh velike škode.

Deželni glavar:

Zeli še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Želi gospod poročevalec končno besedo?

Poročevalec Šuklje:

Ne.

Deželni glavar:

Ako ne, predemo na glasovanje. Prosim gospode, kateri pritrdé resoluciji gospoda poslanca Mesarja, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sedaj prosim še gospode, kateri sprejmo naslov IV. potrebščine s končnimi svotami, kakor jih je nasvetoval gospod poročevalec, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Resolucija in naslov IV. potrebščine sta sprejeta.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Šuklje:

(Bere skupne svote V., VI., VII. in VIII. naslova potrebščine, ki obveljajo brez debate. — Liest die Gesamtsomme der Titel V, VI, VII und VIII des Erfordernisses, welche ohne Debatte angenommen werden.)

(Bere skupno svoto IX. naslova potrebščine. — Liest die Gesamtsomme des Titels IX des Erfordernisses.)

Deželni glavar:

K besedi se je oglašil gospod poslanec Kersnik.

Poslanec Kersnik:

Usojal si bodem v imenu prebivalstva Kamniškega okraja spregovoriti nekoliko besed gledé prometa na Kamniški železnici. Vsakdo, ki je imel v zadnjem letu priliko, voziti se po tej prvi lokalni železnici v naši deželi, čutil je nekatere nedostatke gledé osebnega prometa in ravno tako čutilo nedostatke tisti, ki pošiljajo tovore po tej železnici. Ne bodem preveč grešil na potrpežljivost častite gospode, temveč označil le v

kratkem, kateri so ti nedostatki. Gledé osebnega prometa je velika nevarnost, da ostajajo vlaki iz Kamnika na državnem kolodvoru ter odhajajo le iz državnega kolodvora, med tem ko bi bilo bolj prilično za prihajajoče in odhajajoče občinstvo, ako bi vsi vlaki odhajali iz južnega kolodvora in tudi prihajali na južni kolodvor.

Stvar bi se morala preurediti in na to je tem ložje misliti, ker bo vendar, kadar bodo dolenske železnice dovršene, središče vsega prometa v obližji južnega kolodvora. Mislim, da bi bil torej le jeden korak naproti, ako gledamo, da vlaki kamniške železnice ostajajo na južnem kolodvoru.

Drugi nedostatek je ta, da vozijo po kamniški železnici samo mešani vlaki. Ne smete misliti, da je osebni promet na tej progi tako majhen. Tudi tovarni promet je jako obširen, kajti prevaža se dan na dan 7 do 8 in celo 10 vagonov samo lesa, prihajajočega iz Tuhinja in iz Črnega grabna i. t. d., pri tem pa ostaje vlak na vseh postajah in tam se priklepajo vedno novi vozovi. Za osebni promet pa je to nedostatek, kateri prouzročuje veliko zamudo časa, kajti če vlak $\frac{1}{4}$ do $\frac{1}{2}$ ure čaka na postajah, noben popotnik ne more računati na čas, kedaj se konča vožnja. Tudi v tem oziru bi se dal promet olajšati, če bi se napravili čisto osebni vlaki. Vsaj ni treba, da se jih vozi šest na dan, ali dva čisto osebna vlaka doli in dva gori bi v obče zadostovala, če tudi morda v poletnem času ne popolnoma. Mislim, da se tudi tej želji lahko ustreže.

Nekaj družega je nedeljski vlak, ki se je lani tako dobro obnesel. Sedaj gre zadnji vlak okolu 5. ure iz Kamnika in marsikateri obiskovalec, ki se je pripeljal ob treh v Kamnik in si komaj ogledal prijazno mesto, mora proti peti uri zopet na kolodvor in je ob pol 7. uri v Ljubljani. Ta nedeljski vlak pa začne šele julija meseca in konča septembra meseca ter služi le poletnim izletnikom. To je neprilično, ker vemo, da se dajo v Kamniku še oktobra meseca napravljati najlepši izleti, na primer v Bistriško dolino. Tu bi kazalo, osebni vlak pričeti vsaj o veliki noči in ga pridržati do oktobra meseca. Izplačala bi se stvar gotovo in to bi bil dobiček za akcijsko društvo. Mislim, da bi državni železniški svet lahko vplival na to, da se ustreže tudi tej želji.

In še neko malenkost bi omenil, namreč zvezo opoludanskega kamniškega vlaka s poštnim vlakom tržaškim. Sedaj prihaja vlak iz Kamnika tisti trenutek, ko odhaja poštni vlak iz Ljubljane v Trst. Ako bi prišel kamniški vlak 30 minut poprej, bi potovalci, ki pridejo iz one strani, lahko še porabili poštni vlak, kar bi bilo velike vrednosti za Tržačane, katerih je poleti v Kamniku v izobilje. Vzemimo, da kdo obišče svojo rodbino v Kamniku in če se hoče zopet odpeljati, ostal bi tam lahko še dopoldne in prišel bi ravno o pravem času do poštnega vlaka v Ljubljano, kar sedaj, kakor rečeno, ni mogoče. Ravno tisto velja gledé vlakov, ki se peljejo iz Ljubljane v Kamnik.

Ne bodem dalje razpravljaj vseh teh neprilicnosti; kdor se je vozil po tej železnici, čutil je gotovo te ali one nedostatke, katerim bi se pa lahko dalo odpomagati, kar bi bilo gotovo v splošno korist.

Veseli me, da imamo v svoji sredi gospoda poslanca, ki je član državnega železniškega sveta in upam, da bode ta častiti gospod podpiral želje kamniškega prebivalstva.

Kar se tiče tovarnega prometa, imam tu pred saboj celo kopo podatkov, pa naš čas je drag in zaradi tega ne bodem veliko govoril. Omenil bi le en nedostatek gledé tarife za cement. Cement je toliko vreden, kakor dobro apno, pa za apno znaša tarifa 7 gld., za cement pa 11 gld. To je seveda stvar, na katero državni železniški svet ne more naravnost vplivati, upati pa je, da se bode akcijsko društvo na to oziralo, če se tukaj želja izreče, da se stvar pravičneje uredi in da se odpravijo nedostaki v tarifi za drva, posebno pa gledé blaga v koscih »Stückgüter».

In še neko malo željo bi si usojal izreči, katero gojé posebno prebivalci severnega dela mesta kamniškega, da bi se namreč vender enkrat napravila mala postajica na severu mesta, tam, kjer je nakladišče kamniško, namreč pod praharno. Severni del se je lani potegoval za to postajo, tudi praharna je storila svoje korake ali doseglo se ni doslej ničesar in vender tu ne gre za Bog ve kako velikansko postajo, temveč le za malo postajico, kakor jo imajo na primer v Homci.

To so torej želje prebivalstva kamniškega, katerim bode, kakor se je nadejati, lahko ustrezno in če se bodo ti nedostaki odstranili in sedanje razmere predrugačile, s tem ne bode ustrezno samo kamniškim prebivalcem, temveč tudi ljubljanskim izletnikom, ki so se morda gorenjske strani nekoliko naveličali in katerim se odpira sedaj nova pot v lepo okolico kamniško.

Usojam si torej predlagati sledečo resolucijo:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Deželnemu odboru se naroča, posredovati, da se pri kamniški železnici uvedó olajšave gledé pristojbinske tarife za tovore in primernejša zveza osebnega prometa z južno in državno železnico.»

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo resolucijo gospoda poslanca Kersnika, naj izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Resolucija je zadostno podprta.

Gospod poslanec Luckmann se je oglašil k besedi.

Abgeordneter Luckmann:

Ich möchte mir zu den Ausführungen des Herrn Antragstellers nur einige wenigen Worte erlauben. Es wird mir selbstverständlich zum großen Vergnügen gereichen, wenn es mir gelingen sollte, im Eisenbahnrathe seinen Wünschen Anerkennung zu verschaffen. Ich muß aber schon jetzt darauf aufmerksam machen, daß die Steiner Bahn, und daß ist von entscheidendem Einflusse, eine Privatbahn ist, und da ist es viel schwieriger, die Einführung von Personenzügen neben den bereits verkehrenden gemischten Zügen zu er-

reichen, als bei den im Staatsbetriebe befindlichen Bahnen. Was die Fahrordnung anbelangt, so glaube ich bestimmt, daß sich diesbezüglich mit der Staatsbahnverwaltung ein Einverständnis erzielen lassen wird, wie es der Herr Antragsteller und sicher auch die Majorität des Steiner Bezirkes wünschen.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Hribar se je oglašil k besedi.

Poslanec Hribar:

Visoki deželni zbor! Pri poglavji, katero je ravno kar v posvetovanji, zaračunjen je tudi prvi donesek garancijskemu zakladu za dolenski železnici 5% ne obresti od kapitala 500.000 gld. v znesku 25.000 gld. Umevno je, da mora visoki deželni zbor, ki si je naložil veliko odgovornost s tem, da je prevzel garancijo čistega dohodka dolenskih železnic, sedaj tudi kolikor mogoče skrbeti, da se vsi tisti pogoji izpolnijo, ki so potrebni, da bodo te železnice aktivne. V tem visokem zboru se je mnogo govorilo, kako je potrebno cestno omrežje na Dolenjskem popraviti in pritegniti v ta namen, da bode šel promet k dolenskim železnicam. Jaz pa mislim, da vse to samo na sebi ne bode doseglo pravega uspeha, ako ne bodo tarife uravnane tako, da bodo železnice lahko pristopne za promet. V poslednjem času so železniške uprave prišle do prepričanja, da nižje tarife bolj pospešijo osobni pa tudi tovarni promet, kakor prejšnje visoke tarife. Vzgled imamo pri sosedni ogerski državi; tam so se vpeljali pojasni tarifi in pokazalo se je, da se je promet jako pomnožil. Denarnega efekta pač ni bilo ugodnega, ampak uspeh je kljubu večjemu prometu za nekoliko 100.000 gld. zaostal. Uzgledu ogerske sledila je tudi naša državna železniška uprava, pa previdneje, ker ni tako jako znižala tarifov, temveč je pridržala nekoliko višje postavke za osobni in tudi tovarni promet in reči se mora, da je uspeh, ki se je dosegel vsled znižanja tarifov, v istini sijajen. Znižane tarife na državnih železnicah so se vpeljale dne 1. julija l. 1890. in med tem, ko se je po izkazu državno-železniškega ravnateljstva leta 1889. na 6410 km dolgih progah vozilo 20,185.394 osob in je bilo skupnega dohodka 15,000.000 gld., predrugačila se je stvar v letu 1890. tedaj v tistem letu, ko so stopile znižane tarife v veljavo, pa so bile veljavne šele 6 mesecev tako, da se je na le za 140 km daljših progah vozilo 26 milijonov potnikov, torej za 6,000.000 ljudi več nego v preteklem letu in da je denarni promet za prejšnjim letom sicer zaostal, da je pa takoj leta 1891., kakor je razvidno iz izkaza za to leto, napredoval za cela 2,000.000 gld. To je najboljši dokaz, kako nizke tarife pospešujejo promet in vplivajo na to, da se pomnožijo dohodki železnic.

V poslednjem času se je čulo in skorej gotovo je, da misli c. kr. trgovinsko ministerstvo vpeljati transportni davek. Ako je to res, potem se bodo na vsak način, in to posebno pri privatnih železnicah, tarife

povišale najmanje za 5%; mogoče celo, da bode ministerstvo šlo do 10%. To je gotovo jako občutno povišanje in bojim se, da bode tak vzvišek prometu po železnicah jako na škodo. Na drugi strani se moram uprašati, ali bode državna uprava od tega poviška imela posebno veliko uspeha, posebno veliko materijelnega dobička. Mislim, da je tisti dobiček, katerega sme državna uprava pričakovati, silno problematičen. V prvi vrsti bilo bi jej treba nekoliko plačevati za režijo glede pobiranja tega transportnega davka, v drugi vrsti pa bi se — in to je gotovo — znižal promet na železnicah vsled zvišanih tarifov. Prepričan sem torej, da je v interesu dohodkov dolenskih železnic in deželnega zaklada našega, ki je odgovoren za čisti dohodek teh železnic, ako se visoka zbornica izreče, da ona nikakor ne more odobriti misli, da bi se vpeljal transportni davek.

Dovoljeno mi bodi, da spregovorim o tej priliki še nekoliko besed. Spustil se bodem v detail, dasiravno je častiti gospod poročevalec nekako nonchalantno izrekel, da detailov ni jemati v poštev. Jaz stojim v tem oziru na drugem stališču in pravm, da je deželni zbor ono mesto, kjer se morajo spraviti v razgovor tudi detaili, da visoka c. kr. vlada izve naše želje. Kar se pa tiče detailov, o katerih bodem sedaj govoril, so to le detaili, ki se tičejo železnic.

V poslednjem zasedanju dne 25. novembra l. 1890. ste bili sklenjeni dve resoluciji, in sicer ste bili sprejeti soglasno od vseh častitih gospodov poslancev. V prvi resoluciji naročilo se je deželnemu odboru, da naj se obrne do c. kr. trgovskega ministerstva s prošnjo, da bi delalo na to, da se postaja Ljubljana sprejme v peažno pogodbo, skleneno za promet c. kr. državnih železnic do Trsta in nazaj z južno železnico za progo Ljubljana-Divača, in v drugi resoluciji se je sklenilo, naj se deželni odbor obrne do južne železnice s prošnjo, naj se pri tarifah sploh in posebno pri osebnih tarifah ozira bolj ko doslej na mesto Ljubljansko, in dalje, naj bi se odpravile nekatere pomanjkljivosti glede obrtnega poslovanja pri južni železnici ter razširil južni kolodvor in zgradilo novo kolodvorsko poslopje, ker sedanje ne zadostuje zahtevam osobnega prometa.

Pregledal sem letos natančno poročilo deželnega odbora o «občilih», ali nikjer nisem našel najmanjšega poročila o tem, kaj je deželni odbor storil s tema dvema resolucijama in ali jih je prijavil na dotična mesta. Zato moram zopet naglašati, kar sem v svoje obžalovanje naglašal že večkrat in kar se je naglašalo tudi od drugih strani, da tako postopanje deželnega odbora, taka počasnost in malomarnost ni dostojna in da je tako ravnanje deželnega odbora nasproti sklepom visokega deželnega zbora skrajno — čudno, da ne rabim hujšega izraza. Jaz bi bil pričakoval, da bodeta tako važna sklepa — to velja zlasti glede prve resolucije, ki se tiče dohodka dolenskih železnic, torej posredno deželnega zaklada, in katere namen je, doseči, da bi se blago z dolenskega kolikor mogoče naravnost instradiralo v Trst — dala deželnemu odboru povod, da se takoj obrne do dotičnih faktorjev in stori kar le mogoče za materijelni interes dežele. Vender pa deželni odbor tega ni storil in zaradi tega se mi zdi po-

trebno, da se letos še enkrat ponovite oni resoluciji in da se deželnemu odboru strogo dá nalog, da jih izvede vsaj do prihodnjega leta.

Veliko upanja sicer nimam, da bi se gledé prve resolucije kaj doseglo, kajti častiti gospod tovariš Luckmann nam je danes o drugi priliki povedal, da se je južna železnica odločno izrekla, da noče ničesar vedeti o peazni pogodbi gledé proge od Ljubljane do Divače. To je žalostno za dolenske železnice in za dohodek teh železnic, žalostno pa tudi za naš deželni zaklad in ta misel nas mora dovesti do nekega drugega silno važnega uprašanja, katero mora tudi v visokem deželnem zkoru priti v razgovor.

Ali more dežela kranjska z lahko vestjo in mirno prenašati in gledati, kako južna železnica postopa ravno nasprotno našim najvitalnejšim interesom, našim prometnim interesom, dohodkom naše dežele in povzdigo naše dežele? Mislim, da tega ne smemo dalje mirno gledati, temveč da se mora visoka zbornica izjaviti na nedvoumen način, kako želi, da se tem nedostatkom pri južni železnici, temu čudnemu ravnanju nasproti glavnemu mestu Ljubljanskemu in nasproti deželi kranjski v okom pride. Pri južni železnici sami ne bodemo veliko dosegli, mogoče pa je doseči na drug način, in sicer gledé na uprašanje, katero pride v kratkem pri trgovinskem ministerstvu in v državnem zboru v razgovor. Pogodba z južno železnico bode kmalu potekla in država se bode morala odločiti, ali naj se pogodba z južno-železniško družbo ponovi, ali pa železnica prevzame v državno upravo.

Uprašanje nastane sedaj, ali se visokemu deželnemu zboru zdi bolje, da se pogodba ponovi, ali pa se mu zdi bolje, da se južna železnica podržavi. Jaz želim, da se odločno izjavimo, da po skušnjah, katere smo doživeli, ni pričakovati, da se bode ta železnica kedaj ozirala na interese kranjske dežele in zaradi tega je v interesu naše dežele in vsega prebivalstva, ki je navezano na južno železnico, da se ta železnica podržavi. Zato se pa mora visoki deželni zbor izjaviti v tem smislu, da želi in da je v interesu kranjske dežele, da se južna železnica podržavi in sicer kolikor mogoče kmalu.

Lani sem naglašal in je bilo tudi izrečeno v resoluciji, naj se deželni odbor obrne do generalnega ravnateljstva c. kr. južno-železniške družbe na Dunaji s prošnjo, da bi se napravil v Ljubljani centralni kolodvor z ozirom na bližajočo se dogradnjo dolenskih železnic. Ne bodem govoril o tem, kako potrebno bi bilo razširjenje sedanjega kolodvora in zgradba novega kolodvorskega poslopja, ker sem že lani o tem govoril in je tudi častiti gospod tovariš Luckmann pritrdil mojemu nazoru. Prepričan sem, da vsakdo, ki je videl, kaki so kolodvori po družih glavnih mestih na južno-železniški progi, mora priznavati, da je naš kolodvor sploh, zlasti pa za osobni promet, popolnoma nedostaten. Ravno danes je naglašal častiti gospod poslanec Kersnik, da bi bilo želeti, da bi tudi kamniška železnica imela zvezo z južnim kolodvorom, in da bi vlaki kamniške železnice dohajali na južni kolodvor in od tod tudi odhajali. Stvar je mogoča, pa pri nakladanji in odkladanji ne bode tiste lahkobe, kakor bi morala biti, dokler se ne bode južni kolodvor uredil boljše.

Gospôda moja! Dovoljeno mi bodi, da navedem še nekoliko detailla gledé južne železnice, ker sem ravno pri njej. Z Notranjskega se čujejo že dolgo pritožbe, da uprava južne železnice noče urediti voznega reda tako, da bi Notranjci imeli primerno zvezo z Ljubljano, ne da bi morali izgubljevati preveč časa; da bi namreč lahko prišli zjutraj v Ljubljano, tu opravili svoj posel in proti večeru se zopet nazaj peljali. Prvi vlak z Notranjske pride zjutraj ob 5. uri v Ljubljano. Če hoče kdo recimo iz St. Petra v Ljubljano, mu je to jako težavno, kajti ustati mora o polnoči in kadar s tistim počasnim vlakom pride v Ljubljano, je šele 5 ura, torej veliko prezgodaj, ker ob tem času vender še ne more po svojem poslu. Drugi vlak z Notranjskega pride v Ljubljano ob $\frac{3}{4}$ na 12, torej prepozno. Občine in posamezniki so se leta in leta pritoževali, pa zastoj; zaradi tega bi bilo dobro, ko bi visoki deželni zbor izrekel željo — ki naj bi se po milosti slavnega našega deželnega odbora prijavila južni železnici — željo namreč, da bi spremenila vozni red tako, da bi potniki z Notranjskega zjutraj o bolj ugodnem času mogli prihajati v Ljubljano, da opravijo tu svoj posel in se morejo vrniti proti večeru.

Toliko sem hotel spregovoriti o detailih; kar se pa tiče narodnih tirjatev gledé železnic, ne bodem se spuščal v razgovor o njih, ker se bojim, da bi s tem častitega gospoda poslanca Luckmanna izpodbudil, da mi o tej pozni uri še odgovarja. Puščam torej to stvar za sedaj in samo prošim, da visoki deželni zbor blagovoli pritrditi sledečim resolucijam:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«1.) Deželni zbor vojvodine Kranjske smatra, da je podržavljenje južne železnice v interesu dežel, skozi katere teče nje proga in zlasti v interesu napredka avstrijskega glavnega trgovskega emporija Trsta ter pričakuje, da se bode država svoje dni poslužila pravic, katere jej pristojé gledé podržavljenja te proge. Deželnemu odboru se naroča, naj naznani to prepričanje deželnega zbora c. kr. deželni vladi.

2.) Deželni zbor vojvodine Kranjske izreka svoje prepričanje, da bi vpeljava transportnega davka imelo jako slab vpliv na razvoj osobnega in tovrnega prometa v tej kronovini, ne da bi po drugej strani donasala kakih koristi državnim financam.

3.) Deželnemu odboru se naroča, naj se obrne do južne železnice s prošnjo, da vozni red tako spremeni, da bode iz Notranjskega prihajal en osobni vlak zjutraj.»

Ob jednom ponavljam poprej omenjeni predlanski dve resoluciji, sprejeti v seji dné 25. novembra l. 1890. ter jih priporočam milosti deželnega odbora, da jih prijavi na dotični mesti in končno stavim prošnjo, da se ti moji nasveti sprejmó.

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki podpirajo resolucije gospoda poslanca Hribarja, naj blagovolé ustati.

(Se podpirajo. — Werden unterstützt.)

Gospod poslanec Luckmann ima besedo.

Abgeordneter Luckmann:

Es freut mich, meine Herren, der seltene Fall, mit dem geehrten Herrn Vorredner in allen Punkten übereinstimmen und mich sämtlichen Resolutionen anschließen zu können. Nachdem wir ein so günstiges Staats-Budget haben, wie vielleicht seit Menschengedenken nicht, hat man, obwohl die ermäßigten Tarife erst seit einem halben Jahre bestehen, nicht die Geduld gehabt, die Wirkungen dieser Tarifiermäßigung abzuwarten, sondern war schon vier Monate nach Einführung dieser Ermäßigung bestrebt, mit der zweiten Hand dasjenige wegzunehmen, was man mit der ersten gegeben hat, und dachte daran, eine allgemeine Transportsteuer einzuführen. Es war natürlich in denjenigen Ländern, die von Privatbahnen durchzogen werden, z. B. in Steiermark und Krain, gleich die Vorstellung da, daß wir mit doppelten Ruthen geschlagen werden, denn wir haben nicht nur die bisherigen hohen Tarife behalten, sondern würden auch noch eine Erhöhung durch die Einführung der Transportsteuer erfahren. Der Widerstand war infolgedessen ein allgemeiner; man hat auch das Beispiel von Italien und Ungarn gesehen, wo man in der größten Noth eine solche Steuer eingeführt hat und ist von der Idee abgegangen.

Der geehrte Herr Vorredner hat auch gesagt, und ich kann die Richtigkeit seiner Behauptung bestätigen, daß die Einnahmen trotz der Tarifiermäßigung gestiegen sind, aber man wendet dagegen ein, daß die Auslagen der Staatsbahnen größer geworden sind, kurz und gut, es gibt eine Partei bei uns, die es nicht sehen kann, daß die Linien der Staatsbahnen so günstige Tarife hätten und die mißgünstig der Regierung und dem Handelsministerium zu redet, die Sache zu ändern. Bei Schließung der Handelsverträge mit dem Deutschen Reiche hat man uns gesagt: Ihr werdet wohl eine Ermäßigung des Eisenzolles erhalten, aber dies werden wir reichlich compensiren durch die Ermäßigung der Tarife, welche bei den Staatsbahnen geschehen ist, und jetzt, nachdem wir die Ermäßigung erst ein paar Monate haben, kommt das Gespenst einer Transportsteuer. Glücklicherweise ist man von der letzteren abgegangen, aber officiell wird im nächsten Eisenbahnrathe eine allgemeine Erhöhung der Tarife vorgeschlagen werden. Ich würde den Herrn Antragsteller bitten, sich zu erklären, ob er nicht eventuell auch die Erhöhung der Tarife mit in die von ihm vorgeschlagene Resolution aufnehmen wollte, denn ich gedenke im Eisenbahnrathe mit aller Entschiedenheit gegen jede Erhöhung derselben aufzutreten und auf die Inconsequenz aufmerksam zu machen, die darin liegt, daß man die Versprechungen, die man uns bezüglich der Handelsverträge gegeben hat, zurückzieht, worunter namentlich die Eisenindustrie zu leiden hätte.

Der geehrte Herr Vorredner hat ferner auch der Südbahn Erwähnung gethan. Was diese anbelangt, so habe ich meinen Standpunkt, insoweit der Peagevertrag in Betracht kommt, schon neulich dargethan; die Südbahn ist eben eine Erwerbsgesellschaft, die sich schon dadurch beschwert erachtet, daß die Strecke Laibach-Divača für den Verkehr der westlichen Staatsbahnen mitbenützt wird und ich glaube, daß jeder von uns, wenn er Director der Südbahngesellschaft wäre, auch nicht anders handeln würde, wie sie. Man darf also der Südbahn ihr Vorgehen nicht übel-

nehmen; allerdings ist aber auch nicht zu verschweigen, daß in Krain schon seit 25 Jahren immerfort Klagen gegen die Südbahn laut werden und daß es insofern meiner Ansicht nach ein Glück wäre, wenn der Staat im Jahre 1895 von seinem Einlösungsrechte Gebrauch machen würde. (Odobravanje — Beifall.) Ich denke auch, daß die Regierung ihr Interesse wahren und die erste Gelegenheit benützen wird, um die Südbahn zu verstaatlichen. Allerdings handelt es sich da um ein bedeutendes Project, dessen Verwirklichung eine Summe von rund 400 Millionen erfordern würde; das Actiencapital ist zwar nicht groß, aber die Schulden der Südbahn sind sehr groß und es handelt sich darum, ob man die Forderungen der Südbahn an Italien übernehmen kann oder nicht. Ich will mich darüber des weiteren nicht auslassen, sondern sage nur zum Schlusse, daß ich in allen Punkten den Resolutionen des Herrn Vorredners zustimme, außerdem aber in dieselben auch den Beisatz wegen Erhöhung der Tarife aufgenommen sehen möchte; daß nämlich im Antrage 2 des Herrn Abgeordneten Hribar zwischen die Worte «davka» und «imelo» eingeschaltet werde: «eventuelno zvišanje tarifov».

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec Hribar se je oglasil k besedi.

Poslanec Hribar:

Izprosil sem si besedo samo, da izrečem, da se z dodatnim predlogom častitega gospoda tovariša Luckmanna, naj se v moji drugi resoluciji med besedi «davka» in «imelo» vrine dostavek «eventuelno zvišanje tarifov» popolnoma strinjam. Tretjo svojo resolucijo pa umaknem, ker bode trgovinska zbornica — kakor čujem — zavzela se za to zadevo.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

K besedi se je oglasil gospod poslanec Grasselli.

Poslanec Grasselli:

Visoka zbornica! Resolucija častitega gospoda poslanca Kersnika mi daje povod, spregovoriti nekoliko besed. Popolnoma se strinjam s stavljeno resolucijo ter jo visoki zbornici najtopleje priporočam. Tudi z ljubljanskega stališča moram naglašati, da je popolnoma utemeljena, in da vse, kar je navé častiti gospod predlagatelj gledé voznega reda, popolnoma ugaja željam ljubljanskega prebivalstva. Samo to je menda gospod predlagatelj prezrl, sprejeti v resolucijo pasus, da naj bi se prometno vodstvo kamniške železnice pri spremembi voznega reda tudi oziralo na želje stanovništva.

Prometno vodstvo se je lani obrnilo do mestne občine ljubljanske, naj pové svoje želje o ureditvi voznega reda, in mestna občina je na to odgovorila ravno v tem zmislu, kakor je govoril gospod poslanec Kersnik, ali uspeh izrečene želje je bil ta, da se je uvel tisti nedeljski vlak, ki pa prepozno pride v Kamnik.

Zato bi bilo umestno in visoki zbornici priporočam, da bi soglasno sprejela resolucijo gospoda poslanca Kersnika, ob enem pa bi nasvetoval sledeči dostavek:

«in da se spremeni vozni red v ti smeri, da bode bolje ustrežal tako kamniškemu kakor ljubljanskemu stanovništvu.»

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki podpirajo dostavek gospoda poslanca Grassellija k resoluciji gospoda poslanca Kersnika, naj izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Želi besede gospod poročevalec?

Poročevalec Šuklje:

Gospôda moja! Jaz sem v prijetnem položaji, da smem vse predložene resolucije priporočati v sprejem.

Kar se tiče druge resolucije častitega gospoda tovariša Hribarja, strinjam se popolnoma z razlogi, s katerimi jo je podprl. Kakor neka pošast plašila je okolu govorica, da se namerava uvesti transportni davek. Le v tem bi si usojal korigovati častitega gospoda poslanca Hribarja, da transportnega davka ne misli vpeljati trgovinski minister, temveč oni, ki ima interes pri tem davku, je finančni minister, in razlogi, kateri ga vodijo, se mi vidijo dokaj jasni. V državnem zboru nas bodo čakali veliki troški gledé uravnave valute, ki bode imela občutne posledice za denarno stanje, ker bode treba obrestovati posojilo, s katerim se ima pridobiti zlato. Druga stvar pa je ta, jaz se bojim, da bode vojna uprava zopet prišla z daleč segajočimi zahtevami in da se jih delegacije ne bodejo mogle ubraniti. Finančni minister si torej skuša pridobiti nov vir dohodkov, in tako se je rodila ta nesrečna misel, da hoče uvesti transportni davek. Jaz sem proti takemu davku iz teoretičnih in iz praktičnih razlogov; iz teoretičnega stališča, ker se mi ne vidi, da kdo s tem, če se pelje ali če pošlje blago po železnici, dokaže posebno davčno silo, da bi mogel postati zaradi tega objekt posebnega davka. Teoretično se mi torej vpeljava transportnega davka vidi popolnoma neopravičena; kar se pa tiče praktičnega stališča, je gotovo, da bode tak davek neugodno vplival na promet, in tu smo prizadeti zlasti mi, ker gradimo dolenjske železnice in je dežela prevzela poroštvo dotičnega prioritetnega dolga. Kar torej zadeva uprašanje transportnega davka, sem popolnoma onega mnenja, katero je izjavil častiti gospod tovariš Hribar.

Tudi kar se tiče tarifov, se mi ne vidi, da bi se morali takoj zvišati. Rók, ki je pretek, odkar so se vpeljale znižane tarife, je po mojem mnenji prekratek, nego da bi se iz denarnih uspehov tako kratke dobe mogla izvajati ona posledica, ki bi primorala državno upravo, misliti na zvišanje tarifov. Z druge strani pride v poštev gospodarska izguba, in ta bi bila velika, zlasti sedaj, ko je za nekatere obrtnije — in tu je častiti go-

spôd tovariš Luckmann z vso pravico omenil zlasti železninsko industrijo — nastopil spremenjen položaj vsled trgovinske pogodbe z Nemčijo.

Kar se tiče resolucije gospoda tovariša Hribarja in dostavka gospoda poslanca Luckmanna, mislim, da bi kazalo sprejeti jih tako, kakor so bile postavljene. Kar se pa tiče resolucije gospoda tovariša Kersnika, priporočam jo z dostavkom gospoda poslanca Grassellija v blagohotni sprejem, sicer pa nasvetujem, da se ob enem sprejme številka, katero predlaga finančni odsek pri IX. poglavji.

Deželni glavar:

Preidemo na glasovanje in prosim najprej tiste gospode, ki pritrdé številki, katero nasvetuje finančni odsek pri IX. naslovu, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prosim gospode, kateri pritrdé resoluciji gospoda poslanca Kersnika z dodatnim predlogom gospoda poslanca Grassellija, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Resolucija z dodatnim predlogom je sprejeta.

Prosim sedaj gospode, ki pritrdé 1. resoluciji gospoda poslanca Hribarja, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prosim gospode, ki pritrdé 2. resoluciji gospoda poslanca Hribarja z dodatnim predlogom gospoda poslanca Luckmanna, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Resoluciji z dodatnim predlogom ste sprejeti.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Šuklje:

(Bere skupno svoto X. naslova potrebsčine, ki obvelja brez debate. — *Dieß die Gesamtsumme des X. des Erfordernisses, welche ohne Debatte angenommen titelt wird.*)

Sedaj bi morale priti po naši shemi pri XI. poglavji »zgradbe«, ki so razvidne v prilogi 33., ker pa se pri tem poglavji letos ničesar ni proračunilo, odpade ta točka.

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil gospod poslanec Kersnik.

Poslanec Kersnik:

Visoka zbornica! V 13. seji letošnjega zasedanja dne 7. aprila sklenil se je po nasvetu finančnega odseka sledeči predlog, kateri se v 1. točki glasi tako-le:

«1. Za napravo doprskih kipov Shakespearja in Jurčiča, potem parketnega odra za spremembo avditorija v pritličji novega gledališča v plesno dvorano, dalje za napravo napisa »Deželno gledališče« na pro-

čelji in ostalih napisov v notranjih delih poslopja in končno za napravo spominske plošče v foyerju dovoljuje se dodatni kredit 2600 gld. iz deželnega zaklada.»

Mene sili danes nek notranji čut, ki je menda lasten Vam vsem, da Vam bodem predlagal spremenitev tega sklepa, kakor si jo bodem usojal tukaj prečitati. V to me sili le tisti respekt pred plemstvom, ki ga ima republika duhov; tisto plemstvo je enakopravno, tu ne gre delati ne dobrih ne slabih dovtipov, zaradi tega pa si usojam predlagati, da se ima glasiti prva točka omenjenega predloga tako-le:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«1. Za napravo dveh doprskih kipov, enega slovenskega pesnika in enega nemškega pesnika, potem parketnega odra za spremembo avditorija v pritličji novega gledališča v plesno dvorano, dalje za napravo deželnega grba na pročelji in napisov v notranjih delih poslopja in končno za napravo spominske plošče v foyerju dovoljuje se dodatni kredit 2600 gld. iz deželnega zaklada.»

Prosim, da visoka zbornica pritrdi tej spremembi.

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki podpirajo predlog gospoda poslanca Kersnika, naj blagovolé ustati.

(Se podpira. — *Wird unterstützt.*)

K besedi se je oglasil gospod poslanec Hribar.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! V dogovoru z gospodom predlagateljem sem dejal, da se bodem umaknil iz dvorane, kadar pride v razgovor ravnokar stavljeni predlog, ker se mi čudno zdi, da se večina visoke zbornice, katera je pred dvema dnevoma sklenila soglasno, da se imata za deželno gledališče napraviti kipa Shakespearja in Jurčiča, danes postavlja na drugo stališče in hoče zopet ovreči svoj prejšnji sklep. Šel sem res iz dvorane, ker se nisem hotel udeležiti tacega glasovanja; slučajno stopil sem pa prezgodaj notri in čul neke besede, katere so me morale zbosti. Mesto da bi bil gospod predlagatelj mirno utemeljeval svoj predlog ali pa stavil ga brez utemeljevanja, utemeljeval ga je tako, da je mene zadel, ker sem zadnjič — odgovarjajoč njega ekscelenciji gospodu poslancu baronu Schwegelnu, ki je dejal, da Jurčiča ne gre primerjati Shakespearju, češ, Shakespear pripada plemstvu duhov, Jurčič pa je pritlikavec proti njemu — izrekel, da potemtakem tudi ne gre, mlajšega plemstva na stran postavljati starim, slavnim in zasluženim plemškim rodovom. Ker je besede gospod predlagatelj proglasil nekako za neopravičene in mi je hotel izreči nekak ukor zaradi njih, moram kar najodločneje protestovati proti takemu postopanju. Če se je kdo čutil zadetega po mojih besedah, naj bi se bil takrat oglasil, ko sem jih spregovoril; da se pa danes, potem ko je večina te zbornice soglasno sprejela predlog, kateri sem storil v imenu finančnega odseka, na tak način desavuje finančni odsek, poročevalec

njegov in večina sama, to se mi ne zdi primerno dostojanstvu visoke zbornice. Tudi ne morem dopustiti, da se vrhu tega še hoče mene postaviti na sramotilni oder, in zato z vso odločnostjo protestujem proti besedam častitega gospoda predlagatelja.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Kersnik se je oglašil k besedi.

Poslanec Kersnik:

Besed gospoda predgovornika ne razumem in mislim, da jih ne razume tudi cela zbornica. Nisem ga hotel žaliti in sploh tudi ne vem, na kateri besedi se spodtika. Rekel sem, da imam respekt pred republiko duševnega plemstva in da so v tej republici duhov vsi enakopravni: Jurčič ravno tako kakor Shakespeare. Tako sem jaz govoril in tako, mislim, so me razumeli tudi vsi gospodje. Žalile pa me niso besede gospoda predgovornika, temveč žalilo me je to, kar se je pisarilo po listih (Poslanec Hribar: — *Abgeordneter Hribar: «Wochenblatt!»*) in žalili so me slabi dovtipi, ki so se delali zvnaj te dvorane. To je tisti nerazum, ki je lasten velikemu delu našega ljudstva, da se vselej, kadar hočemo povzdigniti in slaviti naše može, pridružuje nasprotnikom našim in se norčuje z njimi vred, ne da bi pomislilo, da se smeje samemu sebi. Meni so vsi duševni velikani jednaki, le da so mi naši bolj pri srci. Če pa govorimo o Jurčiču, spominjam se ga z vso ljubeznijo in morda še z večjim spoštovanjem nego gospod predgovornik. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

Jaz torej nisem imel namena, žaliti gospoda predgovornika in nikakor nisem hotel žaliti spomina Jurčičevega, ampak sem le predlagal, naj se postavi v gledališči kipa dveh pesnikov, jednega slovenskega, drugega pa one narodnosti, katera je tudi prispevala k zgradbi deželnega gledališča, namreč nemškega. Tu sta oba enakopravna. To sem hotel samo poudarjati in ničesar drugega.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Gospod poročevalec?

Poročevalec Šuklje:

Ne.

Deželni glavar:

Ako ne, prestopimo na glasovanje in prosim gospode, ki prihrdijo predlogu gospoda poslanca Kersnika, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Šuklje:

Sedaj pride XI. poglavje v prilogi 70. na vrsto.

(Bere skupne številke XI. in XII. poglavja potrebščine, ki obveljajo brez debate. — Liest die Gesamtschummen der Titel XI und XII des Erfordernisses, welche ohne Debatte angenommen werden.)

Vsa redna potrebščina znaša torej 721.171 gld., izredna pa 117.310 gld. ali skupaj 838.481 gld.

Prestopam sedaj k pokritji. Pokritje znaša:

(Bere skupne številke I. in II. naslova pokritja, ki obveljajo brez debate. — Liest die Gesamtschummen der Titel I und II der Bedeckung, welche ohne Debatte angenommen werden.)

Naslov III. odpade. (Bere skupne številke IV. naslova pokritja, ki obveljajo brez debate. — Liest die Gesamtschumme des Titels IV der Bedeckung, welche ohne Debatte angenommen wird.)

Skupna zaklada znaša torej 102.455 gld.

Nasveti finančnega odseka se glasé: (Bere: — Liest:)

«I. Skupna potrebščina deželnega zaklada za leto 1892. v znesku	838.481 gld.
in zaklada v znesku	102.455 »

torej s primanjkljajem . 736.026 gld.

se potrdi.

I. Das Gesamtterfordernis des Landesfondes im Jahre 1892 im Betrage von	838.481 fl.
und der Bedeckung von	102.455 »

sonit mit dem Abgange von . 736.026 fl. wird genehmigt.»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

«II. Za potrebno pokritje primanjkljaja v znesku 736.026 gld. naj se za l. 1892. pobira:

1.) 40% priklada na užitnino od vina, vinskega in sadnega mošta in od mesa v znesku 136.158 gld.

2.) Sledeče naklade:

a) od porabljenih likérjev in vseh poslajenih opojnih tekočin brez razločka na stopinje alkoholovine od hektolitra po 6 gld.;

b) od vseh porabljenih žganih opojnih tekočin po stopinjah 100 delnega alkoholometra za vsako hektolitersko stopinjo 18 kr., v skupnem znesku 175.000 gld.

3.) 28% priklada na vso predpisano svoto vseh neposrednih davkov z vsemi državnimi prikladami vred v znesku 430.627 gld.

II. Zur erforderlichen Bedeckung des Abganges von 736.026 fl. sind einzuhoben:

1.) Ein 40 % Zuschlag zur Verzehrungssteuer von Wein, Wein- und Obstmost und Fleisch im Betrage von 136.158 fl.

2.) Folgende Auflagen:

a) von dem Verbrache von Liqueuren und allen verfüßten geistigen Flüssigkeiten ohne Unterschied der Grad-
hältigkeit per Hektoliter 6 fl.;

b) von dem Verbräuche aller übrigen gebrannten geistigen Flüssigkeiten nach Gradus des 100theiligen Alkohometers vom Hektolitergrad 18 fr. im Gesamtbetrage von 175.000 fl.

3.) Ein 28 % Zuschlag auf die volle Beschreibung aller directen Steuern sammt Staatszuschlägen im Betrage von 430.627 fl.»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

«III. Deželnemu odboru se naroča, pridobiti sklepom pod II. 1.) in 3.) najvišje potrjenje.

III. Der Landesauschuss wird beauftragt, den Beschlüssen sub II. 1.) und 3.) die Allerhöchste Genehmigung zu erwirken.»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Dalje nasvetuje finančni odsek sledeče resolucije:

«1.) Deželnemu odboru se naroča, pretresati upravljanje z ozirom na deželno upravo, ne bi li kazalo pomnožiti deželno konceptno osobje za četrto moč, morda z uradnikom v plačilni vrsti deželnega tajnika, ter o tem poročati, oziroma nasvet staviti v prihodnjem zasedanju.»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

«2.) Deželnemu odboru se opetovano naroča, da v zmislu vže večkrat sklenenih deželnozborskih resolucijskih ukrepov izdela ter v prihodnjem zasedanju predloži načrt penzijskega statuta za deželne uradnike in služabnike.»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

«3.) Z ozirom na denarni uspeh deželne naklade na žganje odmeri se za letos poslujočemu osobju posebna nagrada v znesku 5 % od vsega čistega dohodka, kateri po odbitih prvotnih remanencah presega 100.000 gld. Deželni odbor se pooblašča, da po svoji previdnosti razdeli to svoto med one pri pobiranju deželne naklade službujoče osebe, katere so se letos odlikovale po posebni spretnosti in točnosti. Iz istega zneska naj se tudi primerno nagradi akcesist Zvonimir Zor.»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

«4.) Deželnemu odboru se naroča, nadaljevati pogajanja z visokim finančnim ministerstvom v to svrhu, da se deželi izroči pobiranje državne užitnine o vinu, vinskem in sadnem moštu in mesu po vsem Kranjskem, izvzemši glavno mesto Ljubljano. Zlasti naj stori potrebne korake, da se eventualno ustavnim potom odstranijo zapreke, katere utegnejo proti takemu dogovoru izvirati iz sedanjih postavnih predpisov.»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

«5.) Ob jednom se naroča deželnemu odboru, da za slučaj, če bi se zakupna dražba za pobiranje državne užitnine vršila pred prihodnjem zasedanjem deželnega

zboru, se udeleži zakupne dražbe kot ponudnik imenom dežele.»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

«Končno finančni odsek nasvetuje, da so z posameznimi točkami proračuna vred rešene dotične finančnemu odseku izročene prošnje.»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Nasvetujem, da visoka zbornica sprejme proračun deželnega zaklada za leto 1892. in predloge v tretjem branji.

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri pritrdé proračunu deželnega zaklada za leto 1892. in predlogom finančnega odseka, kateri so bili ravnokar v drugem branji sprejeti, tudi v tretjem branji, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prestopimo k 6. točki dnevnega reda, to je:

6. Ustno poročilo finančnega odseka glede dovolitve najetja posojila za deželno stolno mesto Ljubljana (k prilogi 71.).

6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Bewilligung zur Aufnahme eines Anlehens für die Landeshauptstadt Laibach (zur Beilage 71).

Poročevalec Hribar:

Visoki deželni zbor! V svoji seji dne 22. oktobra l. 1888. je dovolil visoki deželni zbor mestni občini Ljubljanski, da sme najeti novo posojilo v znesku 500.000 gld., in sicer na podlagi utemeljevanja, katero mu je predložil mestni zbor in v katerem se je podarjalo, da potrebuje mestna občina novo posojilo v pokritje raznih troškov, pred vsem v pokritje troškov za vodovod. Med tem časom se je dovršil vodovod iz mestnega loterijskega posojila in potemtakem je odpadla potreba novega posojila v pokritje vodovodnih troškov.

Mesto Ljubljansko pa je imelo še svoje posebne potrebe, katere je naznanilo c. kr. vladi, proseč jo, naj pri ministerstvu izposluje, da dobi dotični sklep visokega deželnega zbora z dne 22. oktobra l. 1888. Najvišje potrjenje.

Z dopisom dné 5. marca l. 1892. pa je c. kr. deželno predsedstvo naznanilo deželnemu odboru, da sklep visokega deželnega zbora z dné 22. oktobra l. 1888. ni dobil Najvišjega potrjenja in navaja v razlogih, da je vodovod gotov in mestna občina Ljubljanska ne potrebuje novega posojila; dalje, da se ni predložil izkaz, za kaj se je denar mestnega loterijskega posojila porabil. Končno ministerstvo zahteva, da naj se izkaže tisto premoženje, katero bi hotelo mesto Ljubljansko zastaviti za novo posojilo in da naj se dokaže, za kaj bi bilo treba tega posojila.

Zastop mestne občine Ljubljanske se je posvetoval dné 15. merca l. 1892. o tem dopisu c. kr. deželnega predsedstva in je sklenil, da se ima ponoviti prošnja za posojilo 500.000 gld. in naznaniti visoki vladi, da bode mestni občini Ljubljanski poleg drugih stroškov treba pokriti še mestne občine prispevek za dolenski železnici v znesku 55.000 gld., potem mestne občine prispevek za zgradbo nove deželne bolnice v znesku 36.000 gld. in prispevek mestne občine za osuševanje barja v znesku 140.000 gld. Dalje se je sklenilo svoje dni, da se ima v spomin 40letnega vladanja presvitlega cesarja graditi nov železni ali kameniti most čez Ljubljano na mestu sedanjega mesarskega mostu in ker se končno vrše pogajanja za odkup vojaškega preskrbovališča in vojaške bolnice, za kar bodo troški znašali najmanj 180.000 gld., kaže se, da bode mestna občina Ljubljanska v kratkem potrebovala najmanj 511.000 gld., katere potrebščine, kakor umevno, s tekočimi dohodki ne bode mogla pokriti. Mestni zbor tudi izreka, da mestna občina, če se jej bode dovolilo to novo posojilo, ne bode najela najedenkrat posojilo v znesku 500.000 gld., temveč le toliko, kolikor ga bode ravno potrebovala. Važno pa je za mestno občino le to, da dobi že sedaj dovoljenje, najeti si dotično posojilo.

Drugi želji c. kr. deželnega predsedstva, da bi se izkazalo, v čem je investovan dosednji kapital loterijskega zaklada, ustregel je mestni zbor s tem, da je navedel sledeče plodonsne investicije, in sicer se je izdalo: za klavnico 182.143 gld. 32½ kr., za vojašnico 472.157 gld. 31 kr. in za vodovod 548.977 gld. 66 kr., vsega skupaj torej 1.203.278 gld. 29½ kr. Tej svoti je pristeti oni znesek, ki je izkazan na strani 4. priloge 71. za nakup zemljišč, katera so lastnina mestne občine Ljubljanske ter donašajo obresti in za katera je mestna občina izdala loterijskega posojila 144.600 gld., tako da vse investicije znašajo 1.347.878 gld. 29½ kr. proti 1.471.875 gld., katerih je mestna občina Ljubljanska dobila od loterijskega posojila. Od ostalega zneska je zastavljenih 50.000 gld. kot kavejca za užitinski zakup, ki so torej, ker se užitinski zakup dobro rentuje, tudi plodonosno naloženi, in če še pristevamo 20.000 gld., ki so zastavljeni za mestno hranilnico, in od katerih se sme pričakovati, kakor je soditi po uspehih mestne hranilnice, lepega dohodka, vidno je, da je skorej ves kapital od onega loterijskega posojila popolnoma porabljen. Za ta kapital mesto Ljubljansko nima nobene odgovornosti več, ker poleg tega, kar se plača za obresti in amortizacijo, še nekaj ostaje.

Kar se tiče tretjega uprašanja c. kr. deželnega predsedstva, kaka so poročstva in kaj bi mogla zastaviti mestna občina Ljubljanska za novo posojilo, naglašava mestni zastop, da je občinsko gospodarstvo tako, da se je pri rednih prebitkih tekom treh let, namreč l. 1889., 1890. in 1891. prihranilo 168.922 gld. 47 kr., kar znaša na leto povprek 56.307 gld. 49 kr. Mestni zastop torej misli, da ti redni prebitki popolnoma zadostujejo kot poročstvo za novo posojilo, kajti ako se računi 5 % za obresti in za amortizovanje, ne bode posojilo veljalo več nego 27.311 gld. Ni dvoma, da davkoplačevalci

vsled tega posojila nikdar ne bodo prišli do tega, da bi se jim naložila nova doklada, in zaradi tega misli mestni zastop in tudi finančni odsek je o tem prepričan, da ti prihranki pri ordinariji popolnoma zadostujejo in da nikakor ni potrebno dati še kako posebno poročstvo za novo posojilo. Sicer je pa mestni zastop izrekel, da je pripravljen, ako bi vlada zahtevala še posebno poročstvo, česar pa po mnenji finančnega odseka ne bode storila, zastaviti tudi še novo šolsko poslopje v poljskih ulicah, ki je vredno 75.000 gld., kateri so se pokrili brez obremenjenja davkoplačevalcev iz tekočih dohodkov mestne občine Ljubljanske.

Ker je torej prošnja mestne občine Ljubljanske, kakor je razvidno iz priloge 71., opravičena, ker je dokazano, na kak način se je porabil kapital posojilnega zaklada in ker je končno dokazano, da ima mestna občina toliko rednih prebitkov, da ne bodo davkoplačevalci nikdar prišli do prilike, da bi vsled tega posojila morali prevzeti nova bremena, zaradi tega predlaga finančni odsek:

Visoki deželni zbor naj v zmislu svojega sklepa z dne 22. oktobra l. 1888. sklene:

«1.) Deželnemu stolnemu mestu Ljubljana se dovoli za nakup glavinskih delnic dolenskih železnic, za pokritje prispevka za zgradbo nove deželne bolnice in onega za osuševanje barja, za pokritje stroškov zgradbe novega mostu čez Ljubljano in za nakup vojaškega preskrbovališča in vojaške bolnice najetje posojila v znesku 500.000 gld. To posojilo je amortizovati v 50 letih. Anuiteta za obrestovanje in amortizovanje ne sme več znašati kot 5 % na leto. V zagotovilo posojila sme mestna občina Ljubljana zastaviti primeren del svojih davščin in drugih rednih dohodkov.

2.) Deželnemu odboru se naroča, da zadobi Najvišje potrjenje tega sklepa.

1.) Der Landeshauptstadt Laibach wird zum Ankaufe von Stammactien der Unterfrainer Eisenbahnen, zur Deckung des Beitrages zum Baue des neuen landchaftlichen Krankenhauses, dann des Beitrages für die Morastentumpfung, zur Deckung der Kosten der Herstellung einer neuen Brücke über die Laibach und zum Ankaufe des Militär-Verpflegungsmagazines und des Militärspitales die Aufnahme eines Anlehens von 500.000 fl. bewilligt. Dieses Anlehen ist in 50 Jahren zu amortisiren. Die Annuität für Verzinsung und Amortisirung darf nicht mehr als 50 % jährlich betragen. Zur Sicherstellung des Anlehens darf die Stadtgemeinde Laibach einen entsprechenden Theil ihrer Gefälle und sonstigen regelmäßigen Einkünfte verpfänden.

2.) Der Landesauschuß wird beauftragt, die Allerhöchste Sanction obigem Beschlusse zu erwirken.»

Prosim, da visoka zbornica prestopi v nadrobno razpravo.

Deželni glavar:

Otvarjam splošno debato.

K besedi se je oglasil gospod poslanec Luckmann.

Minoritätsberichterstatter Lückmann:

Meine geehrten Herren! Ich bin so frei, im Namen der Minorität des Finanzausschusses das Wort zu ergreifen und das Votum derselben zu begründen. Wir haben schon in der Sitzung vom 22. October 1888 hervorgehoben, daß es ein eigenthümlicher Zufall ist, daß die Wünsche der Stadt Laibach erst im letzten Augenblicke vor das hohe Haus kommen; auch damals waltete der gleiche Zufall ob wie heute, daß wir die Vorlage und das Gesuch der Stadt erst an dem Tage bekommen haben, an welchem der hohe Landtag geschlossen wurde. Wir hatten kaum Zeit, die Vorlagen zu lesen, geschweige denn uns darüber zu berathen, als es sich um die Wasserumlage und Erhöhung des Zinskreuzers handelte, da wir alle diese Vorlagen erst am letzten Tage in die Hände bekamen; überdies ist constatirt worden, daß die Vorlagen theilweise auf unrichtigen Daten beruhten und deshalb zurückgezogen werden mußten. Auch diesmal hat sich die Vertretung der Stadt Laibach keine besondere Mühe genommen, dem hohen Landtage die Sachlage aufzuklären, auch diesmal ist in der Vorlage mehreres enthalten, was man nicht in Uebereinstimmung bringen kann mit dem Rechenschaftsberichte und dem Bilde, welches uns das Präliminare gibt. Wahrscheinlich denkt sich die Stadtgemeinde Laibach, das sei nicht nöthig, die Sache noch besonders aufzuklären, weil sie hier in so ausgezeichnete Weise vertreten, und der Herr Berichterstatter, der über alles so genau, wie vielleicht niemand von uns, informiert ist, uns in jeder Hinsicht mündlich die nöthige Aufklärung geben kann. Es ist ganz richtig, daß der Herr Berichterstatter genau informiert ist, aber das ist noch nicht genug, wir wollen auch informiert sein und uns im Club berathen. Nun frage ich, meine Herren, ist denn die Sache wirklich so eilig, daß wir schon heute darüber beschließen müssen, und so wichtig, daß sie nicht auf die nächste Session verschoben werden könnte, nachdem wir die Vorlage erst gestern in die Hände bekommen haben? Heute hatten wir im Finanzausschusse kaum fünf Minuten Zeit, um uns über die Frage zu berathen, wir finden aber nicht, daß die Sache gar so eilig wäre, denn unter allen Auslagen, die die Stadtgemeinde Laibach anführt, ist vielleicht nur der Beitrag für die Unterfrainer Bahn pr. 55.000 fl., aber auch dieser nicht ganz, sondern nur 20% davon, also im Betrage von 11.000 fl. heuer auszusahlen, alle anderen Summen aber wird man keinesfalls heuer, sondern erst später brauchen; aus diesem Grunde haben wir gedacht, es wäre das beste, eine solche Vorlage auf die nächste Session zu verweisen.

Ich will der Stadtgemeinde Laibach keinen Vorwurf machen, zumal sie erst am 6. März l. J. die Verständigung erhalten hat, daß ihrem Gesuche nicht stattgegeben wurde, und immerhin Zeit nöthig war, bis der Finanzausschuß die Angelegenheit in die Hand bekam. In erster Linie würde ich demnach beantragen, die Berathung über das Ansuchen der Landeshauptstadt Laibach bis zur nächsten Session zu vertagen; sollte aber dieser Antrag nicht angenommen werden, dann würde ich in zweiter Linie vorschlagen, daß die Aufnahme eines Darlehens nur in jener Höhe bewilligt werden möge, als dies für die nächste Zeit als nothwendig anerkannt werden sollte, keinesfalls aber mehr.

Meine Herren! Ich habe schon oft bei den Beratungen dieses hohen Hauses ausgesprochen, daß überflüssiges Geld eine bedeutende Gefahr in sich enthält, denn sobald man nicht weiß, wie man das Geld verwerten soll, ist auch die Gefahr vorhanden, es zu verlieren. Der hohe Landtag hat das Recht, wenn es sich darum handelt, der Aufnahme eines Darlehens seine Genehmigung zu ertheilen, nur jene Summe zu bewilligen, die vorläufig nothwendig ist, das Mehr aber der nächsten Session vorzubehalten. Ich bin nun genöthigt, meine Bemerkung, daß die Vorlage nicht ganz klar ist, den geehrten Herren etwas näher zu beleuchten. Wir finden nämlich, daß die Summen, welche die Stadtgemeinde Laibach bezüglich der Verwendung des Lotterie-Anlehens anführt, in keiner Weise mit dem Voranschlage dieses Anlehens für das Jahr 1892 in Uebereinstimmung zu bringen sind. Die Gemeinde weist aus, wie sie das Lotterie-Anlehen verwendet hat, und da finden wir: für die Schlachthalle 182.143 fl. 32½ fr., während in der Bilanz pro 1890 diese Post mit 173.513 fl. 32½ fr. angeführt erscheint; für die Infanteriekaserne werden im Voranschlage pro 1892 die Zinsen vom Capitale pr. 468.834 fl. 35 fr. präliminirt, während hier in der Vorlage diese Summe mit 472.157 fl. 31 fr. angegeben ist; für das Wasserwerk sind im Voranschlage pro 1892 die Zinsen vom Capitale pr. 525.689 fl. 47 fr. berechnet, während hier in der Vorlage diese Summe 548.977 fl. 66 fr. ausmacht, also führt die Vorlage bei diesen drei Posten überall höhere Beträge an.

Die Effecten, 4% österreichische Goldrente, macht 160.000 fl. Nominale aus, und die unverzinslichen Vorschüsse an die Stadtgemeinde betragen 144.600 fl. Von diesen Vorschüssen heißt es hier, daß sie dazu verwendet worden sind, um die krainische Sparcasse für das Schloß Unterthurn abzusahlen, die Jalen'schen Häuser zu erwerben, für Rechnung des Galle'schen Hauses einen Theilbetrag des Kaufpreises zu erlegen, die Baukosten für die Schule in der Feldgasse abzutragen und dem Realisulffonde eine Schuld zurückzuerlegen, was alles die Summe von 144.600 fl. ausmacht, die wohl angelegt ist. Dagegen finden wir hier, daß von obiger Goldrente pr. 160.000 fl. Nominale 50.000 fl. als Caution für die Verzehrungssteuer-Pachtung und 20.000 fl. als besondere Caution für die städtische Sparcasse erliegen, auf die restlichen 90.000 fl. aber der Lotterie-Anlehensfond Vorschüsse im Belaufe von 84.235 fl. 60 fr. entnommen hat.

Nun, meine Herren, wie diese 84.235 fl. 60 fr. verwendet worden sind, dafür fehlt auch der Nachweis in der Vorlage. Ein Wohlinformirter kann sich das denken, aber die geehrten Herren wollen es ja auch wissen, ohne daß Sie alle den Rechnungsabchluß so genau studirt haben. Statt den Betrag pr. 84.235 fl. 60 fr. im Voranschlage des Lotterie-Anlehens pro 1892 zu finden, finden wir, daß bei der Niederösterreichischen Escompte-Gesellschaft in Wien auf diese Notenrente nur ein Darlehen von 40.741 fl. 60 fr. aufgenommen worden ist, also stimmt dieser Betrag nicht. Was den Nachweis, welchen die Regierung bezüglich des Stammvermögens verlangt, welches zur Sicherstellung des aufzunehmenden Darlehens dienen soll, so ist darunter nur das Schulgebäude in der Feldgasse angeführt. Ich weiß nicht, ob die angebotene Sicherstellung die Regierung befriedigt, möchte aber bezweifeln, daß das Schulgebäude

in der Feldgasse das einzige Object ist, welches als Sicherstellung bestellt werden könnte. Ich erlaube mir ferner darauf hinzuweisen, daß von den außerordentlichen Auslagen, für deren Bedeckung das Anlehen dienen soll, außer dem Beitrage für die Unterkrainer Bahnen pr. 55.000 fl. auch der Beitrag der Stadtgemeinde zum Baue des neuen landschaftlichen Krankenhauses pr. 36.000 fl. heuer nicht zu zahlen sein wird, eventuell auch der für die Herstellung einer neuen Brücke über die Laibach präliminirte Betrag pr. 100.000 fl. nicht; was aber den Beitrag für die Morastentjumpfung pr. 140.000 fl. und den für den Ankauf des Militär-Verpflegs-Magazins und des Militär-Spitals ein- gestellten Betrag pr. 180.000 fl. betrifft, so werden diese beiden letzteren Summen sicherlich noch sehr lange nicht benöthiget werden. Was speciell die Morastentjumpfung anbelangt, so werden die geehrten Herren vielleicht gelesen haben, daß vorerst noch einige ins Wasserrecht einschlagende Fragen gelöst werden müssen. Nun, meine Herren, wer mit Wasserrechtsfragen schon zu thun gehabt hat, der wird wissen, wie viel Zeit gewöhnlich nöthig ist, bis solche Fragen in letzter Instanz entschieden sind und wird sich darnach auch ausrechnen können, wie viel Zeit beiläufig nöthig sein wird, bis wir bezüglich der Morastentjumpfung sämtliche Wasserrechtsfragen geordnet haben werden; wenn es gut geht, werden wir dazu 4 bis 5 Jahre brauchen, und dann erst, wenn alle diese Fragen geordnet sind, wird man vielleicht an die Durchführung des Gesetzes gehen können. Daraus ergibt sich, daß es verfrüht wäre, heute schon das für diesen Zweck erforderliche Geld aufzunehmen. Was das Militär-Verpflegs-Magazin und das Militär-Spital anbelangt, so sind die geehrten Herren sicherlich davon überzeugt, daß das Militär-Aerar diese beiden Objecte nicht verkaufen wird, bevor es andere passende Localitäten gefunden hat, bis dahin wird aber jedenfalls noch eine geraume Zeit verstreichen, wenn die Erwerbung der erwähnten Gebäude für die Stadtgemeinde überhaupt möglich sein wird. Ich glaube also, daß der Betrag von 250.000 fl. vollkommen genügen dürfte, um die nächsten Auslagen der Stadtgemeinde zu bedecken und würde demgemäß dem hohen Hause in erster Reihe empfehlen, den Antrag der Minorität des Finanzausschusses anzunehmen, welcher dahin geht, die Beschlussfassung über das vorliegende Ansuchen der Landeshauptstadt Laibach bis zur nächsten Session zu vertagen, nachdem die Vorlage noch einiger Aufklärungen bedarf und die von dem Herrn Referenten gegebenen doch nicht genügen dürften. Sollte aber das hohe Haus finden, daß heute schon zur Aufnahme eines Darlehens die Bewilligung erteilt werde, um die Gemeinderverwaltung nicht in eine etwaige Verlegenheit zu bringen, dann würde ich den Eventualantrag II zur Annahme empfehlen, keinesfalls aber die Bewilligung zur Aufnahme eines Darlehens in der vollen Summe von 500.000 fl. anrathen, welche in dem Ansuchen in Aussicht genommen ist, welcher Betrag aber wenigstens für eine Reihe von Jahren zu den angegebenen Zwecken nicht zur Verwendung gelangen kann.

Was der Herr Redner sonst über den Ueberschuß im städtischen Budget gesprochen hat, begrüße ich mit Freude, möchte mir aber darauf hinzuweisen erlauben, daß ein großer Theil dieses günstigen Resultates aus dem Lotterie-Anlehensfonde herrührt, indem hier die Buchung in der

Weise stattfindet, daß beispielsweise die $4\frac{3}{4}\%$ Zinsen des Wasserleitungs- und Kasernen-Capitales beim Lotterie-Anlehen verrechnet, die Ueberschüsse der Erträgnisse der investirten Capitalien aber ins Gemeindebudget eingestellt und dann zu weiteren Meliorationen verwendet werden; würde man aber bei dem Lotterie-Anlehensfonde die gesamten Auslagen, andererseits aber auch die gesamten Einnahmen einstellen, dann hätte dieser Fond keinen Ueberschuß. Diese Form der Buchung hat es also dahin gebracht, daß das Gemeindebudget einen Ueberschuß ausweist, indem die Gelder dem Lotterie-Anlehen entnommen, Meliorationen aber, die etwas tragen, wie die Wasserleitung und die Kaserne, ins regelmäßige Budget eingestellt werden, freilich ist das, wie man sagt, «gehupft wie gesprungen», zeigt jedoch, daß der Lotterie-Anlehensfond nicht in der Buchung begünstigt wird.

Ich würde nach diesen Bemerkungen beantragen:

Das hohe Haus wolle beschließen:

«I. Die Beschlussfassung über das Ansuchen der Landeshauptstadt Laibach wird bis zur nächsten Session vertagt.

Eventuell-Antrag.

II. Der Landeshauptstadt Laibach wird zum Ankaufe von Stammactien der Unterkrainer Eisenbahnen, zur Deckung des Beitrages zum Baue des neuen landschaftlichen Krankenhauses, dann zur Deckung der Kosten der Herstellung einer Brücke über die Laibach die Aufnahme eines Anlehens von 250.000 fl. bewilligt; dieses Anlehen ist in 50 Jahren zu amortisiren. Die Annuität für Verzinsung und Amortisirung darf nicht mehr als 5% jährlich betragen. Zur Sicherstellung des Anlehens darf die Stadtgemeinde Laibach einen entsprechenden Theil ihrer Gefälle und sonstigen regelmäßigen Einkünfte verpfänden.»

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki podpirajo predlog gospoda poslanca Luckmanna, naj blagovolé ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Gospod poslanec Grasselli oglasil se je k besedi.

Poslanec Grasselli:

Visoka zbornica! Malokedaj poprimem besedo in grešim na potrpežljivost visoke zbornice, samo po sebi pa se umeje, da je predlog, ki se danes obravnava, tak, da me sili spregovoriti o njem.

Častiti gospod predgovornik in poročevalec manjšine finančnega odseka je govoril o naključji in na svoje obžalovanje moram tudi jaz najprej konstatirati neprijetno naključje, da skorej vselej, kadar je meni spregovoriti, moram odgovarjati ravno častitemu gospodu predgovorniku. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Sta si kaj v zlahti?»)

Da preidem k stvari, naj povem, da se strinjam z nekaterimi razlogi, ki jih je navajal častiti gospod predgovornik, nekaterim pa ne morem pritrditi in s poslednjimi se mi je pečati v prvi vrsti.

Gospod predgovornik je trdil, da prošnja mestne občine Ljubljanske ni dovolj pojasnjena. Mogoče — vendar pa mi naj ne zameri gospod predgovornik — mogoče, da mu ni vse jasno, ali odkritosrčno rečem, da v tem slučaju dvomim na tem. Tak izvrsten računar, kakor gospod predgovornik, si gotovo sam lahko pojasni iz teh podatkov, kakor jih navaja poročilo deželnega odbora, vsako stvar, in zato mi nehoté prihaja na misel, da najnatančnejše poročilo njemu in somišlenikom njegovim ne bi zadostovalo, če prosi občina Ljubljanska za kako stvar, kakor je to posojilo. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Eš išt jchon jo!»)

Gospod predgovornik je potem navajal tiste stvari, na katerih se spotika in je zlasti opozoril na razliko med preliminarom posojilnega zaklada mesta Ljubljanskega in med številkami, katere se nahajajo v tem poročilu.

Te razlike so resnične, pa mislim, da mu bode zadoščalo, če omenjam, da so v tem poročilu navedene tiste številke, katere so bile koncem marca dejanski vknjižene, dočim se je proračun opiral na številke koncem prošlega računskega leta. Za klavnico, za vojašnico in za mestni vodovod se je izplačalo ravno že tekom letošnjega leta nekaj, kar se je lansko leto šele naredilo in s tem niti troški za klavnico, niti oni za vodovod niso popolnoma plačani, ker še vedno treba kaj prizidavati in popravljati in to so taka popravila, katera pridejo na konto dotičnega kapitala.

Gospod poročevalec manjšine finančnega odseka je potem tudi grajal, da ni povedano, kako je porabljen predujem 84.235 gld., za katerega je zastavljena primerna svota efektov. Gospoda moja, to pojasnilo je pač težavno na drobno dati, ker ta denar se nahaja v številkah, ki so tukaj navedene pod črkami *a*, *b* in *c*, oziroma pod črko *e*. Denar se je vzel začasno na posodo, da so se poplačali računi za jedno ali drugo napravo, v kateri je investiran kapital posojilnega zaklada.

Dalje in naposled je gospod predgovornik pogrešal tudi izkaz »über das Stammvermögen der Gemeinde« in je izrekel dvom, da bi bila hiša, oziroma šolsko poslopje v poljskih ulicah jedino, kar ima mestna občina še neobremenjenega. To je resnično, da to ni jedino. Ko se je najelo loterijsko posojilo, je morala mestna občina zastaviti vse nepremično premoženje in razun tega 107.230 gld. svojih davščin in drugih dohodkov kot posebno varstvo za loterijsko posojilo. Ker se je gospod predgovornik interesiral za to, ali ima mestna občina še kaj drugega premoženja neobremenjenega, mu lahko ustrezem s tem, da mu povem, da je pozneje pridobila si še razna druga poslopja in lastnine, katere pripadajo glavninskemu imetju mestne občine Ljubljanske. Navajam tukaj bolnico za silo, katera je stala mestno občino okroglih 33.000 gld.; dalje je kupila Jalenovo hišo za 24.000 gld., Galletovo hišo na glavnem trgu za 48.000 gld.; dalje hiši v Kravji dolini za 10.000 gld., potem štiri njive za 6616 gld. Vse to premoženje mestne občine je neobremenjeno in prosto. V jedni stvari se pa gospod predgovornik pač jako moti, trdeč, da je

proračun mestne občine Ljubljanske zaradi tega tako neugoden, ker se stekajo vanj prebitki mestnega posojilnega zaklada. Najbrže gospod predgovornik še nikdar ni pogledal proračuna mestne občine Ljubljanske, kajti težko bi mu bilo najti v njem prebitke mestnega posojilnega zaklada. Kar je prebitka, to je, dobička pri investicijah loterijskega posojila bilo, to vse je ostalo pri loterijskem posojilu, samo gledé morebitnih prebitkov vodovoda je bilo rečeno, da naj se stekajo v mestno blagajnico; dosedaj pa taci prebitkov še ni bilo.

Dvema trditvama gospoda predgovornika pa pritrdim prav rad in zlasti jedni trditvi, namreč tisti, da je suvišni denar jako nevaren. Temu pritrdim in ne dvomim, da temu pritrdi tudi ves zastop deželnega stolnega mesta. Žalibog vemo od loterijskega posojila, koliko skrbi in težav je z denarjem, dokler ni investiran. Če bi mestna občina ne bila mislila, da bode potrebovala vsaj 500.000 gld., gotovo bi ne bila prosila za ta znesek. Res je, da se danes ne more še trditi gledé vseh stroškov, ki so tukaj navedeni, da jih bode pokriti iz bodočega posojila, ker se še ne vé, ali jih bode občina sploh kaj imela ali ne, ali gledé nekaterih je pa to vendar popolnoma gotovo. Med te gotove troške spada donesek mestne občine za dolenske železnice, za zgradbo deželne bolnice in za zgradbo mostu čez Ljubljanico, torej vsega skupaj blizu 200.000 goldinarjev. To je gotovo, tem troškom se občina nikakor ne bode mogla izogniti. Mogoče, da se ne posreči nakup vojaškega preskrbovališča in vojaške bolnice, kajti ta projekt se je že večkrat žalibog ponesrečil in stvar se vleče že 20 let, ne da bi bila občina dosegla količkaj uspeha. Morebiti bomo pa vendar ta pot srečnejši, in mestna občina je postavila gotovo jako ugodno številko v proračun, če navaja tukaj, da bode potrebovala za to stvar le 180.000 gld. Preostaje torej samo še trošek za osuševanje barja. Res je mogoče, da nikdar ne bode treba plačati dotičnega prispevka, ker je dvomno, ali bode sploh prišlo do osuševanja barja, zlasti ali pride letos od tega. To je res. Ne spadam med tiste — odkrito rečem — ki bi se posebno navduševali za projekt osuševanja barja, ker nisem dosti prepričan o zaželenem efektu, ki ga hoče doseči projekt za osuševanje barja, ali drugi so preverjeni o ugodnem efektu in se zanimajo za ta projekt in zato je vsaj verjetno, da bode morala občina vendar plačati ta znesek.

Dovoljujem si še kratko opazko gledé številke, o katerih sem govoril. Ves znesek, za katerega prosi mestna občina, je 500.000 gld. in od tega zneska spada 231.000 gld. na take investicije, ki so namenjene ali zgolj ali vsaj po večini deželi Kranjski. Zase mesto potrebuje le drugo polovico in baš to drugo polovico mu hoče odkrhniti častiti gospod predgovornik, predlagajoč, da, če se že sploh hoče nekoliko ustreči prošnji mestne občine Ljubljanske, naj se ji dovoli le posojilo 250.000 gld.

Gospod predgovornik namreč je dejal, da stvar ni nujna. Nekoliko mu v tej smeri tudi pritrdim, ker namreč ne vemo, koliko časa bodo trajala obravnavanja z vojaškim erarjem in drugimi oblastvi, katerim gre

beseda pri prodaji vojaškega preskrbovališča in vojaške bolnice. Mogoče pa je, da pride občina že letos do tega in da bode potrebovala ta denar, ali vsaj nekaj že letos. Če se zvrši namera občine mestne, potem bode le-ta denar precej potrebovala in ne šele pozneje kedaj. Zakaj pa je mestna občina prosila za dovoljenje, da sme najeti posojilo v znesku 500.000 gld., ne pa manjšega, temu je bil razlog med drugimi tudi ta, da se more posojilo 500.000 gld. najeti pod ugodnejšimi pogoji, kakor pa manjše posojilo. Zavarovati se moram v imenu mestnega zastopa Ljubljanskega proti temu, da bi bil mestni zastop posebnost zavzet za to, da dela dolgove. Ako bi mestna občina ne mislila, da denar res potrebuje, bi bila gotovo vesela, da more shajati brez posojila. Nekaterim teh stroškov se mestna občina ne bode mogla izogniti, gledé drugih pa je želeti, da pride kmalu v položaj jih imeti, to je posebno za projekt, za katerega se interesira vsak Ljubljančan, bodisi narodnega misljevanja ali katerega koli, namreč za nakup vojaškega preskrbovališča in vojaške bolnice. Če bi visoka zbornica danes odbila prošnjo občine Ljubljanske, bi v istini spravila mestno občino v zadrego in zlasti onemogočila izvršitev projekta, ki je za razvoj Ljubljanskega mesta toliko važen.

Zaradi tega moram v imenu občinskega sveta in mestne občine Ljubljanske, katero imam čast tukaj zastopati, prositi visoko zbornico, da bi odklonila prvi kakor tudi drugi eventualni predlog gospoda poročevalca manjšine finančnega odseka in da bi glasovala za predlog večine finančnega odseka.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec Hribar:

Visoka zbornica! Po pojasnilih častitega gospoda tovariša, poslanca Ljubljanskega mesta, mi je le malo odgovorjati častitemu gospodu predgovorniku Luckmannu.

Pred vsem se bodem oziral na njega ugovor, da v proračunu mestnega loterijskega posojila Ljubljanskega nikjer ni izkazanih tistih 84.235 gld. 60 kr., o katerih je na strani 3. priloge 71. povedano, da jih je loterijska posojilna zaklada vzela na posodo. Častiti gospod poslanec Luckmann je tako več v računskih stvarih in — kakor sem se prepričal v finančnem odseku in tu v zbornici — tako natanko pregleduje računske izkaze, da se čudim, kako je mogel izreči, da ne vé, kje je zaračunjenih teh 84.235 gld. 60 kr. Prosim ga, naj bi bil tako prijazen in pogledal na strani 118 letnega poročila številke 6., 7. in 11. Pod št. 6 nahajajo se 4.5% obresti amortizacijskemu zakladu od posojila 10.081 gld. 77 kr. in pod št. 11 5% obresti mestni hranilnici od posojila 28.953 gld. 52 kr.; ostali znesek, kar ga še manjka do 84.235 gld. 60 kr., pa se nahaja v svoti 43.853 gld., ki je zaračunjena pod št. 7. v potrebščini. V tem oziru torej je ugovor

častitega gospoda tovariša Luckmanna neutemeljen; na vse druge nagovore pa je točno in natanko odgovoril častiti gospod poslanec Ljubljanskega mesta; zaradi tega bodem si dovolil le še kratko refleksijo.

Gospod poslanec Luckmann je dejal, da se ima mestna občina Ljubljanska za ugodno finančno stanje zahvaliti jedino le prejšnji večini v mestnem zastopu, ki je najela loterijsko posojilo, da pa nam nikakor ni pripisovati nobenih zaslug. Odgovoril je na to prav za prav že častiti gospod poslanec Ljubljanskega mesta, ki je dokazal, da občina od loterijskega posojila do sedaj ni imela nobenih rednih dohodkov. (Poslanec Luckmann: — Abgeordneter Luckmann: «Sache der Buchhaltung!») Nasprotno, dokler je poprejšna večina imela v rokah upravo loterijskega posojila, zaračunovali so se prebitki loterijskega posojila med dohodki mestne občine in je bilo skazanih v jednom samem latu 22.000 gld.; ko pa je loterijsko posojilo prevzela sedanja večina, ustavila je ono računovodstvo in prebitki loterijskega posojila se niso več zaračunali kot dohodki mestne občine, pač pa se zaračunavajo pri računih loterijskega zaklada, o čemer se gospod predgovornik lahko prepriča, če pogleda na strani 112. letnega poročila računski sklep mestnega loterijskega zaklada za leto 1890., kjer bode videl, da se je račun izgube in dobička že znižal za precejšno svoto. Po mojih mislih torej prejšnjemu mestnemu zboru ne gre vindikovati nikake zasluge; temveč zasluga se mora pripisovati izključno le sedanji upravi mestne občine Ljubljanske. Ne sme se misliti, da je bilo poprej vse Bog vé v kako lepem stanju, temveč šele sedanja uprava je z varčnostjo in umnim gospodarstvom dosegla, da so mestne finance tako v ugodnem stanju. (Poslanec Luckmann: — Abgeordneter Luckmann: «Wer's glaubt, wird felig!»)

Ne sme se pa tudi pozabiti, da je sedanja uprava silno veliko storila za olepšavo mesta in zlasti tudi za zboljšanje zdravstvenih razmer. Tekom zadnjih 10 let zidalo se je toliko kanalov, kakor poprej v 30 letih ne; odprle so se nove ulice in ceste, nakupilo se je veliko posestva in premoženje mestne občine se je jako pomnožilo. Gotovo pa je, da mestno občino še čaka silno veliko naprav in stroškov, katerih se ne da odkladati. Naprava tlaku na več mestih bode stala mnogo denarja; za zgradbo deželnega gledališča izplačala bode mestna občina letos 30.000 gld., katere smo v poštvi vzeli pri proračunu gledališkega zaklada, in ako se hoče kanalizacija izvršiti tako, da se bode Ljubljana prištevati mogla najbolj zdravim mestom avstrijskim, treba bode globoko seči v mestno blagajnico.

Mislím torej, da visoka zbornica ne more imeti nikakih pomislekov proti temu, da pritrdi predlogoma, katera stavljám v imenu večine finančnega odseka. Prepričan sem pa tudi, da bode visoka c. kr. deželna vlada, katere predsedstvo je dosedaj vedno z velikim zanimanjem sledilo zlasti sanitarnim napravam mestne občine, stvar priporočala in sklepu visokega deželnega zbora izposlovala Najvišjo sankcijo.

Z ozirom na to, da bode mestna občina Ljubljanska gotovo potrebovala 500.000 gld. in ker ne bode najela vsega denarja na jedenkrat, ampak le toliko,

kolikor ga bode ravno potrebovala, priporočam torej visoki zbornici najtopleje, naj blagovoli prestopiti v specijalno debato.

Deželni glavar:

Prestopimo na glasovanje v 1. predlogu, katerega je stavil gospod poslanec Luckmann v imenu manjšine finančnega odseka.

Prosim gospode, kateri pritrdijo temu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Predlog je odklonjen.

Prosim sedaj gospode, da glasujejo o eventualnem, to je 2. predlogu gospoda poslanca Luckmanna, in prosim tiste gospode, ki pritrdijo temu predlogu, naj blagovolé ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Tudi ta predlog ni sprejet in torej prestopimo v specijalno debato o predlogih večine finančnega odseka.

Prosim gospoda poročevalca, da prečita 1. predlog.

Poročevalec Hribar:

(Bere: — Liest:)

«1. Deželnemu stolnemu mestu Ljubljana se dovoli za nakup glavinskih delnic dolenskih železnic, za pokritje prispevka za zgradbo nove deželne bolnice in onega za osuševanje barja, za pokritje stroškov zgradbe novega mostu čez Ljubljano in za nakup vojaškega preskrbovališča in vojaške bolnice najetje posojila v znesku 500.000 gld. To posojilo je amortizovati v 50 letih. Anuiteta za obrestovanje in amortizovanje ne sme več znašati kot 5 % na leto. V zagotovilo posojila sme mestna občina Ljubljana zastaviti primeren del svojih davščin in drugih rednih dohodkov.

1.) Der Landeshauptstadt Laibach wird zum Ankaufe von Stammactien der Unterkrainer Eisenbahnen, zur Deckung des Beitrages zum Baue des neuen landschaftlichen Krankenhauses, dann des Beitrages für die Morastentsumpfung, zur Deckung der Kosten der Herstellung einer neuen Brücke über die Laibach und zum Ankaufe des Militär-Verpflegsmagazines und des Militär-Spitals die Aufnahme eines Anlehens von 500.000 fl. bewilliget. Dieses Anlehen ist in fünfzig Jahren zu amortisiren. Die Annuität für Verzinsung und Amortisirung darf nicht mehr als 5 % jährlich betragen. Zur Sicherstellung des Anlehens darf die Stadtgemeinde Laibach einen entsprechenden Theil ihrer Gefälle und sonstigen regelmäßigen Einkünfte verpfänden.»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

(Bere: — Liest:)

«2.) Deželnemu odboru se naroča, da zadobi Najvišje potrjenje tega sklepa.

2.) Der Landesauschuss wird beauftragt, die Allerhöchste Sanction obigem Beschlusse zu erwirken.»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Predlagam glasovanje v celoti.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga glasovanje v celoti. Prosim gospode, kateri pritrdé ravno kar v drugem branji sprejetima predlogoma finančnega odseka tudi v celoti, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predloga finančnega odseka sta sprejeta tudi v celoti in je torej ta točka rešena.

Prestopimo k 7. točki, to je:

7. Ustno poročilo finančnega odseka glede preskrbljevanja krajev v ozemlju Pivke z vodo (k prilogi 65.).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses inbetreff der Wasserversorgung der Ortschaften im Poitgebiete (zur Beilage 65).

Poslanec dr. Vošnjak:

Visoki zbor! Ker je ura že pozna, ne bodem na široko utemeljeval predlogov združenega finančnega in gospodarskega odseka. Poročilo deželnega odbora govori o preskrbljevanji krajev v ozemlju Pivke z vodo. To uprašanje je staro in vsem gospodom že znano, koliko škode trpé nekateri kraji na Notranjskem vsled pomanjkanja vode. Temu so krive geologične razmere, ker na površji navadno leži apnenec, ki se v vodi raztopi in se vsled tega voda le malokje nahaja na površji, temveč izginja pod zemljo in se prikaže na površji le pri večjem dežju. Temu pomanjkanju vode je treba odpomoči z vodnjaki in vodovodi, katerih si pa dotične občine same ne morejo napraviti, temveč je treba deželne in državne podpore. Deželni odbor je vsled sklepa visokega deželnega zbora z dne 24. novembra l. 1890. najel posebnega inženirja in ta je potem hodil po Notranjskem in delal načrte za vodnjake in vodovode tistim vsem, ki so bile prosile, naj se jim pošlje inženir. Uspeh teh preiskavanj je poročilo deželnega odbora v prilogi 65. Dotični inženir je načrte za devet krajev napravil in troški dotičnih naprav bi znašali 15.450 gld., ali, odračunši znesek za napravo vodnjaka v Matenjivasi, 14.600 gld. Deželni odbor je nasvetoval, da bi se le za vasi Zagorje, Orehek in Trnje morala pričeti dotična dela takoj, pa združeni finančni in upravni odsek je sprevidel, da kaže tudi ostalim krajem, ki so navedeni v prilogi, nakloniti podpore, da pričnejo že letos dotična dela. Te vasi so večinoma v tako težavnem materijelnem položaji, da same ne bi mogle zmagati stroškov. Zaradi tega je mislil združeni finančni in upravni odsek, da bi imeli udeleženci pokriti le en del stroškov, namreč 20 %, druge troške pa naj pokrijeta dežela in država. Država je doslej v vsakem slučaju dovoljevala take podpore in ravno tako tudi dežela in torej je opravičeno, da v tem slučaju v imenu odsekovem nasvetujem sledeče:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«1.) Deželni odbor se pooblašča, da dovoli za napravo vodnjakov in vodovodov v Hruševji, Zagonu, Landolu, Knežaku, Razdrtem, Šmihelu, Zagorji, Orehku in Trnji primerne doneske iz deželnega zaklada, pričakovaje, da država prevzame 50 %, udeleženci pa 20 % dotičnih troškov.

2.) V ta namen se deželnemu odboru dovoli kredit 4000 gld. iz deželnega zaklada.

3.) Deželnemu odboru se naroča, da zvrši deželno-zborski sklep 15. seje dne 24. novembra 1890. l. glede državnih doneskov za napeljavo vode v one kraje dežele kranjske, ki trpe pomanjkanje vode.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, bomo glasovali, in sicer bi predlagal, da glasujemo o vseh treh predlogih skupno. Če ni ugovora? (Ni ugovora. — Wird kein Widerspruch erhoben.) prosim gospode, kateri pritrdé predlogom združenega finančnega in upravnega odseka, naj blagovolé ustatí.

(Predlogi obveljajo. — Die Anträge werden angenommen.)

Predlogi so sprejeti.

Prestopimo sedaj k 8. točki, to je:

8. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji podobčine Begne in Selsček za podporo za napravo vodovoda.

8. Mündlicher Bericht des Finanzauschusses über die Petition der Untergemeinde Begne und Selsček um Subvention für die Anlage der Wasserleitung.

Poročevalec Kersnik:

Z ozirom na ravnokar storjen sklep pod točko 3. nasvetuje upravni odsek, da je prošnjo podobčine Begne in Selsček glede podpore za napravo vodovoda izročiti deželnemu odboru v rešitev.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prestopimo sedaj k 9. točki, to je:

9. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji posestnikov v Orehku, da se namesto vodovoda napravijo trije vodnjaki.

9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Besitzer von Orehek um Herstellung von drei Brunnen statt der Wasserleitung.

Poročevalec ces. svétnik Murnik:

Posestniki v Orehku so se obrnili do visokega deželnega zbora s prošnjo, naj se jim mesto vodovoda, ki bi stal 16.500 gld., napravijo vodnjaki. Z ozirom na ravnokar storjeni sklep nasvetujem v imenu upravnega odseka, naj se prošnja izroči deželnemu odboru v rešitev.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, kateri pritrdé temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sedaj prestopimo k zadnji točki dnevnega reda, to je:

10. Ustno poročilo upravnega odseka o resoluciji gospoda deželnega poslanca dr. Tavčarja, da se deželni zbor kranjski l. 1892. še jedenkrat skliče.

10. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Resolution des Herrn Landtagsabgeordneten Dr. Tavcar, betreffend die nochmalige Einberufung des Landtages von Krain im Jahre 1892.

Poročevalec dr. Papež:

Upravni odsek se je posvetoval o resoluciji, ki jo je predlagal gospod poslanec dr. Tavčar v seji visokega deželnega zbora dne 29. marca t. l. in katero je sklenil visoki deželni zbor izročiti upravnemu odseku v posvetovanje in poročanje.

Tega posvetovanja se je udeležil tudi vladni zastopnik gospod deželni predsednik, kateri je, sklicevaje se na svojo v zbornici že dano izjavo, prebral dopis ministerskega predsednika ekselence grofa Taaffeja z dne 31. avgusta 1891, v katerem se naznanja, da on hoče ukreniti, da se bodejo snidili deželni zbori l. 1892. tako, da se jim bode omogočilo, tega leta zasedanje nadaljevati tudi čez novo leto, ker bi se zbori snidili šele v drugi polovici decembra 1891, in naročil je minister, naj se o tem obvesti deželni glavar, kar se je nemudoma zgodilo.

Meseca novembra 1891 je došel od ministerstva drugi dopis z dne 24. novembra 1891, katerega je visoka deželna vlada nemudoma obvestila deželnemu odboru. Ta dopis se glasi:

(Bere: — Liest:)

» 3. 3138/Pr.

Euer Hochwohlgeboren!

Wie Eurer Hochwohlgeboren bekannt, hatte Seine Excellenz der Herr Ministerpräsident und Leiter des hohen k. k. Ministeriums des Innern die Absicht, die Einberufung der Landtage zu ihrer diesjährigen Session für Ende des Monates December l. J. Allerhöchsten Orts in Antrag zu bringen.

Mittlerweile hat sich jedoch die Nothwendigkeit ergeben, die dermal zum Abschluße gelangten Handelsverträge mit dem deutschen Reiche und mit Italien mit aller Beschleunigung der verfassungsmäßigen Behandlung zu unterziehen.

Wegen der hiedurch bedingten Fortdauer des dermaligen Sessionabschnittes des Reichsrathes erscheint es nicht mehr möglich, die Landtage im December l. J. für die übliche Sessionzeit einzuberufen; es kann vielmehr die Einberufung der Landtage erst für den 8. oder 10. Februar in Aussicht genommen werden.

Hievon beehre ich mich, Euer Hochwohlgeboren in Folge hohen Erlasses des Herrn Ministerpräsidenten und Leiters des Ministeriums des Innern vom 24. November l. J., Z. 4684, in Kenntniss zu setzen.

Da sich in Folge dessen die Nothwendigkeit ergibt, für den Haushalt des Jahres 1892 in provisorischer Weise Vorjorge zu treffen, beehre ich mich, Euer Hochwohlgeboren weiters mitzutheilen, daß der Herr Ministerpräsident laut der weiteren an mich gelangten Eröffnung geneigt ist, über Antrag des löblichen Landesauschusses die Allerhöchste Ermächtigung einzuholen, daß, vorbehaltlich der verfassungsmäßigen Feststellung der Landesvoranschläge für das Jahr 1892, die zur Deckung der Landesbedürfnisse erforderlichen Umlagen in dem für das Jahr 1891 festgesetzten Ausmaße provisorisch auch für das Jahr 1892 ausgeschrieben und eingehoben werden.

Sollte jedoch von Seite des löblichen Landesauschusses ungeachtet der mit einer kurzen Tagung des Landtages verbundenen unverhältnismäßigen Kosten ein besonderer Wert darauf gelegt werden, daß das Provisorium vom Landtage selbst votirt werde, so wäre der Herr Ministerpräsident bereit, falls in dieser Richtung ein bestimmtes Ansuchen gestellt würde, Allerhöchsten Orts die Einberufung des Landtages für die Zeit vom 28. bis zum 31. December l. J. zu beantragen.

Ich beehre mich daher, Euer Hochwohlgeboren zu ersuchen, gefälligst zu veranlassen, daß der löbliche Landesauschuß die Frage der provisorischen Vorjorge für den Landeshaushalt pro 1892 ehestens in Erwägung ziehe und daß mir dessen diesfällige Beschlüsse, beziehungsweise Anträge mit thunlichster Beschleunigung behufs deren Vorlage an den Herrn Ministerpräsidenten mitgetheilt werden. Auch wolle ein Nachweis über die im Jahre 1891 eingehobenen Landesumlagen beigegeben werden.

Empfangen Eure Hochwohlgeboren die Versicherung meiner vollkommenen Hochachtung.

Laibach am 27. November 1891.

Der k. k. Landespräsident:
Winkler.

Seiner Hochwohlgeboren Herrn Otto Detela, Landeshauptmann, Ritter des Franz-Josef-Ordens u.

in

Laibach.»

Tudi v tem drugem dopisu je še izrečeno, da hoče gospod predsednik ministerstva na Najvišjem mestu priporočati, naj bi se pozvali deželni zbori še meseca grudna 1891 v zasedanje, ako deželni odbori to zahtevajo, v svrhu, da bi sklepali deželni zbori sami o provizoriji zaradi pobiranja doklad za leto 1892., v kljub nerazmerno velikih stroškov kratkega zasedanja; tudi so v tem dopisu izrecno navedene izredne zapreke, vsled katerih ni bilo mogoče brez nevarnosti za velike državne interese omogočiti zasedanje deželnih zborov meseca grudna 1891 in dostavljeno je, da, ako bi deželni odbori ne zahtevali zasedanja v gori navedenem smislu, naj se pravočasno skrbi za vložitev predloga deželnega odbora v ta namen, da more predsednik ministerstva doseči Najvišjo privolitev v provizorno pobiranje doklad za deželne potrebščine v letu 1892. v obsegu, določenem letom 1891., pod pogojem, da si pridrži deželni zbor svojo ustanovno pravico na določevanje in sklepanje o deželnem proračunu za leto 1892.

Končno je za slučaj, da bi se uvedel provizorij, izrečeno, da bi bili deželni zbori sklicani 8. ali 9tega februarja 1892.

Na slednji omenjeni dopis je deželni odbor uvidel kot umestno, da ne bi se sklical deželni zbor kranjski še leta 1891, in je potom visoke deželne vlade gospodu predsedniku ministerstva staval predlog v tem smislu, da naj se doseže Najvišja privolitev v provizorno pobiranje deželnih doklad.

Najvišja privolitev v to je od 25. grudna 1891 glasom letnega poročila § 1., marg. št. 3.

Upravni odsek se je iz vsega tu navedenega prepričal, da se deželni zbor kranjski leta 1891. iz obče državnih političnih uzrokov, od vlade in od deželnega odbora uvaževanih nenavadnih zaprek, katere so enako vplivale tudi na deželne zastope drugih kronovin, ni mogel sklicati v navadno vsakoletno zborovanje, kakor to poroča § 8. deželnega reda.

Vsled tega se tudi ne more iz takega postopanja izvajati — glede navadnega vsakoletnega sklicevanja deželnih zborov — nikaki prelom ustave, tudi ne nikaki prejudice, kakor se tudi ni našlo prejudica leta 1879. ali še preje pričetkom ustavne dōbe, ko se ni bil sklical deželni zbor kranjski. Vsekako pa izreka upravni odsek, da — kadar bi se vender konstatoval kak prelom ustave — bi pač temu nasproti deželni odbor proglasil svoj odločen protest.

Pod tem načelom vzdržuje upravni odsek svoje stališče, na katerem izreka željo in pričakuje, da se bode sklical deželni zbor še vdrugič tekom letošnjega leta, in sicer v zasedanje za leto 1892. v ustavno delovanje.

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Poročilo upravnega odseka o resoluciji, katero je bil staval poslanec gospod dr. Tavčar v seji dné 19. marca 1892 se odobrava in vzame v vednost, deželnemu odboru se pa naroča, naj o tem poročilu obvesti visoko vlado.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in s tem tudi končan dnevni red.

Visoki zbor!

(Vsi poslanci vstanejo. — Alle Abgeordneten erheben sich.)

Srečno smo dospeli do konca seje in tudi do konca zborovanja.

Običajno je, da se koncem zadnje seje našteva vse važne točke, katere je deželni zbor rešil tekom zasedanja. Če kot predsednik visoke zbornice tudi nisem vedno ustregel željam vseh gospodov poslancev, vendar mislim, da bodem danes ustregel soglasni želji, ako se z ozirom na dolgotrajno sejo in že pozno uro ne držim tega običaja in ne naštevam vsega važnega, kar smo v tem zasedanju rešili. (Odobranje. — Beifall.)

Gospodom so obravnave še v živem spominu; potem pa bodo itak brali vse v stenografičnih zapisnikih, tako da mi danes ni treba govoriti o teh stvareh.

Zahvaliti pa se moram častitim gospodom poslancem in zlasti gospodom načelnikom in udom odsekov za njih marljivo in trudapolno delovanje, katero nam je omogočilo rešiti toliko važnega posla.

Z velikim zadoščenjem smem tudi koštatovati, da so se razprave večinoma vršile mirno in stvarno, in če se je danes tudi včasih zabliskalo in se je čulo nekoliko gromenja, ta nevihta vendar ni napravila škode.

Ich muß auch den geehrten Herren der Minorität des hohen Hauses für ihre loyale und aufopfernde Mitwirkung an den Arbeiten des hohen Landtages meinen verbindlichsten Dank aussprechen und muß nur hinzufügen, daß es wesentlich ihrer maßvollen Haltung in politischen und nationalen Fragen zu verdanken ist, daß die Verhandlungen des hohen Hauses einen friedlichen Verlauf genommen haben.

Z željo, da bi se tudi zanaprej tako mirno delovalo, spominjam se duševnega velikana, katerega zasluge sta — če tudi iz različnega stališča — ocenjala dva častita gospoda poslanca, velikega filozofa in pedagoga Ivan Amos Komenskega, kateri je spisal znamenito delo: «Angelus pacis», v čegar duhu mi torej postopamo, ako delujemo za mir in narodno spravo. (Živahno odobranje. — Lebhafter Beifall.)

Zahvaliti se pa moram najtopleje tudi prečastitemu gospodu deželnemu predsedniku, ki sedaj že dvanajst let tako marljivo in požrtvovalno sodeluje v deželnem zboru (Občna, živahna pohvala — Allgemeiner, lebhafter Beifall) in kateremu se imajo pripisovati največje zasluge zlasti gledé zakonodavstva naše dežele. (Občna, živahna pohvala — Allgemeiner, lebhafter Beifall.)

Prosim prečastitega gospoda deželnega predsednika, naj tudi v bodoče tako kakor dosedaj podpira delovanje deželnega zbora in deželnega odbora v prid drage nam krajnske dežele.

Častiti gospodje poslanci! Če tudi v političnih in narodnih ozirih nismo vsi jednakega mišljenja, gotovo pa smo zjedinjeni vsi v iskreni ljubezni, udanosti in hvaležnosti do presvitlega našega cesarja in zato ne moremo lepše skleniti zborovanje zastopa vojvodine Kranjske, nego da navdušeno zakličemo: «Bog živi presvitlega cesarja! — Hoch lebe unser Herr und Kaiser! Slava! Hoch!» (Vsa zbornica kliče trikrat navdušeno: — Daß ganze Haus ruft dreimal begeistert: «Zivio! Hoch!»)

Poslanec Svetec:

Sedaj pa prosim, častiti gospod deželni glavar, jaz besedo, in sicer v ta namen, da se Vam za Vaše marljivo in v istini tudi trudapolno prizadevanje v svojem imenu in gotovo v imenu cele te visoke zbornice zahvalim. (Živahno odobranje v vsej zbornici. — Lebhafter Beifall im ganzen Hause.)

Vodili ste naše obravnave lepo, mirno in, mislim, da ne bode ugovora, ako rečem, tudi nepristransko. (Občno živahno odobranje. — Allgemeiner lebhafter Beifall.)

Tako so tekle naše obravnave gladko in dovršilo se je vse z lepim uspehom.

Prejmite torej za to Vaše uspešno delovanje od nas vseh zagotovilo našega resničnega spoštovanja in srčne zahvale. Bog Vas živi! (Trajno živahno odobranje v vsej zbornici. — Anhaltender lebhafter Beifall im ganzen Hause.)

Abgeordneter Baron Apfaltrern:

Meine speciellen Freunde haben mich eingeladen, auch ihrerseits dem verehrten Herrn Landeshauptmann für die Unparteilichkeit, Umsicht und aner kennenswerte Ausdauer in der Leitung der Verhandlungen des hohen Landtages ihren wärmsten Dank auszusprechen.

Möge die Unparteilichkeit, die in der Leitung des Landtages gewaltet, sich fortpflanzen auf sämtliche Mitglieder des hohen Hauses in Beurtheilung und Beschlusfassung über Angelegenheiten des Landes zum Heile, zum Glücke und zum Gedeihen unseres theuern Vaterlandes. (Občno živahno odobranje. — Allgemeiner lebhafter Beifall.)

C. kr. deželni predsednik baron Winkler:

Želim tudi jaz spregovoriti, da se namreč srčno zahvalujem častitemu gospodu deželnemu glavarju za laskave in prijazne besede, meni namenjene. Obetam, da bodem tudi v bodoče, v kolikor mi bodo dopuščale skromne svoje moči, skušal delovati naši deželi Kranjski k pridru.

Priznavati moram kot zastopnik cesarske vlade od svoje strani neumorno in uspešno delovanje visokega zbora na korist deželi Kranjski, in štejem si v dolžnost, izreči visoki zbornici v imenu vlade za to uspešno delovanje svojo srčno zahvalo.

Dafs mein Dank namentlich auch den geehrten Herren von der rechten Seite des hohen Hauses gilt, ist wohl selbstverständlich. Sie haben ja in allem Wettseifer, in schöner Harmonie rastlos mitgearbeitet mit den übrigen Herren des hohen Hauses, und somit rufe ich zum Schlusse sämtlichen Herren ein herzliches Lebewohl zu. (Trajno živahno odobravanje v vsej zbornici. — Anhaltender lebhafter Beifall im ganzen Hause.)

Deželni glavar:

Zahvaljujem se iz globočine srea za prijazne in dobrohotne besede, katere je izrekel častiti starosta slovenske stranke in obljubujem, da bodem po svoji moči deloval v prid dežele Kranjske.

Meinen herzlichsten Dank sage ich auch den geehrten Herren der Minorität.

Zaključim sejo in deželni zbor vojvodine Kranjske.

Konec seje ob 9. uri zvečer. — Schluss der Sitzung um 9 Uhr Abends.